



LIETUVOS  
RESPUBLIKOS  
TERITORIJOS  
BENDRASIS  
PLANAS

**LIETUVOS RESPUBLIKOS  
APLINKOS MINISTERIJA**

**LIETUVOS  
RESPUBLIKOS  
TERITORIJOS  
BENDRASIS  
PLANAS**

**VILNIUS  
2004**

ISBN 9955-499-13-3

UDK 711(474.5)(084.3)  
Li326

© Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2004  
© Nuotraukos Ramūno Danisevičiaus, 2004

# TURINYS

---

## IVADAS // 7

1. Bendrojo plano rengimas ir naudojimas // 8
2. Šalies teritorijos tvarkymo probleminės situacijos ir arealai // 9
3. Lietuvos teritorijos raidos strategija atsižvelgiant į Europos kontekstą // 9
4. Teritorijos raidos strateginių tikslų sistema // 10

## I. BENDRŲJŲ TERITORINIŲ STRUKTŪRŲ FORMAVIMAS // 15

1. Urbanistinės sistemos optimizavimas // 16
2. Karštovaizdžio naudojimas ir apsauga // 20

## II. SPECIALIZUOTŲ TERITORINIŲ STRUKTŪRŲ FORMAVIMAS // 27

3. Bioproductinio ūkio teritorijos // 28
4. Rekreacinės teritorijos // 32
5. Techninė infrastruktūra // 34
6. Kitos funkcinės teritorinės struktūros // 45

## III. ŠALIES TERITORIJOS RAIDOS ERDVINIS INTEGRAVIMAS // 49

7. Integruotos raidos strategija // 50
8. Regioninė politika pagal bendrąjį planą // 54

## IV. TERITORIJŲ REZARVAVIMAS VALSTYBĖS POREIKIAMS // 61

9. Rezervuojamų teritorijų suvestinė // 63

## COMPREHENSIVE PLAN OF THE TERRITORY OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA // 65

Comprehensive plan of the territory of the Republic of Lithuania // 66

The solutions of the Comprehensive plan of the territory of the Republic of Lithuania // 67

The approval and legal status of the plan // 68

---



*Valstybei žengiant į naują raidos etapą, nuo mūsų gebėjimo panaudoti šalies teritoriją, gamtos išteklius, plėtoti miestus, ūkį bei infrastruktūrą, saugoti kraštovaizdį ir kultūros paveldą priklausys visos visuomenės ateitis ir gyvenamosios aplinkos kokybė. Parengtas kompleksiškas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas teikia galimybę pažvelgti į šalies perspektyvą, pamatyti svarbiausias jos raidos problemas. Šiame dokumente nusakytos valstybės, kaip daugialypės socialinės, ekonominės ir ekologinės sistemos, ateities gairės ir išskirti prioritetai.*

*Lietuva, ruošdamasi narystei Europos Sąjungoje, suformavo darnaus vystymosi principais paremtą šalies teritorijos tvarkymo koncepciją ir pagrindines svarbiausių teritorijos raidos kryptių nuostatas bei strategiją. Tai kloja pamatą mūsų valstybės interesais pagrįstam jos teritorijos tvarkymui, sudaro prielaidas integruotis į ES struktūras, formuoja užduotis šalies mastu. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas taip pat labai pasitarnaus ruošiant tarptautinius projektus Baltijos jūros regione bei kitus dvišalius ar daugiašalius projektus su kaimyninėmis šalimis.*

*Dabartiniu laikotarpiu Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas tampa svarbia valstybės valdymo priemone. Jis padeda suderinti visuomenės*

*raidą veikiančių subjektų – valstybės, apskričių, vietos savivaldybių – interesus teritorijos atžvilgiu, teikia galimybę nuolat stebėti šalies teritorijos raidos pokyčius bei į juos tinkamai reaguoti. Aplinkos ministerijos vardu dėkoju visiems, kurie rengė bei tobulino šį planą ir kviečiu padėti įgyvendinti jame priimtus sprendinius.*

ARŪNAS KUNDEROTAS  
Aplinkos ministras

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS  
**NUTARIMAS**  
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO  
2002 m. spalio 29 d. Nr. IX-1154  
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, apsvarstęs Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymu,

n u t a r i a :

**1 straipsnis.**

Patvirtinti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą (pridedamas).

**2 straipsnis.**

Siūlyti Vyriausybei parengti ir patvirtinti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo priemonių planą.

**3 straipsnis.**

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas yra privalomas formuojant regioninę politiką, rengiant ūkio šakų plėtros strategijas ir programas bei teritorijų planavimo dokumentų projektus.

LIETUVOS RESPUBLIKOS  
SEIMO PIRMININKAS

ARTŪRAS PAULAUSKAS





IvADAS

## 1. BENDROJO PLANO RENGIMAS IR NAUDOJIMAS

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano rengimo teisiniai pagrindai buvo padėti 1993 metais, kai Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Lietuvos Respublikos teritorinio planavimo laikinuosius nuostatus, numatančius parengti Lietuvos Respublikos teritorijos tvarkymo generalinį planą. Tuo pagrindu Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1993 m. kovo 23 d. nutarimu Nr. 161 įpareigojo Statybos ir urbanistikos ministeriją parengti Lietuvos Respublikos teritorijos generalinį (dabar – bendrąjį) planą. Vėliau šias funkcijas perėmė Aplinkos ministerija. Tokios svarbos darbas buvo įtrauktas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų darbų programą, taip pat į Nacionalinę ACQUIS programą.

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano galutinis teisinis statusas nustatytas 1995 metais Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme (Žin., 1995, Nr. 107-2391). Įstatymas apibrėžė Lietuvos Respublikos teritoriją kaip planavimo objektą ir nustatė, kad bendrojo planavimo organizatorius yra Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o parengtą dokumentą Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikimu tvirtina Seimas. Buvo nurodyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas yra privalomasis planavimo dokumentas. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano projektas pradėtas rengti 1996 metais.

Remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais, buvo nustatytos šios pagrindinės Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano rengimo užduotys:

- 1) konkretizuoti svarbiausių šalies erdvinį struktūrų (urbanistinės sistemos, kraštovaizdžio ir kultūros paveldo teritorijų, gamybos, rekreacijos, socialinės ir kultūrinės bei techninės infrastruktūros) teritorinės plėtros perspektyvą;
- 2) nustatyti bendrąją šalies teritorijos naudojimo ir apsaugos strategiją ir prioritetus;
- 3) nustatyti pagrindines šalies regioninės politikos formavimo nuostatas.

Patvirtintas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (toliau – Bendrasis planas) yra pagrindinis planavimo dokumentas, reglamentuojantis šalies teritorijos naudojimo ir tvarkymo ilgalaikę strategiją. Jis registruojamas Aplinkos ministerijos tvarkomame Valstybės teritorijų planavimo dokumentų registre ir naudojamas kaip:

- 1) privalomas dokumentas valstybės valdymo institucijoms, priimančioms Lietuvos Respublikos lygmens sprendimus, susijusius su šalies teritorijos naudojimu, tvarkymu bei apsauga;
- 2) dokumentas, konkretizuojantis šalies regioninės politikos formavimo teritorines gaires;
- 3) dokumentas, nustatantis valstybės institucijų rengiamų Lietuvos Respublikos lygmens specialiųjų planų, ilgalaikių programų bei strategijų pagrindines planavimo sąlygas;
- 4) dokumentas, kuriuo remiantis rezervuojamos teritorijos, reikalingos valstybės svarbos infrastruktūros, gamybos ar apsaugos objektams;
- 5) dokumentas, nustatantis regionų (apskričių) lygmens bendrųjų ir specialiųjų planų pagrindines planavimo sąlygas;
- 6) dokumentas, informuojantis visuomenę apie valstybės priimtas šalies teritorijos tvarkymo gaires;
- 7) dokumentas, kuriuo remiantis formuojama integravimosi į europines struktūras politika teritorijų planavimo srityje.

Bendrasis planas įvertina patvirtintų nacionalinio lygmens strateginio planavimo dokumentų nuostatas ir į jas atsižvelgia.

Bendruoju planu privalo remtis ūkio šakų (sektorių) plėtros strategijos, kiti valstybės institucijų rengiami strateginiai planai ir programos. Įgyvendinant Bendrąjį planą, juose savo ruožtu turi būti numatytos atitinkamos priemonės (veiksmai). Bendrojo plano kompleksiskumas ir privalomumas užtikrina visų veiklos rūšių plėtros tvarumą ir pusiausvyrą teritorijoje, suteikia jai erdvinės raiškos kryptingumą bei pagrįstumą. Todėl į jo nuostatas būtina atsižvelgti rengiant Bendrąjį programavimo dokumentą (Nacionalinį plėtros planą).

Bendrojo plano sprendiniai galioja jame nustatytam planavimo laikotarpiui (iki 2020 m.), kurio metu jie gali būti koreguojami ar papildomi Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka operatyvinio planavimo priemonėmis.

Rengiant Bendrąjį planą, buvo paruošta platesnė sprendinių medžiaga, taip pat sprendinių pasekmių vertinimas, priedai, plano rengimo metodika. Be to, buvo parengti tikrosios būklės įvertinimas, raidos prognozės, tikslai, preliminarūs sprendiniai.

Aprobavimui ir tvirtinimui pateikti pagrindiniai Bendrojo plano sprendiniai.

## 2. ŠALIES TERITORIJOS TVARKYMO PROBLEMINĖS SITUACIJOS IR AREALAI

Probleminė situacija – *nepalankių (kritinių, blogų, nepageidaujimų, šalintinių) socialinės ir ekonominės ar ekologinės raidos požymių išsigalėjimas, teisinio statuso nepakankamumas arba skirtingų interesų priešprieša konkrečioje teritorijoje*. Ji rodo atsiradimą tam tikro, paprastai sunkiai sprendžiamo konflikto tarp nusistovėjusių visuomenės poreikių ir realios situacijos, tarp esamo ar tikslinio teisinio statuso, taip pat tarp įvairių teritorijos panaudojimo galimybių.

Įvairių kraštovarkinių konfliktų sukuriamų probleminių situacijų teritorinio pasiskirstymo analizė leidžia išskirti vadinamuosius probleminius arealus, *suprantamus kaip plačias zonas, jungiančias probleminių situacijų sankaupas arba atskirų konfliktų išryškėjimo teritorijas*.

Svarbiausi plėtrą stabdantys požymiai buvo nustatyti tokie:

*socialinėje plotmėje* –

1. Demografinės situacijos kritiškumas (reprodukcija, sergamumas),
2. Socialinės būklės neigiamumas (nedarbas, nusikalstamumas);

*ekonominėje plotmėje* –

3. Investicijų nepakankamumas,
4. Pajamų nepakankamumas,
5. Žemės naudmenų gamybinis neefektyvumas;

*urbanistinėje plotmėje* –

6. Urbanistinė įtampa (centrinių vietų nepakankamas išplėtojimas, neoptimalūs funkciniai, aptarnavimo ryšiai);

*integruotos aplinkosaugos plotmėje* –

7. Aplinkos sveikumo neužtikrinimas,
8. Gamtos vertybių degradavimo pavojus,
9. Kultūros vertybių nykimo pavojus.

Pagal savo raidos problemiško erdvinę sklaidą įvertinti rajonai šalies teritorijoje sudaro keturias stambias *problemines sritis* – dvi pasižymi santykinai mažu problemišku (Šiaurės Lietuvos ir Pietvakarių–Vidurio Lietuvos) ir dvi apima vidu-

tinio bei didelio problemiško rajonus (Rytų Lietuvos bei Vakarų–Vidurio Lietuvos). Skiriant smulkesnius *probleminius arealus* buvo atsižvelgta ir į aplinkosauginių problemų santykinę „svorį“ integruoto vertinimo mastu. Jei aplinkosauginė vertinimo dedamoji siekdavo 40–60 procentų bendro vertinimo reikšmės, tai ji buvo priimama kaip probleminius arealus diferencijuojantis veiksnys.

Kompleksiniai probleminiai arealai buvo išskirti pagal du kriterijus:

- bendrą kraštovarkinių problemiško mastą ir įvairovės koncentraciją,
- santykinę aplinkosaugos problemų svarbą, kad būtų galima išskirti svarbiausias socialinės ir ekonominės raidos ekologinių ribojimų zonas.

Svarbiausios Bendrajame plane atliktos šalies teritorijos probleminės analizės išvados:

- 1) kraštovarkos požiūriu sudėtingiausi probleminiai arealai išsidėstę šalies teritorijos pakraščiuose:
  - pajūryje (Klaipėdos–Šilutės),
  - šiaurės rytuose (Švenčionių–Zarasų),
  - pietuose (Lazdijų–Šalčininkų);
- 2) mažiausiai problemiška yra Vidurio Lietuva (išskyrus Kauno–Kėdainių arealą);
- 3) didžiausiu santykinu aplinkosaugos problemišku išsiskiria 3 zonos:
  - vakarų–šiaurės vakarų (Šilutė–Klaipėda–Šiauliai),
  - vidurio (Marijampolė–Jonava–Biržai),
  - rytų–šiaurės rytų (Trakai–Švenčionys–Zarasai).

## 3. LIETUVOS TERITORIJOS RAIDOS STRATEGIJA ATSIŽVELGIANT Į EUROPOS KONTEKSTĄ

1. Atsižvelgiant į Europos erdvinės raidos kontekstą, šalies teritorijos raidos strategija remiasi šiais Europos Sąjungoje (toliau – ES) pripažintais bendriausiais teritorijų plėtros principais:
  - 1) socialinė ir ekonominė plėtra vykdoma siekiant teritorinių (erdvinių) struktūrų pusiausvyros;
  - 2) teritorinės (erdvinės) struktūros grindžiamos ypatingomis (specialiomis) vertybėmis ir regioniniu identitetu Europos kontekste;

- 3) racionali ekonominė plėtra iš esmės neprieštarauja gamtos ir kultūros paveldo naudojimui ir išsaugojimui. Paveldo išsaugojimas ir panaudojimas padeda ekonominei plėtrai.
2. Priimant Europos Tarybos ir Europos Sąjungos dokumentų nuostatas dėl teritorijų planavimo, Lietuvai būtina:
  - turėti patvirtintą tvarios ir pusiausviro ramos raidos principais pagrįstą ir ES nuostatas atitinkantį šalies teritorijos bendrąjį planą,
  - stiprinti nacionalinę teritorijų planavimo sistemą ir įsitraukti į Europos dokumentų, darančių įtaką teritorijų planavimui, rengimą kvalifikuotai atstovaujant Lietuvai Baltijos jūros regiono plėtos procesuose,
  - aktyvinti infrastruktūros, integruojančios šalį į Europos Sąjungą, plėtrą,
  - parengti pasienio regionų teritorijų planus ir jų įgyvendinimo priemones,
  - parengti regioninės politikos nuostatas dėl visaverčių gyvenimo sąlygų visuose Lietuvos regionuose ir sukurti atitinkamas institucijas bei programas joms įgyvendinti.
3. Atsižvelgiant į ES priimtus „Europos teritorijos tvarkymo politikos principus“ Bendrajame plane numatoma:
  - 1) tvari ir pusiausvira socialinė, ekonominė ir ekologinė šalies teritorijos plėtra;
  - 2) policentrinės gyvenamųjų vietovių sistemos plėtojimas;
  - 3) naujo erdvinio miesto ir kaimo santykio formavimas;
  - 4) infrastruktūros ir informacijos pasiekiamumo didinimas;
  - 5) gamtos bei kultūros paveldo išsaugojimas ir racionalus naudojimas.
4. Įvertinant Lietuvos integracijos į Europą perspektyvą bei turimą šalies erdvinio planavimo patyrimą, policentrinės gyvenamųjų vietovių sistemos hierarchinį tinklą tikslinga formuoti bendrųjų Europos namų fundamentalių ląstelių – Teritorinių statistinių vienetų nomenklatūros (NUTS) – pagrindu.
5. Lietuvos gyvenamųjų vietovių sistemos bazinę dalį sudaro gyvenamųjų vietovių tinklai, jungiantys 3 viršutinių lygmenų regionų centrus:
  - *1 lygmens, arba Europos žemyno, gyvenamųjų vietovių tinklas*, jungiantis 1 lygmens regionų centrus; per jį ir Lietuva tiesiogiai įsijungtų į Europos žemyno tinklą,
  - *2 lygmens, arba transnacionalinis ir nacionalinis, gyvenamųjų vietovių tinklas*, jungiantis 2 lygmens regionų centrus ir prijungiantis juos prie 1 lygmens tinklo,
  - *3 lygmens, arba regioninis, gyvenamųjų vietovių tinklas*, jungiantis 3 lygmens regionų centrus ir sujungiantis juos su aukštesnio lygmens tinklais.
6. Lietuvos teritorijos strateginę svarbą Baltijos jūros regione patvirtina ją kertantys prioritetiniai tarptautiniai transporto koridoriai:
  - *I Kretos multimodalinis automobilių transporto koridorius, arba Via Baltica* (Helsinkis–Talinas–Ryga–Kaunas–Varšuva),
  - *IA Kretos multimodalinis automobilių transporto koridorius, arba Via Hanseatica* (Ryga–Karaliaučius–Gdanskas),
  - IX koridoriaus (Helsinkis–Sankt Peterburgas–Maskva–Kijevas–Bukareštas–Dimitrovgradas–Aleksandrupolis) vakarinė šaka – *IX B automobilių transporto ir geležinkelių transporto koridorius* (Klaipėda–Vilnius–Minskas–Kijevas), kuris nuo Kauno dar šakojasi į Karaliaučiaus sritį – *IX D*.
7. Lietuvos teritorijos erdvinė struktūra turi tapti visaverte Europos erdvinės struktūros dalimi, organiškai integruota į bendrą žemyninę socialinių ir ekonominių bei ekologinių ryšių sistemą.

## 4. TERITORIJOS RAIDOS STRATEGINIŲ TIKSLŲ SISTEMA

1. Svarbiausias Bendrojo plano principas yra užtikrinti šalies teritorijos tvarią ir pusiausvirą raidą sudarant šias strategines visuomenės ir ūkio plėtotes prielaidas:
  - *kuo geriau panaudoti turimą šalies teritorijos potencialą,*
  - *nedaryti žalos šalies teritorijos gamtinei bei kultūrinei aplinkai,*
  - *nepažeisti dabartinės ir būsimų kartų teritorinių interesų,*
  - *koordinuoti teritorijos naudojimą ir apsaugą šalies lygiu (kartu atsižvelgiant į visos Europos pastangas),*
  - *išsaugoti bei stiprinti šalies teritorijos savitumą.*

2. Svarbiausiam strateginiam principui įgyvendinti būtinos šios strateginės šalies raidos kryptys:
  - 1) *gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas* plėtojant socialinę ir kultūrinę bei techninę infrastruktūrą;
  - 2) *šalies ekonomikos augimo skatinimas* ūkinę veiklą diferencijuojant pagal teritorinio potencialo ypatumus, taikant funkcinę konversiją bei ekologiškas technologijas;
  - 3) *aplinkos kokybės užtikrinimas* optimizuojant gamtonaudą, plėtojant aplinkosaugą bei išsaugant ir didinant kraštovaizdžio savitumą.
3. Nustatytoms šalies raidos strateginėms kryptims įgyvendinti numatoma konkretizuotų bendrųjų strateginių teritorijos raidos tikslų sistema:

*socialinėje plotmėje –*

- įgyvendinti teritoriškai diferencijuotą demografinę ir socialinę politiką bei specialias regionines nedarbo mažinimo, gyvenviečių aktyvinimo ir renovacijos programas,
- suteikti socialinio vystymo impulsą šalies periferijai (įvertinant ir panaudojant savivaldybių galimybes),
- formuoti ir stiprinti šalies ir jos regionų kultūrinį identitetą, remti etnokultūros raišką;

*ekonominėje plotmėje –*

- užtikrinti ilgalaikius žemėnaudos prioritetus ir racionalų žemės naudojimą,
- šalies ūkio pamatams formuoti išnaudoti jos tranzitinės padėties privalumus, alternatyvius energijos šaltinius bei naujų perspektyvių naudingųjų iškasenų gavybą,
- žemyninėje šalies dalyje iš esmės išlaikyti turintį tradicijas žemės ir miškų ūkį, jį teritoriškai diferencijuoti, ypač panaudojant poilsio organizavimo kaime potencialą, ekologinės žemdirbystės perspektyvą ir pan.,
- užtikrinti transporto plėtrai reikalingų teritorijų prioritetą prieš žemės ūkio paskirties žemės nuosavybės formavimą priemiesčiuose,
- šalies pajūrio dalį specializuoti rekreacinio ir žuvininkystės ūkio bei jūrų transporto plėtrai, ypatingą dėmesį skirti pažintinio turizmo (įskaitant kruizinį), jūrų žvejybos, taip pat poilsinės rekreacijos bei pramogų verslo plėtrai;

*ekologinėje plotmėje –*

- išlaikyti ir stiprinti turimą aplinkos sveikumo bei kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos, gamtinio karkaso palaikymo sistemą,
- šalies ir regionų savitumus formuojančioms gamtinėms ir kultūrinėms aplinkos vertybėms garantuoti efektyvią apsaugą ir racionalų naudojimą,
- užtikrinti tik ekologiškai pagrįstų kraštotvarkos programų realizavimą;

*kompleksinėje teritorinėje plotmėje –*

- užtikrinti tikslingą ir harmoningą gyvenviečių tinklo raidą, kuri remiasi šalies erdvinio urbanistinio stuburo palaikymo bei tolygaus aktyvumo centrų išdėstymo daroma,
- optimizuoti šalies teritorijos regionavimą pagal ES standartus suteikiant nustatytiems teritorijos vienetams regioninės politikos planavimo ir įgyvendinimo instrumento paskirtį, taikyti aktyvias priemones esamoms negatyvioms tendencijoms pakeisti,
- ženkliai padidinti didžiausio kompleksinio problemiško arealų investicinių aprūpinimą.

4. Kiti teritorijos raidos tikslai būtų: optimizuoti urbanistinę sistemą, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugą, kultūros paveldo, gamybos bei rekreacinių teritorijų naudojimą ir socialinės ir kultūrinės bei techninės infrastruktūros teritorinę plėtrą. Iš jų savo erdvine orientacija išskirtini šie sektoriai tikslai:

*gyvenamųjų vietovių tinklo raida:*

- 1) formuoti ir įtvirtinti Lietuvoje hierarchinį policentrinį gyvenamųjų vietovių tinklą, užtikrinantį palankiausias socialinio, ekonominio ir ekologinio šalies vystymo sąlygas ir aukštos žmonių gyvenimo kokybės prielaidas;
- 2) siekti racionalaus ir tikslingo gyventojų koncentracijos ir depopuliacijos tendencijų pusiausvyros stiprinant silpnąsias gyvenamųjų vietovių tinklo grandis;
- 3) užtikrinti palankiausias regioninių ir subregioninių (kaimo ir miesto) gyvenamųjų vietovių tinklo sistemų formavimosi sąlygas;

- 4) sudaryti prielaidas organiškai Lietuvos gyvenamųjų vietovių tinklo sąveikai su Europoje kuriama hierarchine urbanistine sistema;

*kraštovaizdžio apsauga:*

- 1) gamtinio karkaso teritorijų ekologinio visavertiskumo užtikrinimas ir kraštovaizdžio įvairovės ir vertybių išsaugojimas;
- 2) biologinės įvairovės išsaugojimo ir biotos išteklių racionalaus naudojimo užtikrinimas;
- 3) gamtinės rekreacinės aplinkos racionalaus naudojimo ir apsaugos užtikrinimas;
- 4) litosferos ir hidrosferos išteklių naudojimo bei apsaugos optimizavimas;
- 5) gamtinės aplinkos sveikumo (kokybės) užtikrinimas;
- 6) kraštovaizdžio kultūrinių vertybių išsaugojimas;

*bioprodukcinio ūkio teritorijų raida:*

- 1) optimalios bendrosios žemėnaudos struktūros formavimas;
- 2) bioprodukcinio ūkio šakų raidos racionalaus teritorinio balanso užtikrinimas;
- 3) tikslinis bioprodukcinio ūkio specializavimas pagal vietos potencialo ir rinkos poreikių ypatumus;
- 4) tradicinių bioprodukcinio ūkio krypčių principinis išsaugojimas didinant bendrąją veiklos įvairovę;
- 5) gamybos ir aplinkosaugos interesų derinimas;
- 6) efektyvus bioprodukcinio ūkio rėmimo politikos realizavimas;
- 7) integracijos į ES galimų neigiamų pasekmių teritoriškai diferencijuotas švelninimas;

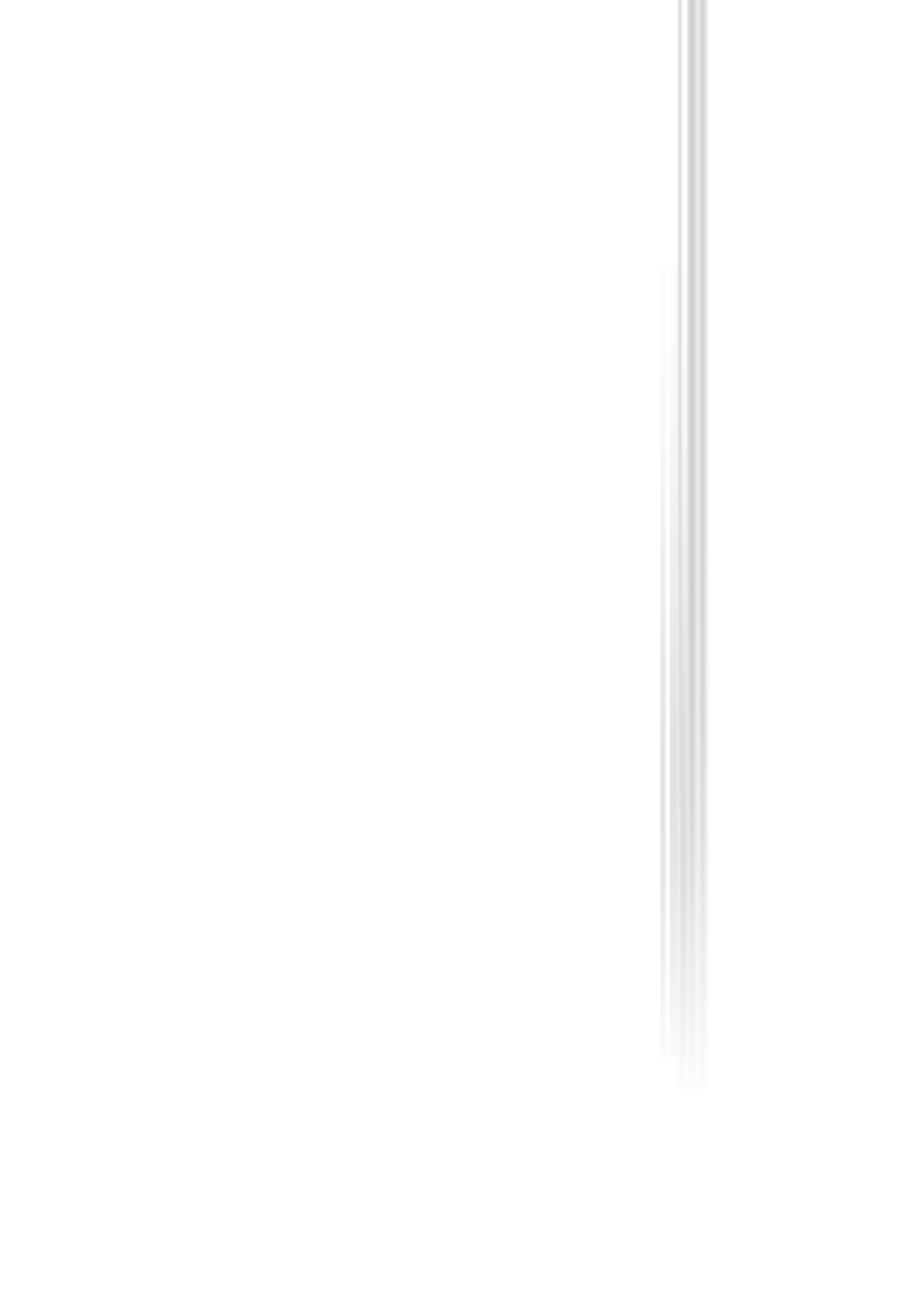
*rekreacijos (ir turizmo) teritorinė plėtra:*

- 1) plėsti gamtinėje aplinkoje rekreacijos specializuotų teritorijų tinklą ir plėtoti infrastruktūrą;

- 2) intensyvinti turizmo, ypač pažintinio ir kultūrinio, plėtrą ir stiprinti potencialą;
- 3) užtikrinti gamtinių ir kultūrinių rekreacinių išteklių naudojimo ir apsaugos efektyvumą bei optimalumą;
- 4) išnaudoti poilsio kaimiškoje aplinkoje potencialą atgaivinant ekonomiškai silpnus šalies rajonus;
- 5) perorientuoti įvažiuojamąjį turizmą ir, orientuojantis į Vakarų šalį, sukurti atitinkamą rekreacinės infrastruktūros kokybę;
- 6) sukurti valstybinę rekreacijos rėmimo sistemą ir užtikrinti jos regioninį diferencijavimą;
- 7) pasiekti, kad planuojamu laikotarpiu (iki 2020 m.) bendrosios pajamos iš turizmo išaugtų iki 2,5 karto, o turizmo dalis šalies BVP padidėtų iki 10 procentų;

*transporto ir ryšių komplekso raida:*

- 1) integruoti Lietuvos transporto sistemą į visos Europos transporto tinklą bei paslaugų rinką, taip pat į Baltijos jūros baseino šalių transporto sistemą;
- 2) kurti vieningą Lietuvos susisiekimo sistemą, leidžiančią kompleksiskai spręsti regionų bei šalies susisiekimo poreikius;
- 3) subalansuoti šalies transporto sistemos plėtrą maksimaliai panaudojant turimą įvairių transporto rūšių infrastruktūrą, mažinant transporto poveikį aplinkai;
- 4) siekti, kad būtų laiku modernizuotas Klaipėdos uostas, kaip neatskiriama tarptautinio IX B transporto koridoriaus sudedamoji dalis, bei sustiprintas uosto konkurencingumas;
- 5) užtikrinti telekomunikacinių ryšių teritorinį tolygumą bei prieinamumą gyventojams;
- 6) aktyvinti interneto tinklo plėtojimą šalies periferijoje.







BENDRUJŲ  
TERITORINIŲ  
STRUKTŪRŲ  
FORMAVIMAS

I

# 1. URBANISTINĖS SISTEMOS OPTIMIZAVIMAS

1. Bendrasis planas teikia šalies gyvenamųjų vietovių atraminės sistemos – *urbanistinio karkaso* – erdvinės struktūros plėtros modelį, kuris integruoja teritorijoje ašinių ir tolygų šios struktūros plėtojimą, sudarantį sąlygas švelninti galimų raidos tendencijų neigiamas pasekmes. Tiksliniam planavimo laikotarpiui (iki 2020 metų) bendras pagal miesto gyventojų dalį nustatytas urbanizacijos lygis yra 72–75 procentai.
2. Numatoma šalies urbanistinėje sistemoje išskirti atraminę gyvenamųjų vietovių tinklą, kurį sudarytų šių hierarchijos lygmenų centrai (žiūr. brėž. Nr. 1. Urbanistinis karkasas):
  - 1 *lygmuo* – valstybinio ir tarpvalstybinio (europinio) masto centrai. Tai daugiafunkciniai didieji miestai, atitinkantys aglomeruotų metropolinių centrų reikalavimus. Europinio tarpvalstybinio masto centras formuotinas šalies sostinės Vilniaus pagrindu, sujungiant Vilniaus ir Kauno potencialus;
  - 2 *lygmuo* – regioniniai centrai. Tai dabartinių apskričių centrai ir kiti stambesni miestai – dabartinių savivaldybių administraciniai centrai, kuriems, optimizuojant šalies regioninę diferenciaciją, rekomenduojama atlikti naujų regioninių aptarnavimo centrų funkcijas;
  - 3 *lygmuo* – lokaliniai centrai. Tai esamų rajonų savivaldybių centrai ir rekomenduojami nauji vietinio lygmens aptarnavimo centrai. Pastarieji administracinės reformos atveju galėtų būti įvertinti dėl jų galimybės tapti naujų rajoninių savivaldybių centrais.
3. Dėl mažų demografinių išteklių visų urbanistinio karkaso centrų plėtra daugiau būtų kokybinė, o ne kiekybinė ar teritorinė. Šalies erdvinė sąranga turėtų būti tobulinama kryptingai ir atskiri jos elementai plėtojami valstybės teisinėmis, finansinėmis bei organizacinėmis priemonėmis, tarp pastarųjų išskiriant ir teritorijų planavimo darbų intensyvumą regionų (apskričių) lygmeniu. Teritoriniai kiekybiniai ir kokybiniai prieštaravimai tarp esamų raidos tendencijų ir priimtų urbanistinio karkaso tvarios ir pusiausviros plėtros tikslų priskirtini urbanistinės plėtros problemoms, kurių sprendimas neįmanomas be aktyvaus valstybės vaidmens.
4. Numatoma didinti šalies metropolizacijos mastą ir plėtoti keturis 1 lygmens – metropolinius – atraminius urbanistinius centrus, priskiriant juos šioms kategorijoms:
  - *T (tarptautinė) kategorija* – integruojamo tipo metropoliniai centrai, įeinantys į sudaromą jungtinį tarpvalstybinio rango europinį centrą;
  - *V (valstybinė) kategorija* – palaikomojo tipo valstybinio rango metropoliniai centrai;
  - *R (regioninė) kategorija* – stiprinamojo tipo regioninio rango metropolinis centras.
5. T kategorijos metropoliniams centrams priskiriami Vilnius ir Kaunas, kurie turi pakankamą potencialą, tačiau atskirai paėmus kiekvienam trūksta ir trūks ateityje potencialo (ypač demografinio), kad būtų pripažinti europinio masto (*Euro City*) centrais. Tokio centro buvimas svarbus šaliai integruojantis į ES. Bendrasis planas numato formuoti europinio lygmens centrą kaip Vilniaus–Kauno urbanistinių dinapolių, sujungiant dabar esamus šių metropolinių centrų potencialus. Tai sudarytų pagrindą atsirasti europinių institucijų ir kitų darinių šioje apie milijoną gyventojų turinčioje jungtinėje zonoje bei tiesiogiai prisijungti prie plėtojamo Europos urbanistinio karkaso.
6. V kategorijos metropoliniam centrui priskiriama Klaipėda. Kaip metropolinis centras šis miestas dar nėra galutinai susiformavęs, todėl tektų taikyti specialias palaikomas priemones. Tai pirmiausia susiję su šio miesto plėtra lemiančio konkurentiško europinio masto uosto palaikymu bei pajūrio ūkinės ir rekreacinės aglomeracijos plėtojimu, LEZ veikla, šalies jūrinės orientacijos instituciniu realizavimu, turimo mokslo ir mokymo potencialo stiprinimu, iš dalies ir su kai kurių valdymo institucijų dekoncentravimu.
7. R kategorijos metropoliniam centrui priskiriami Šiauliai. Šis miestas dabar metropolinio lygmens centro kriterijų neatitinka ir yra silpniausia grandis šiame lygmenyje, tačiau yra realios galimybės išplėtoti Šiaulius iki metropolinio lygmens centro – geresnė Vakarų Lietuvos demografinė padėtis, univer-

sitetas, galimybė intensyviai sąveikauti su gretimų regionų (Telšių, Panevėžio, Jelgavos) bei miestų potencialais, lauktinas *Via Hanseatica* (I A koridoriaus) svarbos didėjimas. Šiauliai turi sparčiai plėstis kaip regioninis mokslo ir mokymo centras, būtinas modernių technologijų lokalizavimas, į savo ekonominio baseino išteklius orientuotas tyrimo ir plėtojimo potencialo ugdymas bei ryžtingas darbo vietų kūrimas. Būtina panaudoti įvairias makroregioną jungiančių tinklų formavimo priemones: valdymo ir organizacines (pvz., regioninių plėtros tarybų bendradarbiavimas, pramonės ir verslo plėtros bendrų tarybų steigimas), technologines ir technines (pvz., transporto ryšių tobulinimas), erdvinio planavimo (pvz., bendrų plėtros programų, projektų rengimas bei derinimas) ir kt. Jungiančių tinklų formavimas turėtų skatinti viso ekonominio baseino gamybinio potencialo augimą.

8. Numatoma didinti šalies regioninio skaidymo mastą ir plėtoti dvylika 2 lygmens – regioninių – centrų, priskirtinų šioms kategorijoms:
  - *A kategorija* – atliekantys regioninę administracinę funkciją, pakankamo potencialo, palaikomi;
  - *B kategorija* – atliekantys regioninę administracinę funkciją, nepakankamo potencialo, stiprinami;
  - *C kategorija* – neatliekantys regioninės administracinės funkcijos, siūlomi nauji vidutinių miestų pagrindu, stiprinami;
  - *D kategorija* – neatliekantys regioninės administracinės funkcijos, formuojami nauji sujungiant gretimus potencialus, ypač stiprinami.
9. Pagal nustatytas plėtros potencialo kategorijas Bendrajame plane yra numatomi:
  - trys **A** kategorijos – pakankamo potencialo esami dabartinių apskričių centrai – Panevėžys, Alytus ir Marijampolė. Jiems reikalingas esamo socialinio ir ekonominio potencialo palaikymas ir renovacija;
  - trys **B** kategorijos – nepakankamo potencialo esami dabartinių apskričių centrai – Tauragė, Telšiai, Utena. Jiems reikalinga esamo socialinio ir ekonominio potencialo renovacija bei stiprinimas;
  - penki **C** kategorijos – siūlomi nauji regioninių centrų funkcijoms atlikti vidutiniai miestai – Biržai, Mažeikiai, Ukmergė, Raseiniai ir Rokiškis. Jie ir dabar iš dalies atlieka regioninių centrų funkcijas, aktyvindami atokias periferines pasienio teritorijas arba būdami prie perspektyvinių tarptautinės urbanistinės integracijos ašių; ypač Ukmergė, turinti galimybių intensyvesnei plėtrai. Visiems jiems būtinas esamo socialinio ir ekonominio potencialo aktyvus stiprinimas bei renovacija;
- vienas **D** kategorijos – sujungiant gretimus potencialus formuojamas naujas regioninis Švenčionių – Švenčionėlių centras. Tai ypatingas atvejis. Šis centras formuojamas dėl būtinumo aktyviau remti ir stiprinti ypač blogos padėties bei silpną potencialą turintį Šiaurės Rytų Lietuvos probleminį arealą. Šiame savitų istorinės bei kultūrinės raidos tradicijų Lietuvos regione (Švenčionių kraštas) naujo regioninio centro (Švenčionys – Švenčionėliai) kūrimas, plėtojant ir sujungiant abiejų greta esančių (tik per 12 km) miestų gamybinius ir žmogiškuosius intelektualius išteklius valdymo, organizacinėmis, technologinėmis, techninėmis bei erdvinio planavimo priemonėmis, yra svarbus urbanistinio karkaso formavimo bei šalies regioninės politikos uždavinys.
10. Numatyta didinti šalies lokalinės urbanistinės diferenciacijos mastą ir plėtoti aštuoniasdešimt penkis 3 lygmens – lokalius – centrus, priskirtinus šioms kategorijoms:
  - *a kategorija* – esamų savivaldybių centrai, pakankamo potencialo, palaikomi;
  - *b kategorija* – siūlomi nauji aptarnavimo centrai mažų miestų pagrindu, nepakankamo potencialo, stiprinami;
  - *c kategorija* – siūlomi nauji aptarnavimo centrai miestelių pagrindu, nepakankamo potencialo, ypač stiprinami;
  - *d kategorija* – konversinės plėtros savivaldybių centrai.
11. Planuojamu laikotarpiu (iki 2020 metų) pagrindiniai lokaliniai centrai išliks nevienodo potencialo, tačiau pastarojo išlyginimas ir plėtojimas suvaidins svarbų vaidmenį realizuojant šalies regioninės politikos tikslus, siekiančius galimai tolygesnės šalies teritorijos plėtotės.
12. Bendrajame plane nustatyta tokia urbanistinės integracijos ašių hierarchija (*žiūr. brėž. Nr. 1. Urbanistinis karkasas*):

- 1 *lygmuo* – tarptautinės ir nacionalinės urbanistinės integracijos ašys. Jos formuojamos esamų ir perspektyvinių tarptautinių transporto koridorių pagrindu, susieja šalies aukšto lygmens regionus (jų centrus) tarpusavyje ir su kaimyninių šalių regionais;
  - 2 *lygmuo* – regioninės urbanistinės integracijos ašys, integruojančios regionų dalis (jų centrus) ir susiejančios su aukštesnio lygmens urbanistinės integracijos ašimis;
  - 3 *lygmuo* – lokalinės jungtys.
13. Numatoma plėtoti šių kategorijų 1 lygmens urbanistinės integracijos ašis:
    - I A kategorija – pagrindinė šalies urbanistinės integracijos (metropolinė) ašis;
    - I B kategorija – **tarptautinės urbanistinės integracijos ašys**;
    - I C kategorija – **šalies vidinės urbanistinės integracijos ašys**.
  14. Išskiriama ir formuojama viena Rytų–Vakarų krypties I A kategorijos – pagrindinė (metropolinė) – šalies urbanistinės integracijos ašis. Ji remiasi keturiais metropolinio lygmens centrais kaip pagrindiniais inovacijų ir kitų aukščiausio lygmens veiklų stimulais visai šalies teritorijai. Numatoma pagrindinė šalies urbanistinės integracijos ašis tapdinama su gyventojų ir veiklos koncentracijos zona. Jos vaidmuo ypač svarbus švelninant šalies raidos teritorinės diferenciacijos neigiamas pasekmes visoje šalyje, suformuojant šiam tikslui gana tolygų urbanistinio metropolinio vystymo stuburą. Tai leidžia apvaldyti šalies ir tarptautinių urbanistinės integracijos ašių kanalus, sušvelninti regioninius skirtumus, neatsisakant ir tam tikros ekonominę efektyvumą užtikrinančios koncentracijos.
  15. Numatomos septynios svarbiausios I B kategorijos tarptautinės urbanistinės integracijos ašys. Keturios iš jų kerta šalį Šiaurės–Šiaurės Rytų–Pietų kryptimis ir trys Rytų–Vakarų kryptimi. Jos formuojamos esamų ir siūlomų tarptautinių transporto koridorių, jungiančių Helsinkį, Sankt Peterburgą, Maskvą su Kijevu, Viena, Hamburgu, pagrindu. Šis tinklas integruoja visus šalies metropolinius ir regioninius centrus tarpusavyje bei su artimiausiais kaimyninių šalių urbanistiniais centrais (Liepoja, Jelgava, Daugpiliu, Minsku, Lyda, Gardinu, Suvalkais, Karaliaučiumi). Šios ašys, formuojamos magistralinių ir krašto kelių pagrindu, užtikrins metropolinių ir regioninių centrų sąveiką, skatins jų poveikio zonoje esančių lokalinių centrų plėtrą.
  16. Numatomos keturios pagrindinės I C kategorijos vidinės urbanistinės integracijos ašys. Jos papildo I B kategorijos urbanistinių ašių tinklą, tačiau jų svarbiausia funkcija – tai centrų (daugiausia regioninių) integravimas šalies viduje ir prijungimas prie tarptautinių išorinių ryšių. I C kategorijos integracijos ašys formuojamos magistralinių ir krašto kelių pagrindu.
  17. Formuojamas pakankamai tankus 2 lygmens regioninių urbanistinių integracijos ašių tinklas, jungiantis visus pagrindinius lokalinius centrus ir prijungiantis juos prie aukštesnio lygmens urbanistinės integracijos ašių. Šios ašys yra svarbios formuojant regionines urbanistines sistemas bei jų sąveiką su metropoliniais arealais.
  18. Bendrajame plane nurodomos ir tos 3 lygmens urbanistinės integracijos ašys, kurios jungia pagrindinius lokalinius centrus su aukštesnio lygmens urbanistinio karkaso ašimis arba veda į žemiausio lygmens (lokalius) valstybės sienos kirtimo punktus. Grafiniuose sprendiniuose šios ašys vadinamos lokalinėmis jungtimis.
  19. Urbanistinio karkaso centrai ir integracijos ašys, kaip įvairios veiklos ir gyventojų traukos židiniai, veikia ir perspektyvoje įvairiai veiks šalies ir regionų teritorijų raidos pobūdį formuodami (*žiūr. brėž. Nr. 1. Urbanistinis karkasas*):
    - urbanistinių centrų aglomeruojančio poveikio arealus;
    - urbanistinės integracijos ašių poveikio koridorius;
    - bendrą urbanistinio karkaso koncentruojančio poveikio arealą.
  20. Numatomas diferencijuotas miesto ir kaimo gyvenamųjų vietovių santykio formavimas pagal išryškėjusius regioninius šalies raidos potencialo skirtumus, formuojančius tris stambias miesto ir kaimo plėtros zonas: a) Vakarų, b) Vidurio ir c) Rytų Lietuvos. Šiuose šalies makroregionuose skiriasi kaimo teritorijų raidos perspektyvos, pirmiausia priklausančios nuo tradicinio bioprodukcinių ūkių plėtros galimybių (su tuo susijęs funkcinės konversijos poreikis) bei metropolinio ir mezoregioninio lygmenų centrų plėtros. Būtina išlaikyti miesto ir kaimo gyvenamųjų vietovių tinklo tan-

- kio Vakarų, Vidurio ir Rytų Lietuvoje regioninių savitumą bei nuo jo priklausanti šalies kultūrinio kraštovaizdžio pobūdį.
21. Plėtojant miesto ir kaimo teritorijų ryšius būtina atkurti kaimiškųjų savivaldybių gyvenamųjų vietovių sistemas naujomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, nes jų miesto ir kaimo santykio sistema yra mažiausiai suirusi ir vis dar dominuoja šalyje. *Svarbi grandis būtų seniūnijų centrų, t. y. mažų miestų ir miestelių, kaip žemės ūkio gamybos ir kaimo gyventojų aptarnavimo, iš dalies miesto gyventojų rekreacijos centrų, plėtojimas.* Tai veiksminga priemonė nuo kaimiškųjų gyvenamųjų vietovių depopuliacijos.
  22. Koreliacinės analizės metodu nustatyta, kad svarbiausi **gyvenimo kokybės** prioritetai, nuo kurių priklauso ir neišvengiamas kitų priežastinių parametrų kokybės gerėjimas, yra šie:
    - 1) apsirūpinimas būstu;
    - 2) vidutinis mėnesinis uždarbis;
    - 3) gyventojų užimtumas;
    - 4) aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų skaičius;
    - 5) nedarbo lygio mažinimas;
    - 6) gyventojų galimybė turėti antruosius namus.
  23. Siekiant konkretizuoti gyvenimo kokybės stimuliavimo priemones ir praplėsti jų praktinio panaudojimo galimybes (pavyzdžiui, pateikti pradinius duomenis rengiamiems apskričių bei savivaldybių bendriesiems planams) minėtų scenarijų pagrindu buvo numatyta konkreti gyvenimo kokybės gerinimo prioritetų teritorinio diferencijavimo programa.
  24. **Būsto** plėtros racionaliam ir sėkmingam vykdymui bei būsto teritorijų planavimo atsilikimui likviduoti būtina atnaujinti anksčiau sudarytus gyvenamųjų vietovių bendruosius planus, nes daugelis šių planų, ypač parengtų dar sovietiniais metais, neatitinka naujų būsto plėtros sąlygų. Numatoma 2020 metų perspektyva vienam gyventojui bendrojo naudingo ploto vidutiniškai teksiant – 28 m<sup>2</sup> (26 m<sup>2</sup> – miestuose ir 32 m<sup>2</sup> – kaimo gyvenvietėse).
  25. Numatomos šios būsto politikos teritorinės kryptys:
    - **pakankamai išvystytuose metropoliniuose centruose (Vilnius, Kaunas) valstybė pirmiausia turi remti būsto renovaciją, nepakankamai išvystytuose centruose (Klaipėda, Šiauliai) – būstų fondo plėtrą;**
    - **regioniniuose centruose būtina remti tiek renovaciją, tiek bendrojo fondo didinimą;**
    - **ypatingas dėmesys regionų ir savivaldybių centrų būsto fondo plėtrai turi būti skiriamas nepakankamo urbanizacijos lygio arealuose (Tauragės, Telšiai, Utenos, Rokiškio, Švenčionių regionuose).**
- PRIORITETAI**
26. Įgyvendinant nustatytą metropolinės ašies kryptingos plėtros ir tolygaus regioninių centrų išdėstymo urbanistiniame karkase koncepciją, bendrasis strateginis prioritetas teikiamas silpnosioms urbanistinio karkaso dalims aktyvinti bei stiprinti.
  27. 1 lygmens (metropolinių) centrų ir I A lygmens metropolinės urbanistinės integracijos ašies plėtojimo prioritetai būtų šie:
    - Šiaulių miesto plėtra;
    - Vilniaus ir Kauno potencialams sujungti reikalingų infrastruktūros tinklų suformavimas;
    - I A lygmens metropolinės urbanistinės integracijos ašies atkarpų pagal IX B tarptautinio automobilių transporto ir geležinkelių transporto koridoriaus pradinius techninius parametrus suformavimas;
    - metropolinės ašies vakarinės ir rytinės atkarpų specialių plėtros planų sudarymas.
  28. 2 lygmens centrų ir I B, I C bei 2 lygmens urbanistinės integracijos ašių plėtojimo prioritetai:
    - Tauragės plėtojimas ir su ja susijusios *Via Hanseatica* renovacija pagal I A tarptautinio transporto koridoriaus pradinius techninius parametrus;
    - Panevėžio–Utenos ruožo, kaip svarbiausio Aukštaitijos regione urbanistinio komplekso, plėtojimas;
    - bendra Švenčionių ir Švenčionėlių plėtra ir su šiuo objektu susijusio transporto koridoriaus renovacija ir rekonstrukcija sudarant sistemą su šiauriniu ir rytiniu Vilniaus aplinkkelio bei pasienio keliu;
    - pasienio su Baltarusija teritorijos plėtros planų parengimas ir pradinis įgyvendinimas;

- Ukmergės, Raseinių, Rokiškio ir Biržų, kaip naujų regioninių centrų, aktyvus palaikymas.
29. 3 lygmens centrų plėtojimas pagal prioritetinius administracinės reformos etapus (jos vykdymo metu) apims naujų savivaldybių, reikalingų norint teritoriškai optimizuoti šalies regionavimą bei transformuoti dvigubus savivaldos centrus, sukūrimą.
  30. Būsto plėtros prioritetiniai uždaviniai – gyvenamųjų vietovių vidinių išteklių panaudojimas jų administracinėse ribose bei racionalios teritorinės būsto plėtros politikos ir programos parengimas.
  31. Urbanistinės sistemos plėtros, kurios negalima sutapatinti su vienkartinėmis fiksuotų priemonių įgyvendinimo programa, sprendinių realizavimas numatomas naudojantis daugiausia prioritetinių specialiųjų ir strateginių planų bei tikslinių programų priemonėmis. *Numatyta urbanistinės sistemos raida tiesiogiai yra susijusi su teritorinio valdymo ir regioninės politikos sistemos reformos rezultatais – regioninės diferenciacijos bei vietos savivaldos tinklo optimizavimu. Būtinai glaudus abiejų šių procesų koordinavimas bei subordinuotas planavimas.*

## 2. KRAŠTOVAIZDŽIO NAUDOJIMAS IR APSAUGA

1. Kraštovaizdžio ekologinio stabilizavimo pagrindas yra **gamtinis karkasas** – erdvinė sistema, kuri išreiškia gamtinio kraštovaizdžio apsaugos bei formavimo prioritetą ir yra realizuojama kraštotvarkoje teritorijų planavimo dokumentais. Jo paskirtis yra:
  - 1) sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti;
  - 2) sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas;
  - 3) saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius;
2. Nustatytos šios sudedamosios planuojamo gamtinio karkaso dalys:
  - *geoekologinės takoskyros* – teritorijų juostos, jungiančios ypatinga ekologine svarba bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, priekrantės, požeminių vandenų intensyvaus maitinimo ir karsto paplitimo plotus. Jos skiria stambias gamtines geosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą;
  - *geosistemų vidinio stabilizavimo arealai ir ašys* – teritorijos, galinčios pakeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai bei grupės, natūralios pievos, pelkės bei kiti vertingi stambiųjų geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemos;
  - *migraciniai koridoriai* – slėniai, raguvynai bei dubakloniai ir kitos teritorijos, kuriais vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija.
3. Numatytos formuojamo gamtinio karkaso teritorijos apima apie 60 procentų šalies ploto. Atskirose savivaldybėse gamtinio karkaso teritorijų užimama dalis svyruoja nuo 35–40 procentų (Joniškio, Pakruojo, Pasvalio) iki 75–80 procentų (Varėnos, Zarasų) bendro jų ploto. Daugumai rajonų savivaldybių būdinga gamtinio karkaso teritorija apima 55–65 procentus jų ploto. Konkretus įstatymuose numatyto gamtinio karkaso teritorijų lokalizavimas pateiktas specialioje 1 : 400 000 mastelio kartoschemoje (*žiūr. brėž. Nr. 2. Gamtinis karkasas*).
4. Nustatytos šios gamtinio kraštovaizdžio apsaugos ir formavimo tipus išreiškiančios gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo (naudojimo ir apsaugos) kryptys:
  - 1) išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis;
  - 2) palaikomas ir didinamas esamas kraštovaizdžio natūralumas;
  - 3) gražinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai.

*Pirmasis kraštovaizdžio formavimo tipas* lokalizuotas ištisiniais miško masyvais apaugusiose gamtinio karkaso teritorijose – zonos, išsaugojusiose natūralų (gamtinių) kraštovaizdžio pobūdį bei ekologinio kompensavimo potencialą. Šios teritorijos – tai šalies gamtinio karkaso „aukso fondas“, kurio perspektyva susijusi su racionalaus subalansuoto miškų ūkio tvarkymu, miškų regeneracinio potencialo išsaugojimu, rekreacinio naudojimo reguliavimu bei nustatyto režimo užtikrinimu šiose zonosse įsteigtoms ypač saugomoms teritorijoms.

*Antrasis kraštovaizdžio formavimo tipas* lokalizuotas mišrios naudmenų mozaikos teritorijose, kuriose kaitaliojasi miškų ir žemės ūkio naudmenos, taip pat smarkiai pakeistos arba pažeistos gamtinės struktūros miškuose. Šių teritorijų tvarkymas yra kur kas sudėtingesnis, nes reikalingas tiek esamų funkcijų subalansavimas, tiek regeneracinės priemonės ekologinėms kompensacinėms gamtinės struktūros galioms stiprinti.

*Trečiasis kraštovaizdžio formavimo tipas* taikytinas žmogaus veiklos, pirmiausia agrarinės, gerokai pakeistose gamtinio karkaso teritorijose. Šios zonos susiformavo dėl technokratiško netolygaus žemės naudojimo pažeidžiant ekologinės pusiausvyros sąlygas, nesilaikant racionalios gamtosaugos reikalavimų. Tai sovietinio ūkio didžiojo intensyvinimo rezultatas, ypač skaudžiai palietęs geoekologinių takoskyrų bei migracinių koridorių teritorijas. Šiose zonosse gamtinio kraštovaizdžio formavimo kryptis yra regeneracinė-restauracinė, susijusi su sudėtingų renaturalizacinių priemonių įgyvendinimu ir nauju ekologizuotu požiūriu į šių teritorijų naudojimą.

5. Pagrindines režimines zonas gamtinio karkaso struktūroje sudaro jo sudėtyje esančios gamtinės bei kompleksinio tipo ypač saugomos teritorijos, kurioms teikiamas konservacinių (gamtos vertybių išsaugojimo) interesų prioritetą. Tai valstybinių gamtinių rezervatų, valstybinių draustinių bei valstybinių parkų tinklas.

6. Apibendrinus galimą valstybės aktyvumą bei ekonominį rėmimą, numatytos šios valstybės politikos formuojant gamtinį karkasą kryptys (*žiūr. brėž. Nr. 2. Gamtinis karkasas, įkarpa*):
  - 1) iniciatyvų palaikymas;
  - 2) iniciatyvų bei investicijų paieškos ir skatinimas;
  - 3) aktyvus organizacinis bei finansinis rėmimas.
7. Iš nurodytų tvarkymo politikos kryptių trečioji, arba aktyviausioji, dažniausiai taikytina gamtinio karkaso teritorijoms, kuriose veikia bent 3 ar daugiau karkaso lokalizavimui darančių įtaką veiksnių. Veikiant tik 1 ar 2 veiksniams taikytina antroji tvarkymo politikos kryptis, atspindinti dalinių valstybės aktyvumą. Pirmoji, arba pasyvioji, tvarkymo politikos kryptis galima tik tuo atveju, kai nėra nė vieno iš ryškaus gamtinio karkaso sukūrimo poreikį didinančių veiksnių. Praktikoje galima ir mišri organizacinė politika, derinanti dvi iš minėtų gamtinio karkaso kūrimo kryptių.
 

Konkrečios krypties teritorinė raiška priklauso nuo daugelio veiksnių, kurių svarbiausi yra šie: 1) gamtinio karkaso teritorijų kompensacinė svarba šalies arba regiono kontekste, 2) reali gamtinio kompensacinio potencialo būklė, 3) ypač saugomų (konservacinių) gamtinių teritorijų buvimas, 4) biologinės įvairovės turtingumas, 5) rekreacinės funkcijos intensyvumas.
8. Gamtinio karkaso teritorijų ekologinis optimizavimas yra neišvengiamai susijęs su bendro šalies miškingumo didinimu. Užtikrintinas racionalus teritorinis miškų pasiskirstymas šalies mastu. Miškingumo didinimo programa grindžiama konkrečiais ekologinio kompensavimo poreikiais ir moksliniais tyrimais. Ji turi būti orientuojama į labiausiai bioekologiškai nuskurdintas zonas, tokios šalyje yra Žiemgalos ir Šešupės lygumos, Žemaičių vandenskyra ir Žemaitijos žemumos pietinė dalis, Suvalkų ir Kuršo aukštumų šlaitai, Rytų Aukštaičių plynaukštė, Mūšos ir Nevėžio vandenskyra.
9. **Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos plėtojimas** Bendrajame plane apima:
  - šalies kraštovaizdžio struktūrinės įvairovės nustatymą;
  - konservaciniu požiūriu vertingiausių kraštovaizdžio kompleksų nustatymą;
  - biologinės įvairovės apsaugai svarbių te-

- ritorijų sistemos nustatymą;
  - bendrųjų kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos nuostatų formulavimą;
  - siūlymų dėl ypač saugomų teritorijų tinklo plėtojimo pateikimą.
10. Šalies kraštovaizdžio įvairovė nustatyta apibendrinant dviejų svarbiausių ją formuojančių veiksnių – gamtinės morfostruktūros ir sukultūrinimo pobūdžio – teritorinę sklaidą. Šiuo pagrindu Lietuvos Respublikos lygmeniu nustatyti tipologiniai kraštovaizdžio kompleksai bei rajonai.
  11. Konservaciniu (įvairovės apsaugos) požiūriu vertingiausi kraštovaizdžio kompleksai, kuriems reikalingas ypatingas dėmesys, yra:
    - Kuršių nerija, Nemuno delta ir Karklės – Šventosios priekrantė;
    - miškingi ežerynai ir raiškios didžiųjų slėnių atkarpos;
    - žemyniniai kopynai ir didieji pelkynai;
    - Žemaičių vandenskyros kalvynas ir eroziniai raguvynai;
    - istoriniai miestų senamiesčiai – savita išskirtinės vertės kompleksinė paveldo vertybė.
  12. Pačia didžiausia gamtine ir kultūrine verte mūsų šalyje išsiskiria Kuršių nerijos pietinės dalies bei Trakų ežeryno kraštovaizdžio kompleksai, turintys tapti integruotos kraštovaizdžio apsaugos organizavimo etalonais.
  13. Akcentuojamas išryškėjęs kultūrinio kraštovaizdžio vertės pažinimo, jo teritorinės apsaugos sistemos, ypač specializuotų saugomų teritorijų tinklo, nepakankamas išvystymas, sudarantis gana didelę visaverčio kraštovaizdžio apsaugos sistemos optimizavimo kliūtį.
  14. Biologinės įvairovės apsaugai svarbių teritorijų sistema nustatyta pagal Europos Tarybos ekspertų parengtas ekologinių tinklo plėtos rekomendacijas, naudojantis naujausių šalyje atliktų biologinės įvairovės apsaugos darbų (Ramsaro vietovių, CORINE biotopų, paukščiams svarbių teritorijų, Natura-2000 projektų) medžiaga. Nustatytą ir su gamtiniu karkasu subordinuotą teritorinę sistemą – nacionalinę ekologinį tinklą – sudaro europinės ir nacionalinės bei regioninės svarbos bioekologiniai branduoliai, bioekologinės jungtys (koridoriai) ir buferinės zonos. Pateiktas ekologinio tinklo teritorinis modelis ateityje turės būti tikslinamas ir plėtojamas.
  15. Nustatyti bioekologiniai branduoliai laikytini pagrindiniais biologinės įvairovės apsaugai skirtų saugomų teritorijų (rezervatų, draustinių) steigimo paieškų poligonais.
  16. Bendrosiomis kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos plėtojimo nuostatomis Bendrasis planas rekomenduoja:
    - kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos reikalavimų ir priemonių integravimą į visų ūkio šakų, pirmiausia žemės ir miškų ūkio, vandens ūkio, miestų plėtros, transporto, kasybos, rekreacinio ūkio, pramonės, energetikos, strategijas, plėtros programas, veiksmų planus;
    - tarptautinių konvencijų bei ES direktyvų nuostatų, reikalavimų bei rekomendacijų organišką įgyvendinimą šalies kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugoje, t. y. esamos teritorinės sistemos elementams atrankos būdu suteikiant tarptautinių saugomų teritorijų kategorijų statusą.
  17. Ypač saugomų teritorijų sistema (rezervatai, draustiniai, valstybiniai parkai) mūsų šalyje apima beveik 12 procentų šalies teritorijos, integruoja gamtos ir kultūros paveldo apsaugą, yra funkcionaliai diferencijuota ir iš esmės atitinka pasaulio standartus, todėl Bendrajame plane jos tolesnė plėtra detaliau neanalizuota, tačiau jame yra numatytos kituose aplinkosauginio planavimo dokumentuose anksčiau išaiškintos ar nurodytos ypač saugomų teritorijų tinklo optimizavimo bei papildymo kryptys.
  18. Tokiomis kryptimis Bendrasis planas (*įvertindamas būtinybę, prieš steigiant saugomas teritorijas, kiekvienu atveju pateikti Saugomų teritorijų įstatymo numatytus vertinimus, pagrindimus ir atlikti jo reikalaujamas procedūras*) numato:
    - biosferos stebėsenos teritorijų tinklo sukūrimą, pirmiausia Žuvinto biosferos rezervato įsteigimą ir Kuršių marių, Žemaičių vandenskyros bei karstinio regiono kompleksinių biosferos poligonų organizavimo galimybių analizę;
    - nedidelių rezervatinių apyrbų, skirtų miško tipų etalonams išsaugoti, tinklo sukūrimą;
    - Suvalkijos nacionalinio bei Daugų regioninio parko įsteigimą;
    - Avilių – Čičirio, Alaušo, Germanto bei Plinkšių regioninių parkų organizavimo galimybių analizę;

- botaninių bei zoologinių draustinių tinklo optimizavimą ES direktyvų pagrindu;
  - pedologinių draustinių tinklo peržiūrą ir koreliaciją su naująja dirvožemių klasifikacija;
  - istorinių nacionalinių bei istorinių regioninių parkų tinklo sukūrimą;
  - galimą istorinio nacionalinio parko statuso taikymą dabartiniams Varnių ir Anykščių regioniniams parkams;
  - specializuotų kultūrinių draustinių tinklo suformavimą.
19. **Nekilnojamosios kultūros vertybės**, sudarančios šalies funkcinę kraštovarkinę kultūros paveldo struktūrą, yra bendrosios kraštovaizdžio formavimo politikos objektas. Svarbiausiais veiksniais, darančiais įtaką tokios tvarkymo politikos formavimui, Bendrajame plane priimta:
- 1) ypatingą reikšmę kraštovaizdžio vizualinėje struktūroje turinčių nekilnojamųjų kultūros vertybių vertė ir teritorinė sklaida;
  - 2) kultūros paveldo vertybių ir jų rūšių apsaugos teritoriniai prioritetai;
  - 3) istoriškai susiklosčiusių kultūrinio kraštovaizdžio erdvinių struktūrų išlikimas;
  - 4) architektūros paveldo regioniniai savitumai;
  - 5) konkrečių kultūros paveldo objektų vertė.
20. Kultūros vertybių vertė ir sklaida diferencijuoja kultūros paveldo tvarkymo politikos teritorinį intensyvumą. Remiantis archeologijos paveldo (piliakalniai ir senovės gyvenvietės), taip pat architektūros ir urbanistikos paveldo (pilys, bažnyčios, vienuolynai, dvarų paveldas, etnografiniai kaimai) verte ir išsidėstymu, rekomenduota per 120 kraštovaizdžio tvarkymo politikos požiūriu reikšmingų kultūros vertybių teritorinių arealų. Išsaugojimo ir panaudojimo požiūriu ypač reikšmingos vertybės yra istoriniai miestų senamiesčiai (tarp jų – urbanistiniai paminklai). Išskirti ypač svarbūs nacionalinės reikšmės arealai: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Kernavės, Trakų, Anykščių, Šiaulių, Birštono, Merkinės, Druskininkų – Marcinkonių, Palūšės – Tauragnų, Kretuono, Švenčionių, Panemunų, Dubysos, Vilkaviškio, Kudirkos Naumiesčio, Platelių, Salantų, Kuršių nerijos, Varnių, Tytuvėnų, Daugyvenės, Biržų, Žagarės, Rusnės, Rambyno, Ukmergės, Kėdainių ir kt.
21. Kultūros paveldo rūšių apsaugos kryptys išskiria paveldosauginės kraštovarkos prioritetus atlikdamos savotišką jos tipologinį (rūšinį) specializavimą bei numato paskesnę vertinį skirstymą. *Valstybės ir privačių investuotojų veiksmų derinimas, partnerystė čia vaidins reikšmingą vaidmenį.* Rekomenduojamas paveldosaugos politikos specializavimo rajonavimas pagal nekilnojamųjų kultūros vertybių tipologinių grupių, svarbių teritorijų planavimo aspektu, apsaugos prioritetus. (*žiūr. brėž. Nr. 3. Kultūros paveldo teritorijos.*)
- Išskirtoms kultūros paveldo rūšių apsaugos prioritetu zonoms, atsižvelgiant į objektų bendrą būklę, vertę, išsaugojimo problematiškumą ir ekonomines galimybes, numatomos šios tvarkymo darbų kryptys:
- *archeologinių vietovių apsaugos prioritetu zonos* – konservavimo kryptis;
  - *urbanistinių vietovių apsaugos prioritetu zonos* – konservavimo su svarbių urbanistikos elementų išryškinimu ar net daliniu atkūrimu kryptis;
  - *dvarų paveldo apsaugos prioritetu zonos* – konservavimo ir restauravimo, atsižvelgiant į sodybos struktūrą, pastatus, jų aplinką su parku, kryptis;
  - *etnografinių kaimų (gyvenviečių) ir sodybų apsaugos prioritetu zonos* – konservavimo ir restauravimo bei nevisiško atkūrimo kryptis;
  - *statinių apsaugos prioritetu zonos* – konservavimo, restauravimo ir dalinio atkūrimo (išimtiniais atvejais) kryptis.
22. Kultūrinės paminklotvarkos politiką rekomenduojama erdviškai diferencijuoti ir pagal išlikusių istoriškai susiklosčiusio agrarinio kraštovaizdžio struktūrų bei etnokultūrinių regionų ir subregionų ribas.
23. Tarptautiniu mastu pripažintos paveldotvarkos nuostatos apima kultūros paveldo apsaugą ir saugomų objektų autentiškumo, savitumo bei kitokios vertės požymių išlaikymą užtikrinantį panaudojimą. Todėl būtina:
- 1) sutvarkyti kultūros paveldo objektų apskaitą, parengti konkrečius ir aiškius apsaugos, naudojimo, priežiūros ir tvarkymo poreikių reglamentus;
  - 2) parengti specialiuosius kultūros paveldo apsaugos ir naudojimo planus;
  - 3) sudaryti regionines (rūšines) kultūros paveldo objektų tvarkymo tikslines programas;

- 4) nustatyti visose savivaldybių teritorijose kultūros vertybių naudojimo perspektyvinę raidą, atsižvelgiant į naudojimo režimus;
  - 5) parengti, aprobuoti ir įteikti vertybių savininkams ar naudotojams rekomendacijas dėl kultūros vertybių pagal objektų tipologines rūšis naudojimo jas išsaugant ir prižiūrėti bei kontroliuoti jų vykdymą;
  - 6) naudoti kultūros paveldo objektus visuomenės ir ypač jaunimo švietimo bei mokymo tikslams, tai sprendžiant valstybės bei savivaldybių lygmenimis;
  - 7) kuo plačiau naudoti kultūros paveldą kultūriniam turizmui (tarptautiniam bei vietiniam).
24. Teikdamas paveldotvarkos teritorinės koncepcijos metmenis, Bendrasis planas rekomenduoja ypatingą planavimo nuostatą – kultūros paveldo erdvinio stuburo išskyrimą. Tai vientisa funkcinė teritorinė struktūra, išreiškianti istorinio paveldo erdvinio dominavimo zoną – savotišką šalies valstybingumo centrų bei ašių junginį, kurio tąsos kryptys žymios ir už dabartinių Lietuvos ribų. Pagal pateiktą kultūros vertybių vertės ir koncentracijos arealų tipų teritorinį išsidėstymą šalies teritorijoje nustatyti penki istorijos paveldo dominavimo regionai (*čia pateiktas vertybinės ir rūšinės atrankos rezultatas*):
1. *Vilniaus regionas* – pagrindinis istorinis krūvis tenka istorinių Lietuvos sostinių – Kernavės, Trakų, Vilniaus – archeologiniams bei memorialiniams kompleksams, taip pat Dubingių–Širvintų memorialiniam ruožui;
  2. *Panemunių regionas* – pagrindinis istorinis krūvis tenka Liškiavos, Merkinės, Alytaus, Punios, Pyplių, Seredžiaus ir Veliuonos piliakalniams, panemunės pilims bei laikinosios sostinės titulą turinčiam Kaunui, taip pat padubysių archeologiniam memorialiniam kompleksui;
  3. *Vidurio ir Šiaurės Vakarų Žemaitijos regionas* – istorinis krūvis gana sudėtingas ir apima ypač gausų šio regiono archeologijos paveldą (piliakalnius, alkakalnius, pilkapius ir kt.), taip pat Klaipėdos, Varnių, Telšių ir kitų istoriškai garsių regiono vietovių memorialinius akcentus;
  4. *Šiaurės Rytų Aukštaitijos regionas* – istorinis paveldas orientuotas į Deltuvos, Sėlos ir Lietuvos (pagal A. Dubonį) žemių gynybinių ruožų bei senovinių gyvenviečių reprezentavimą, taip pat gausų memorialinių Aukštaitijos palikimą;
  5. *Vakarų Suvalkijos regionas* – istorinis krūvis tenka Jotvos archeologiniam palikimui bei ypač turtingam nacionalinės vertės memorialinių Suvalkijos vietovių kompleksui.
25. Valstybinei teritorinei kultūros paveldo tvarkymo rėmimo politikai formuoti būtina nustatyti, kokiuose rajonuose ir koku lygiu valstybė turėtų remti kultūros vertybių išsaugojimą. Būtų tikslingas trijų intensyvumo lygių rėmimas: a) didelis, b) vidutinis ir c) minimalus. Valstybiniam rėmimui, taip pat kultūros paveldo išsaugojimo bendrajai teritorinei koncepcijai konkretizuoti ir detalizuoti būtina parengti Lietuvos kultūros paveldo apsaugos ir naudojimo specialųjį bei atitinkamą strateginį įgyvendinimo priemonių planą, atsižvelgiant į kultūros vertybių vertinimą, išsaugojimo problematiškumą bei praktinio panaudojimo perspektyvas. Taip pat tikslinga kultūros paveldo išsaugojimo rėmimą derinti ir su Nacionaline turizmo programa, Kultūrinio turizmo programa bei kaimo turizmo plėtote.
26. Būtina sukurti ir nuosekliai įdiegti kultūros paveldo objektų fizinės būklės periodiško patikrinimo sistemą, kaip kultūros paveldo stebėsenos formą, nustatančią kultūros paveldo išsaugojimo bei fizinės būklės kaitos tendencijas.
27. Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimo interesai negali apsiriboti dabartinėmis šalies ribomis. Valstybės vykdoma kultūros apsaugos politika privalo rasti kelius ir būdus, kaip realiai prisidėti prie už dabartinės šalies ribų likusių Lietuvos istorijos paminklų tvarkymo ir išsaugojimo.

#### PRIORITETAI

28. Kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros užtikrinimo ir jo įvairovės išsaugojimo srityje teikiami prioritetingi uždaviniai:
- šalies bendrosios žemėnaudos struktūros optimizavimas, stiprinant ekologines kompensacines gamtinio karkaso teritorijų funkcijas;
  - saugomų teritorijų tinklo optimizavimas ir jų gamtinių bei kultūrinių vertybių degradavimo sustabdymas;

- pelkinio ir karstinio kraštovaizdžio apsauga;
  - gamtinio kraštovaizdžio elementų apsauga urbanizuotose teritorijose;
  - gamtinės rekreacinės aplinkos tausojimas ir patraukliausių gamtinių vietovių urbanizavimo sustabdymas;
  - išeksploatuotų karjerų rekultivacija bei durpynų renatūralizacija;
  - natūralaus hidrografinio tinklo struktūros apsauga.
29. Biologinės įvairovės išsaugojimo srityje kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai palaikyti teikiami prioritetiniai uždaviniai:
- *Natura-2000* tinklo sukūrimas;
  - miškų struktūros optimizavimas ir miško ekosistemų degradavimo išvengimas;
  - jūrinių, pajūrio ir natūralių pievų ekosistemų degradavimo sustabdymas;
  - reliktyvių, endeminių, retų ir nykstančių taksonų išsaugojimas;
  - biocenozė rūšinės sudėties įvairovės palaikymas;
  - natūralių biocenozė agrarinėse bei urbanizuotose teritorijose išlaikymas;
  - žuvų ir paukščių migracijos kelių destrukcijos sustabdymas;
  - žuvų ir medžiojamos faunos išteklių naudojimo optimizavimas.
30. Tarp aplinkos kokybės apsaugos tikslų bei uždavinių kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai palaikyti prioritetiniai būtų tokie:
- 1) veiksmingos atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas;
  - 2) energetikos ir žemės ūkio ekologizavimas;
  - 3) transporto priemonių keliamos taršos mažinimas;
  - 4) gruntinio ir paviršinio vandens telkinių taršos mažinimas;
  - 5) radioaktyvaus užteršimo išvengimas.
31. Kultūros paveldo teritorijų apsaugos ir naudojimo nuostatomis įgyvendinti nustatomi šie prioritetai:
- 1) paveldosaugos teisinių pagrindų sutvarkymas, apimantis šią sritį reglamentuojančių įstatymų tikslinimą bei derinimą, atitinkamų registrų ir reglamentų kūrimą bei valstybinės paramos mechanizmo nustatymą;
  - 2) Lietuvos kultūros paveldo apsaugos ir naudojimo specialiojo plano, tikslinių tvarkymo programų rengimas ir įgyvendinimas;
  - 3) kultūrinio turizmo plėtojimas, apimantis atitinkamų planų rengimą bei reikalingos infrastruktūros užtikrinimą.
32. Kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyros išsaugojimas užtikrinamas parengus ir įgyvendinus atitinkamus teritorijų bei strateginio programinio planavimo dokumentus, taip pat patvirtinus šiam procesui reglamentuoti reikalingus teisės aktus.
33. Bendrajame plane modeliuojamai kultūros paveldo teritorijų raidai įgyvendinti rekomenduojamos teisinės, projektinės bei organizacinės priemonės.





SPECIALIZUOTŲ  
TERITORINIŲ  
STRUKTŪRŲ  
FORMAVIMAS

11

### 3. BIOPRODUKČINIO ŪKIO TERITORIJOS

1. Šalies agrarinio naudojimo politikoje Bendrasis planas pirmiausia siekia suderinti ūkių pagrindines gamybos šakas su gamtines sąlygas geriausiai atitinkančia agrarinės veiklos specializacija. Agrarinių teritorijų naudojimo pokyčiai numatomi žemės ūkio subjektams nuosekliai specializuojantis šaliai reikalingų ir paklausą užsienio rinkose turinčių žemės ūkio produktų gamybai. Specializuojant ūkius, atsižvelgtina į žemės ūkio naudmenų dirvožemio savybes, ūkininkavimo tradicijas,

žemės ūkio produkciją perdirbančių įmonių išsidėstymą. Teritorijose, kuriose žemės ūkio veiklai sąlygos yra prastesnės, numatomas žemės ūkio gamybos mažinimas, plėtojant netradicines žemės ūkio šakas, alternatyvią (ne žemės ūkio) veiklą ir perduodant dalį žemės apsodinti mišku.

2. Agrarinių teritorijų tvarkymui šalyje teritoriškai diferencijuoti išskirtos 7 skirtingo agrarinio potencialo zonos (žiūr. brėž. Nr. 4. Agrarinės teritorijos). Nustatyta agrarinių teritorijų plėtra zonose diferencijuota atsižvelgiant į žemės naudojimo sąlygas ir socialinius ir ekonominius veiksnius (3.1-1 lentelė).

#### 3. 1-1 lentelė. Agrarinių teritorijų diferenciacijos zonos pagal žemės ūkio gamybos specializaciją

Zonos Nr.	Zonos pavadinimas	Plotas (km <sup>2</sup> )	Žemės naudojimo sąlygų įvertinimas	Rekomenduojama ūkio specializacija		Rekomenduojamas žemės naudojimas
				augalininkystės šakos ir alternatyvos	gyvulininkystės šakos irkt.	
I	Pietryčių Lietuvos zona	772	T <sub>3</sub> E <sub>3</sub> D <sub>3</sub> Ū <sub>3</sub>	J, B, al	Kl, p, nt	N <sub>3</sub>
II	Baltijos kalvyno zona	1239	T <sub>2</sub> E <sub>2</sub> D <sub>2</sub> Ū <sub>2</sub>	Ž, j, al	P, G, nt	N <sub>3</sub>
III	Aukštaitijos ir Dzūkijos plynaukščių zona	692	T <sub>1</sub> E <sub>1</sub> D <sub>2</sub> Ū <sub>3</sub>	J, ž, al	P, kl	N <sub>2</sub>
IV	Vidurio Lietuvos zona	2426	T <sub>1</sub> E <sub>1</sub> D <sub>1</sub> Ū <sub>1</sub>	K, C, L, R, j	P, Kl	N <sub>1</sub>
V	Žemaitijos plynaukščių zona	647	T <sub>1</sub> E <sub>1</sub> D <sub>2</sub> Ū <sub>3</sub>	J, b, l	P, g, kl	N <sub>2</sub>
VI	Žemaitijos kalvyno zona	242	T <sub>2</sub> E <sub>2</sub> D <sub>3</sub> Ū <sub>2</sub>	Ž, j, al	G, p, kl	N <sub>3</sub>
VII	Nemuno žemupio ir Pajūrio žemumos zona	512	T <sub>1</sub> E <sub>3</sub> D <sub>2</sub> Ū <sub>1</sub>	B, J, ž, al	P, Kl, nt	N <sub>2</sub>

Indeksų paaiškinimas:

T – teritorijos panaudojimas žemės ūkiui: T<sub>1</sub> – didelis, T<sub>2</sub> – vidutinis, T<sub>3</sub> – mažas.

E – dirvožemių jautrumas intensyviai žemės dirbimui: E<sub>1</sub> – nelabai jautrus, E<sub>2</sub> – jautrus vandens erozijai, E<sub>3</sub> – jautrus vėjo erozijai.

D – žemės ūkio naudmenų našumas: D<sub>1</sub> – našios žemės, D<sub>2</sub> – vidutiniškai našios žemės, D<sub>3</sub> – nenašios žemės.

Ū – sąlygos perspektyvoms žemės ūkio struktūroms formuoti: Ū<sub>1</sub> – palankios sąlygos suformuoti stambius ūkininkų ir žemės ūkio įmonių ūkius, Ū<sub>2</sub> – palankios sąlygos suformuoti vidutinio dydžio ir smulkius ūkius, Ū<sub>3</sub> – galimybė derinti įvairaus dydžio ir tipų ūkius.

N – priemonės žemės naudojimui reguliuoti: N<sub>1</sub> – visos žemės ūkio naudmenos išsaugomos ir gerinamos, N<sub>2</sub> – išsaugoma ir gerinama ariamoji žemė bei nusausintos pievos ir ganyklos, N<sub>3</sub> – išsaugoma ir gerinama ariamoji žemė su našiais dirvožemiais; galimas didesnių plotų apsodinimas mišku.

Specializacijos kryptys (didžiosiomis raidėmis – pagrindinė ūkio šaka, mažosiomis – pagalbinė ar papildoma ūkio šaka):

K, k – kviečių auginimas;

J, j – kitų javų auginimas;

B, b – bulvių auginimas;

C, c – cukrinių runkelių auginimas;

L, l – linų auginimas;

R, r – rapsų auginimas;

Ž, ž – žolinių pašarų auginimas;

P, p – pieno krypties galvijininkystė;

G, g – mėsinių galvijų auginimas;

Kl, kl – kaulių auginimas;

nt – netradicinės žemės ūkio šakos;

al – alternatyvi (ne žemės ūkio) veikla.

4. Vadovaujantis Europos Sąjungos Tarybos reglamentu (Nr. 1257/1999), numatančiu paramą menkiau išsivysčiusiems regionams ir regionams, kuriems nustatyti aplinkos apsaugos apribojimai, valstybės ir ES fondų parama turėtų būti teikiama žemės ūkio produkcijos gamintojams, gyvenantiems arba naudojantiems žemę tokiose teritorijose, kurias Lietuvos Respublikos Vyriausybė priskyrė mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms. Joms priskirtinos:
  - vietovės, kuriose vyrauja mažo našumo (iki 32 balų) žemės;
  - vietovės, kuriose sparčiai mažėja kaimo gyventojų ir yra santykinai blogesni kiti demografiniai rodikliai;
  - Nemuno potvynių užliejamos teritorijos;
  - intensyvaus karsto zona.
5. Numatoma, jog agrarinių teritorijų plotas mažės vidutiniškai 0,7 procento per metus, žemės ūkio naudmenų plotas – 0,5 procento. Preliminari žemės plotų prognozė pateikiama įvertinus žemės naudmenų kitimo tendencijas ir žemės ūkio plėtros priemonių kompleksą. Numatomas žemės ūkio naudmenų plotų sumažėjimas didesnio poveikio žemės ūkio produkcijos gamybai neturės. Kiti plotai bus naudojami taikant rekomenduojamą agrotechniką ir trąšų normas.
6. Ekologiškai švarių produktų gamyba (ekologinis ūkininkavimas) numatoma tik iki 5 procentų teritorijoje, todėl žemės ūkio gamybos intensyvumo rodikliai turėtų atitikti Europos Sąjungos ir Vidurio Europos šalių lygį.
7. Agrarinių teritorijų tvarkymo pokyčiai planuojami siekiant suvienodinti ūkinių struktūrų funkcionavimo sąlygas. Stiprėjant žemės ūkio gamybos specializacijai, išryškės trijų pagrindinių tipų ūkiai:
  - I – prekinę augalininkystės ir gyvulininkystės produkciją auginantys (tradicinio ūkininkavimo) ūkiai, ne mažesni kaip 30–50 ha;
  - II – prekinę augalininkystės produkciją auginantys (augalininkystės specializacijos) ūkiai, ne mažesni kaip 100 ha;
  - III – ūkiai, auginantys produkciją šeimos poreikiams, arba siauros specializacijos netradicinės produkcijos gamybai (smulkieji ūkiai).
8. Neracionaliai išsidėsčiusioms žemės valdoms sujungti būtina parengti specialius žemės konsolidavimo žemėtvarkos projektus. Šių projektų pagrindu piliečių nuosavybės teisių į žemę atkūrimo metu susiformavusios smulkios žemėnaudos turėtų būti pertvarkomos į racionalesnių ribų bei dydžių ūkių žemėnaudas, atitinkančias ES rinkos keliamas sąlygas.
9. Žemės ūkio plėtrą numatoma derinti su šalies vidaus vandenų naudojimu. Tam reikalingos valstybinio rėmimo priemonės, norint pertvarkyti vidaus vandenų žuvininkystės ūkį bei plėtoti žuvininkystę kaip alternatyvų žemdirbystės verslą nederlingų žemių vietovėse. Įveikus vandens telkiniuose vertingų žuvų, suintensyvės kaimo turizmas ir mėgėjiška žūklė. Teritorijų su natūraliais ir dirbtiniais vandens telkiniais rekreacinį potencialą padidins žemės savininkų ir valstybės (savivaldybių) lėšomis sukuriama gamybinė bei socialinė infrastruktūra. Tai padės pagerinti kaimo gyventojų ekonominę padėtį.
10. Žemės naudojimo valstybinis reglamentavimas turėtų apimti juridiskai įteisintą (norminiai dokumentai arba regioninės valdžios sprendimai) žemės naudojimo tvarką, ribojančią arba įpareigojančią vykdyti tam tikrą veiklą. Valstybinės paramos priemonės (subsidijos, kreditai, mokesčių reguliavimas, infrastruktūros finansavimas) naudojamos pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijoje numatytas prioritetiškas kaimo plėtros kryptis. Teritorijos tvarkymo srityje tai būtų:
  - **melioracijos sistemų rekonstrukcija siekiant užtikrinti aplinkos apsaugą ir išsaugoti biologinę įvairovę, žemės renatūralizavimas;**
  - **žemdirbystei netinkamų ir eroduojamų žemių apsodinimo mišku projektų ir miško gerinimo priemonių įgyvendinimas, tarp jų kai kurių plotų išpirkimas ir perdavimas miškų urėdijoms;**
  - **čių žemės ūkio augalų bei gyvulių auginimas;**
  - **derlingų dirvožemių našumo išsaugojimas bei pagerinimas, tarp jų rūgščių dirvų kalkinimas;**
  - **daugiamečių ganyklų atnaujinimo ir įrengimo dalinis finansavimas, pievų ir ganyklų, įrengtų derlingose žemėse, apsauga nuo supelkėjimo, apaugimo krūmais ir mišku, užleidimo piktžolėms;**
  - **užliejamų pievų ir jų hidrotechninių įrenginių renovacijos ir modernizavimo finansavimas;**

- alternatyvios veiklos (kaimo turizmo, miškų sodinimo, žuvininkystės, amatų ir kitų ne žemės ūkio verslų) rėmimas nepalankių ūkininkavimo sąlygų teritorijose;
  - žemės ūkio funkcionavimui būtinų infrastruktūros objektų (kelių, elektros tiekimo linijų) remonto arba naujos statybos finansavimas;
  - taršos židinių liekanų, pastatų likvidavimo ir teritorijų sutvarkymo projektų finansavimas.
11. Numatyta agrarinių teritorijų plėtra bus įgyvendinama derinant tai su Lietuvos Respublikos integracija į ES pagal Lietuvos žemės ūkio plėtojimo strategiją. Bendrojo plano sprendinių nuostatos turėtų būti taikomos rengiant programas užsienio paramai gauti (SAPARD ir kt.) bei sudaryti pagrindą, kad būtų nustatyta teritorijų plėtros prioritetinės kryptys ir konkrečios programos bei projektai – kaimo infrastruktūros gerinimo ir plėtros, kaimo atnaujinimo ir plėtros, ūkinės veiklos plėtojimo ir įvairinimo, investicijų, ūkių bei įmonių modernizavimo ir veiklos integravimo.
  12. Bendrajame plane **miškininkystės plėtra** numatoma atsižvelgiant į pagrindinius Lietuvos miškų politikos tikslus. Šiems tikslams priskiriami:
    - 1) daugiatikslės ir miško išteklius tausojančios miškų ūkio veiklos užtikrinimas suderinant ekonomines, socialines ir ekologines miškų funkcijas;
    - 2) šalies teritorijos miškingumo didinimas;
    - 3) biologinės įvairovės miškuose išsaugojimas ir miškų rekreacinio potencialo didinimas;
    - 4) šalies pramonės ir gyventojų aprūpinimas mediena.
  13. Miškininkystės plėtrą numatoma teritoriškai diferencijuoti atsižvelgiant į: a) gamtinių žemių bei miškų našumą, b) esamą miškingumą ir jo didinimo potencialą, c) vyraujančių medynus formuojančių vietinių medžių rūšių paplitimą, d) miškų apsauginę svarbą. Pagal tai bei papildomai įvertinus perspektyvinio miškų naudojimo intensyvumą ir teritorijos miškingumą, buvo nustatytos tokios strateginės miškininkystės plėtros zonos bei pozonios (žiūr. brėž. Nr. 5. Miškų teritorijos):
    - 1) Vakarų Žemaitijos mišrių miškų zona;
    - 2) Vidurio Žemaitijos vidutinio našumo mišrių eglynų zona;
    - 3) Pietvakarių Žemaitijos našių mišrių eglynų zona;
    - 4) Vidurio Lietuvos mišrių lapuočių-spygliuočių miškų zona:
      - a) Šiaurės Rytų Žemaitijos našių mišrių spygliuočių-lapuočių miškų pozonis,
      - b) Vakarų Aukštaitijos našių mišrių lapuočių-eglės miškų pozonis,
      - c) Suvalkijos našių ir labai našių spygliuočių-lapuočių miškų pozonis;
    - 5) Vidurio Aukštaitijos – Šiaurės Vakarų Dzūkijos našių mišrių spygliuočių-lapuočių miškų zona:
      - a) Vidurio Aukštaitijos našių mišrių spygliuočių-lapuočių miškų pozonis,
      - b) Šiaurės Rytų Dzūkijos našių pušies-eglės miškų pozonis;
    - 6) Rytų Aukštaitijos ir Dzūkijos pušynų zona:
      - a) Rytų Aukštaitijos vidutinio našumo mišrių pušies-eglės miškų pozonis,
      - b) Pietryčių Aukštaitijos našių mišrių pušies-eglės miškų pozonis.
  14. Beveik visi Lietuvos miškai, nepaisant didelės jų ekologinės ir socialinės svarbos, yra naudojami medienai gauti ir turi didžiulės ekonominės reikšmės. Tačiau kai kuriuose pozoniuose (Vakarų Žemaitijos) ir zonose (Rytų Aukštaitijos ir Dzūkijos) tikslinga orientuotis į intensyvesnę rekreacinę miško naudojimą ir apsaugines miškų funkcijas. Kitose zonose ir pozoniuose tiktų intensyvinti miškų ūkį ir didinti medienos naudojimą užtikrinant ir kitų funkcijų vykdymą.
  15. Valstybinis miškų ūkis išliks vyraujantis Vakarų ir Pietvakarių Žemaitijos pozoniuose, Vidurio Lietuvos zonoje, Vakarų Dzūkijoje ir Pietryčių Aukštaitijoje. Kituose pozoniuose vyraus privatus miškų ūkis.
  16. Nederlingiausias šalies žemės tikslinga apželdinti mišku, Vidurio Žemaitijos, Rytų Aukštaitijos ir Dzūkijos zonose miškingumą padidinant 10–15 procentų. Kraštovaizdžio ekologinio stabilumo požiūriu miškai labiausiai reikalingi nelabai miškinguose Vidurio Žemaitijos, Vakarų Aukštaitijos ir Suvalkijos rajonuose. Jiems išplėsti šiose teritorijose turėtų būti suteiktas prioritetas. Padidinus miškų plotus, miškingiausios teritorijos išliks Rytų Aukštaitijoje ir Dzūkijoje – 54–62 procentai. Žemaitijoje miškingumas pasieks

- 38–39 procentus, išskyrus jos vakarinę dalį (29 proc.). Mažiausiai miškinga liks Vidurio Lietuva – 23–27 procentai. Apželdinus mišku nederlingas žemes, miškingumas turėtų padidėti iki 37–38 procentų.
17. Vertingų miškų masyvų sukūrimas planuojamas reguliuojant sodinamų medžių rūšis ir leidžiamų miško kirtimų mastus. Medynų prieaugio ir naudojimo balansas bus užtikrintas miškotvarkos, miškų naudojimo reguliavimo ir valstybės kontrolės priemonėmis. Planuojama, jog II grupės miškuose kasmet bus kertama 0,3–0,4 mln. m<sup>3</sup> medienos, o III ir IV grupių miškuose – 6,5–7,5 mln. m<sup>3</sup> medienos, arba iki 4,3 m<sup>3</sup>/ha mišku apaugusio ploto.
  18. Fiziniai ir juridiniai asmenys miškus medžioklei naudoja įstatymų numatyta tvarka, nepaisant žemės nuosavybės formų. Medžioklės ūkio reguliavimas turi užtikrinti veiksmingą laukinės gyvūnijos naudojimą ir sumažinti žvėrių daromą miškui žalą.
- PRIORITETAI**
19. Bendrasis planas numato šiuos pagrindinius bioproductinio ūkio plėtros prioritetus:
    - turimo gamtinio potencialo bei žmogiškųjų išteklių racionalus naudojimas;
    - bioproductinio ūkio šakų teritorinė pusiausvyra;
    - ūkinės veiklos teritorinio specializavimo stiprinimas;
    - regioninio konkurencingumo didinimas;
    - naujų technologijų plėtra ir inovacijų diegimas.
  20. Agrarinių teritorijų raida, numatyta iki 2010 m., turi būti įgyvendinama remiantis šia planavimo darbų sistema:
    - 1) žemės reformos žemėtvarkos projektų rengimas likusiai neprivatizuotai teritorijai kaimo vietovėse (išskyrus valstybinės svarbos miškus ir vidaus vandenis, taip pat išterpusius kitos paskirties žemės sklypus) ir pagal šiuos projektus suformuotų žemės sklypų nuosavybės ir naudojimosi jais įteisinimas (preliminarus darbų laikotarpis – 2002–2006 m.);
    - 2) žemės konsolidavimui skirtų žemėtvarkos projektų rengimas, kuomet piliečių teisių į žemę atkūrimo metu susiformavusios smulkios žemėnaudos bus pertvarkomos į racionalesnių ribų bei reko-
- menduojamų dydžių ūkių žemėnaudas, sudarant sąlygas ūkiams konkuruoti Europos Sąjungos bendros rinkos sąlygomis;
- 3) žemės informacinės sistemos įdiegimas parengiant skaitmeninius 1:50 000 mastelio žemėlapius, apibūdinančius žemės ūkio naudmenų dirvožemio savybes, melioruotus plotus ir žemės naudojimo sąlygas, ūkių žemėnaudų ribas, žemės našumą ir vertę (preliminarus darbų laikotarpis – 2002–2006 m.);
  - 4) teritorijų planavimo dokumentų (apskričių ir savivaldybių teritorijų bendrųjų planų bei žemėtvarkos schemų) parengimas numatant žemės ūkiui ir kaimui remti skiriamų lėšų administravimą, taip pat aplinkos kokybės apsaugai įgyvendinti reikalingus sprendinius (preliminarus darbų laikotarpis – 2002–2008 m.);
  - 5) valstybės ir ES fondų tiesioginių išmokų paskirstymo operatyvus planavimas vadovaujantis pagal bendruosius planus ir žemėtvarkos schemas nustatytais remtiniais ūkio subjektais ir darbų mastais (pabaigus bendrųjų planų rengimo darbus).
21. Miškų teritorijų naudojimui iki 2010 m. pagerinti numatomi šie organizaciniai veiksmai:
    - 1) pagal baigiamuosius žemės reformos žemėtvarkos projektus iki 2006 m. baigti formuoti perspektyvines miškų urėdijų ir nacionalinių parkų miškų žemėvaldų ribas;
    - 2) remiantis numatomu teritoriniu žemėnaudų pertvarkymu, išskirtame 400 tūkst. ha miškų ūkio paskirties žemės plote teritorijos naudojimą ir naujų miškų sodinimą numatyti miškotvarkos projektuose;
    - 3) parengus savivaldybių teritorijų miškų išdėstymo schemas, organizuoti valstybės remiamus darbus sodinant mišką žemės ūkio paskirties žemėje;
    - 4) pagerinti privačių miškų tvarkymą paremiant miškų valdytojų kooperatyvų steigimą ir veiklą;
    - 5) užtikrinti medžioklės ūkio reguliavimą išsprendžiant medžioklės plotų ilgalaikės nuomos klausimus ir įstatymų bei Vyriausybės nutarimų nustatyta tvarka racionaliiau reguliuoti laukinės laisvėje gyvenančios gyvūnijos naudojimą bei apsaugą.

22. Šalies vidaus vandens telkinių racionaliam naudojimui užtikrinti būtina baigti įteisinti šių telkinių nuosavybę arba ilgalaikę nuomą sudarant sąlygas planuoti kapitalinius įdėjimus ūkinei veiklai ir modernizuoti tvenkinių panaudojimą. Specializuotų žuvininkystės ūkių ekonominis rėmimas iš valstybės ir ES fondų turi būti toks pat kaip ir žemės ūkių produkciją gaminančių ūkių rėmimas. Numatomos priemonės turi skatinti ūkio subjektus plėtoti žuvininkystę privačiuose vandens telkiniuose, stabilizuoti ir suaktyvinti pramoninius tvenkinius valdančių ūkių veiklą.

## 4. REKREACINĖS TERITORIJOS

1. Rekreatinių teritorijų diferencijavimas, naudojimas ir kryptys bei tvarkymas priklauso nuo šių pagrindinių veiksnių: 1) gamtinės aplinkos išteklių turtingumo, 2) kultūros paveldo turtingumo, 3) esamo rekreacinės infrastruktūros išvystymo lygio, 4) vietos gyventojų ekonominių galimybių, 5) aplinkos sveikumo, 6) aplinkos ekologinio atsparumo, 7) socialinės aplinkos saugumo, 8) rekreacinio aptarnavimo tradicijų. Pagal šiuos veiksnius išskirta 40 rekreacinių išteklių arealų (*žiūr. brėž. Nr. 6. Rekreacinės teritorijos*), kurių ribas daugiausiai lemia rekreacinis gamtinės bei kultūrinės aplinkos turtingumas. Rekreacijos (turizmo) teritorinės plėtros galimybės numatytos pagal arealų patrauklumo kategorijas ir rekreacinės plėtros potencialą. Nustatyta, kad:

- *labai didelio ir didelio potencialo rekreaciniai arealai*, sudarantys nacionalinės svarbos rekreacines sistemas, yra šie: Pajūrio, Vilniaus–Trakų, Kauno–Jurbarko, Ignalinos–Molėtų, Alytaus–Druskininkų, Anykščių–Ukmergės, Plungės–Telšių, Vilkaviškio–Vištyčio;
- *vidutinio potencialo rekreaciniai arealai*, sudarantys regioninės reikšmės rekreacines sistemas, yra šie: Dubingių, Aukštadvario–Daugų, Dusetų–Zarasų, Lazdijų–Veisiejų, Švenčionių, Biržų–Pasvalio, Šiaulių–Raseinių, Gargždų–Skuodo, Paėgių–Šilutės;

- *gana mažo ir mažo potencialo rekreaciniai arealai*, sudarantys lokalinės svarbos rekreacines sistemas, yra šie: Jonavos–Elektrėnų, Varėnos–Rūdiškių, Rokiškio–Utenos, Dūkšto–Visagino, Kazlų Rūdos–Lekėčių, Pabradės, Dieveniškų, Kėdainių–Panevėžio, Akmenės–Žagarės, Kretingos, Lavoriškių–Medininkų, Rietavo–Tauragės, Marijampolės–Šakių, Pandėlio–Vabalninko, Joniškio–Pakruojo, Ramygalos–Šėtos, Dotnuvos–Radviliškio, Kuršėnų–Mažeikių, Eržvilko–Kražių, Žemaičių Naumiesčio, Adučiškio–Tverėčiaus, Eišiškių–Šalčininkų, Širvintų.

2. Nustatyti visų Lietuvos rekreacinių išteklių arealų potencialo svarbiausi ypatumai, lemiantys jų realaus rekreacinio naudojimo perspektyvą. Jų rekreacinio patrauklumo kategorijos (labai didelis, didelis, vidutinis, gana mažas ir mažas), numatomos plėtros lygmenys (nacionalinis, regioninis, lokalinis) bei tikslinė specializacija pagal plėtotinas rekreacijos rūšis pateikiama kartoschemoje (*žiūr. brėž. Nr. 6. Rekreacinės teritorijos*).
3. Rekreacinio aptarnavimo centrai, užimantys svarbią vietą rekreacijos plėtros teritorinėje sistemoje, skirstomi pagal reikšmę (nacionalinės ir regioninės svarbos) bei pagal specializaciją (bendrojo turizmo, pažintinio turizmo, poilsio gamtoje, kurortinio gydymo). Dauguma šalyje numatytų plėtoti rekreacinio aptarnavimo centrų yra polifunkcinio pobūdžio ir jungia 2–3 rekreacinės specializacijos kryptis (*žiūr. brėž. Nr. 6. Rekreacinės teritorijos*). Gydomosios (sanatorinės) rekreacijos plėtojimo tikslu yra numatoma išplėsti kurortinių vietovių tinklą įtraukiant į jį vietas, turinčias šiam tikslui didelį gamtinių kurortologinių išteklių potencialą: Anykščiai, Aukštadvaris, Juodkrantė, Likėnai, Salantai, Smalininkai, Zarasai. Didžiausią rekreacijos plėtojimo potencialą turi miestai kurortai: Birštonas, Druskininkai, Neringa, Palanga.
4. Ypatingas valstybės dėmesys skirtinas pažintinio turizmo, apimančio tiek gamtinių, tiek kultūrinių krašto pažinimo aspektus, plėtrai šalyje, nes būtent ši rekreacijos forma vaidina svarbiausią vaidmenį tiek ugdant gimtojo krašto sampratą bei meilę šalies viduje, tiek reprezentuojant Lietuvą tarptautiniu mastu. Lietuva nepriklauso pažintinio turizmo požiūriu ypač patrauklioms šalims, todėl mūsų šaliai yra privalomas apgalvotas ir raciona-

- lus turimų pažintinio (kultūrinio ir ekologinio) turizmo išteklių naudojimas, sisteminiiais principais pagrįsta jų tarptautinė rinkodara.
5. Pažintinio turizmo sistema numatyta plėtoti turint tikslą atskleisti visų gamtinių bei kultūrinių Lietuvos regionų savitumus. Tvarkomi ir rodomi pažintinę vertę turintys gamtiniai bei kultūriniai objektai, jų grupės bei kompleksai, reiškiniai:
    - Lietuvos valstybingumo istorijos, kovos už savarankiškos valstybės išsaugojimą bei atkūrimą etapai, faktai, vietovės, paminklai ir kt.;
    - būdingi ir unikalūs gamtiniai bei kultūriniai kraštovaizdžio kompleksai;
    - gyvosios etnokultūros ir moderniosios kultūros židiniai, faktai bei reiškiniai;
    - saugomo gamtos ir kultūros paveldo apsaugos bei tvarkymo būdai.
  6. Be bendrųjų tranzitinių turistų judėjimo kelių, dažniausiai atitinkančių svarbiausias šalies transporto magistrales, teikiama ir prioritetinių nacionalinės svarbos specializuoto pažintinio turizmo trasų sistema (žiūr. brėž. Nr. 6. Rekreacinės teritorijos), kurią sudaro:
    - nacionalinis reprezentacinis kultūrinio turizmo maršrutas – „Lietuvos istorijos ir kultūros vėrinys“;
    - regioniniai gamtinio ir kultūrinio pobūdžio valstybinių parkų žiedai: „Aukštaitijos parkų žiedas“, „Dzūkijos parkų žiedas“, „Žemaitijos parkų žiedas“, „Suvalkijos žiedas“, „Pajūrio parkų žiedas“ ir „Vidurio Lietuvos parkų žiedas“;
    - *Eurovelo* sistemos trasų koridoriai: „Baltijos takas“ (Nr. 10) ir „Rytų Europos takas“ (Nr. 11);
    - tarptautinis Nemuno vandens kelias.
  7. Atsižvelgiant į Nacionalinės turizmo plėtros programos nuostatas, Bendrajame plane accentuojamas būtinumas:
    - 1) tobulinti teisės aktų sistemą;
    - 2) gerokai išplėsti planavimo (projektavimo) darbus;
    - 3) įgyvendinti konkrečias rekreacinės infrastruktūros formavimo priemones;
    - 4) panaudoti kultūros paveldą rekreacijos plėtrai.
  8. Sėkmingai plėtrai užtikrinti rekreacijos poreikiai turi būti integruoti ir į kitų ūkio šakų, pirmiausia miškų, žemės ir vandens ūkio, urbanistikos, pramonės, energetikos, transporto ir kitas, programas, taip pat į visus teritorijų planavimo dokumentus.
  9. Kuriant konkrečiuose rekreaciniuose arealuose reikalingą rekreacijos plėtros valstybinio rėmimo sistemą, numatoma vadovautis šiomis nuostatomis:
    - 1) tobulinti rekreacinės aplinkos naudojimo teisinę bazę;
    - 2) teikti ekonominę paramą rekreacijos organizacinėms struktūroms formuoti ir stiprinti;
    - 3) teikti ekonominę pagalbą rekreacinio verslo mokymui;
    - 4) ieškoti investicijų vertingam gamtos ir kultūros paveldui bei vertingam gamtiniam kraštovaizdžiui rodyti;
    - 5) nustatyti valstybės paramos, investicijų pritraukimo prioritetus.
  10. Numatyti trys rekreacijos plėtros valstybinio rėmimo rekreaciniuose arealuose lygiai (žiūr. brėž. Nr. 6. Rekreacinės teritorijos; *įkarpa*):
    - 1) *aukštas rėmimo lygis* – apima priemonių ir veiksmų sistemą, užtikrinančią priemonių įgyvendinimą visame rekreaciniame areale;
    - 2) *vidutinis rėmimo lygis* – apima priemonių ir veiksmų sistemą atrankiniuose rekreacinių arealų teritoriniuose mazguose;
    - 3) *žemas rėmimo lygis* – skiriamas pavieniems rekreacinio arealo objektams plėtoti.
  11. Finansinė valstybinio rėmimo išraiška turi būti detalizuota sudarant specialiuosius rekreacinių arealų plėtros planus. Valstybinio rekreacijos rėmimo planuose, ypač teisinės bazės tobulinimo srityje, tai pat turi būti numatytos priemonės, galinčios padėti užkirsti kelią rekreacinių išteklių neracionaliam naudojimui ir sudaryti sąlygas geresnei jų apsaugai.

#### PRIORITETAI

12. Bendrasis prioritetasis šalies rekreacinės sistemos raidoje teiktinas pažintinio turizmo ir poilsio gamtoje, tarp jų kaimiškoje aplinkoje, plėtrai.
13. Rekreacinių teritorijų tvarkymo nuostatomis įgyvendinti nustatomi šie prioritetai:
  - plėtoti rekreacinį Pajūrio regioną, kuriant vidutinio ir aukšto lygio apgyvendinimo infrastruktūrą ir poilsio bei pramogų bazę, nepriklausančią nuo sezonų ir didinančią trauką, sprendžiant Klaipėdos ke-

- leivinio uosto (terminalo) ir jachtų prielaukos Palangoje statybų klausimus bei plėtojant jūrų keleivinius maršrutus į Skandinavijos šalis;
- stiprinti kitus svarbiausius nacionalinės svarbos rekreacinius arealus: Vilniaus–Trakų, Kauno–Jurbarko, Ignalinos–Molėtų, Alytaus–Druskininkų, Anykščių–Ukmergės, Plungės–Telšių, Vilkaviškio–Vištyčio, tarp jų nacionalinių ir regioninių parkų teritorijose, atnaujinant esamus poilsio namus ir sukuriant kempingų tinklą, plėtojant poilsio kaime bei pramogų paslaugas;
  - plėtoti nacionalinės svarbos rekreacinio aptarnavimo centrus: Vilnių, Kauną, Klaipėdą, Palangą, Druskininkus, plėtojant apgyvendinimo paslaugų pasirinkimą, sukuriant infrastruktūrą tarptautiniams renginiams, poilsui bei pramogoms ir galimybes turizmui priemiesčiuose organizuoti;
  - plėtoti turizmo ir poilsio centrus tam palankias sąlygas turinčiuose nedideliuose miestuose: Anykščiuose, Trakuose, Molėtuose, Ignalinoje, Zarasuose, Veisiejuose, Varniuose;
  - kokybiškai stiprinti Lietuvos kurortus ir jų pajėgumą varžytis, atgaivinti Birštono kurortą;
  - sukurti regionines rekreacijos (turizmo) plėtros organizacijas bei informacijos centrus;
  - plėtoti infrastruktūrą nacionalinio kultūrinio turizmo maršruto – „Lietuvos istorijos ir kultūros vėrinys“ atkarpoje nuo Vilniaus iki Klaipėdos ir Pajūrio zonoje nuo Klaipėdos iki Nidos ir Šventosios;
  - įrengti numatytus reprezentacinius valstybinių parkų žiedus Aukštaitijos, Dzūkijos bei Žemaitijos regionuose;
  - įrengti *Eurovelo* sistemos trasą „Baltijos takas“;
  - plėtoti *Via Baltica* magistralės autoturistinę infrastruktūrą.
14. Pirmiausiai remtini tokie rekreaciniai projektai, kurie:
- pritraukia tarptautinių finansų institucijų, tarptautinių fondų ar užsienio valstybių kapitalą;
  - spartina integraciją į Europos Sąjungos struktūras, sudaro sąlygas įvažiuojamojo turizmo plėtrai;
  - sudaro sąlygas racionaliai naudoti rekreacinius išteklius;
- užtikrina teikiamų paslaugų kokybę.
15. Bendrajame plane modeliuojamai rekreacinių teritorijų plėtrai įgyvendinti rekomenduojamos svarbiausios pirmajai (iki 2010 metų) teisinės, projektinės bei organizacinės priemonės.

## 5. TECHNINĖ INFRASTRUKTŪRA

### TRANSPORTO IR RYŠIŲ INFRASTRUKTŪRA

1. Atsižvelgiant į bendrąją Lietuvos transporto strategiją, Bendrajame plane iki 2020 m. numatytos šios transporto infrastruktūros plėtros kryptys:
- 1) plėtoti ir modernizuoti tarptautinių automobilių kelių tranzitinio transporto koridorius pagal tarptautinius standartus ir techninius reikalavimus;
  - 2) plėtoti ir modernizuoti Klaipėdos jūrų uostą užtikrinant numatomus krovinių ir keleivių vežimus;
  - 3) padidinti geležinkelio tinklo tankumą ir rišlumą modernizuojant IX B koridoriaus trasą bei pradėdant I koridoriaus įgyvendinimą;
  - 4) modernizuoti tarptautinius oro uostus ir oro erdvės kontrolę iki tarptautinių standartų užtikrinant saugius tarptautinius ir tranzitinius skrydžius, suteikiant kokybiškas paslaugas;
  - 5) atgaivinti E 41, E 60, E 70 vidaus vandenių transporto kelius ir juos integruoti į Europos tarptautinius tinklus;
  - 6) subalansuoti miestų transporto sistemas, sustiprinti miestų viešąjį transportą, modernizuoti gatvių tinklą bei eismo organizavimą.
2. Automobilių kelių transporto sistemos pagrindą Lietuvoje sudaro esami ir formuojami nauji I rango (tarptautiniai) magistraliniai keliai, kurie integruoja Lietuvą į Baltijos jūros regioną ir tarptautinį susisiekimo tinklą. Tai (žiūr. brėž. Nr. 7. Techninė infrastruktūra):
- 1) transeuropiniai I (*Via Baltica*) ir I A (*Via Hanseatica*) Kretos koridoriai, jungiantys Lenkiją, Karaliaučių su Latvija, Estija;

- 2) transeuropinio Kretos IX transporto koridoriaus šakos IX B ir IX D, jungiančios Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą su Lietuva ir Karaliaučiumi bei kitomis šalimis per Baltijos jūrą;
  - 3) tarptautinis TINA transporto koridorius, jungiantis Lietuvą su Rusija per Kauno–Daugpilio miestus;
  - 4) tarptautinis TINA transporto koridorius, jungiantis Baltarusiją su Lietuva ir Klaipėdos valstybinių jūrų uostu (per Vilniaus, Panevėžio, Šiaulių ir Klaipėdos miestus), bei jo šaka Panevėžys–Rokiškis–Latvijos siena;
  - 5) tarptautinis Pietryčių transporto koridorius, jungiantis Lenkiją su Latvija per Alytaus, Vilniaus, Utenos miestus, bei jo šaka iki Marijampolės.
3. Plėtojant ir modernizuojant automobilių kelių transporto tinklą, numatoma (žiūr. 5.1-1 lentelėje):

5.1-1 lentelė. Automobilių kelių transporto infrastruktūros plėtra ir modernizavimas

Eil. Nr.	Kelio pavadinimas	Realizuojama	Esamos trasos
<b>I RANGO MAGISTRALINIAI KELIAI</b>			
A.1	Transeuropinio Rytų–Vakarų IX B transporto koridoriaus šaka Klaipėda–Kaunas–Vilnius– Minskas–Kijevas E85/E28	A.1.1. Kelio tęsinys iki Klaipėdos jūrų uosto (pietinis ir šiaurinis uosto išvažiavimai) A.1.2. Pietinis Vilniaus miesto greitkelis A.1.3. Kelio atkarpos Vilnius–Kaunas modernizavimas A.1.4. Pietrytinis Kauno miesto aplinkkelis A.1.5. Pietinis Vilniaus miesto aplinkkelis (Skaidiškės–Rudamina–Paneriai)	Gatvių tinklas Gatvių tinklas A1 Naujas  Naujas
A.2	Transeuropinis I ( <i>Via Baltica</i> ) transporto koridorius Helsinkis–Talinas–Ryga– Panevėžys–Kaunas–Varšuva–Vroclavas–Praha E67	A.2.1. Kauno vakarinio aplinkkelio antroji juosta A.2.2. Labiausiai apkrautų kelio ruožų rekonstrukcija	A5 A5, A8, A17 A10
A.3	TINA transporto koridorius Klaipėda–Šiauliai–Panevėžys–Vilnius– Lyda E272/ E85	A.3.1. Vakarinis Vilniaus miesto greitkelis A.3.2. Atkarpos Šiauliai–Panevėžys rekonstrukcija A.3.3. Šiaulių rytinis aplinkkelis A.3.4. Kuršėnų šiaurės vakarų aplinkkelis A.3.5. Kretingos šiaurinis aplinkkelis	Naujas A9 A9 A11 A11
A.4	Transeuropinis I A ( <i>Via Hanseatica</i> ) koridorius Pskovas–Ryga–Šiauliai–Karaliaučius–Varšuva– Krokuvą–Budapeštas E77	A.4.1. Kelio atkarpos Šiauliai–Bubiai rekonstrukcija A.4.2. Šiaulių pietvakarinis aplinkkelis A.4.3. Tauragės aplinkkelis A.4.4. Panemunės aplinkkelis su tiltu per Nemuną A.4.5. Joniškio šiaurės vakarų aplinkkelis A.4.6. Labiausiai apkrautų kelio ruožų rekonstrukcija	A12 A12 A12 A12 A12 A12
A.5	Pietryčių transporto koridorius Lazdijai–Alytus–Vilnius–Utena su šaka į Marijampolę	A.5.1. Atkarpos Marijampolė–Alytus–Daugai rekonstrukcija A.5.2. Vilniaus šiaurinis transporto koridorius (Bukiškės–Gulbinai)	182, 131, 128 Nauja trasa
A.6	TINA transporto koridorius Kaunas–Ukmergė– Utena–Daugpilis E262	A.6.1. Jonavos rytinis aplinkkelis A.6.2. Ukmergės šiaurinis aplinkkelis A.6.3. Zarasų rytinis aplinkkelis	A6 A6 A6
<b>II RANGO MAGISTRALINIAI KELIAI</b>			
A.7	Turistinis lengvojo transporto koridorius Marijampolė–Vilnius E28	A.7.1. Trakų pietinis aplinkkelis A.7.2. Labiausiai apkrautų kelio ruožų rekonstrukcija	A16 A16
A.8	Kelias Kaunas–Prienai–Alytus	A.8.1. Atkarpos Kaunas–Prienai rekonstrukcija	130
A.9	Pajūrio transporto koridorius Palanga–Klaipėda–Šilutė–Pagėgiai	A.9.1. Palangos rytinio apvažiavimo II etapas A.9.2. Klaipėdos rytinio aplinkkelio rekonstrukcija A.9.3. Kelio atkarpos Klaipėda–Pagėgiai rekonstrukcija (su miestų aplinkkeliais)	A13 A13 141

## 5. 1-1 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Kelio pavadinimas	Realizuojama	Esamos trasos
A.10	Panemunės kelias Pagėgiai–Jurbarkas–Šakiai–Zapyškis–Kaunas	A.10.1. Atskirų kelio atkarpų rekonstrukcija	141, 140, 137
A.11	Rytų regioninis kelias Trakai–Vievis–Nemenčinė–Švenčionys–Zarasai	A.11.1. Atkarpos Vievis–Nemenčinė rekonstrukcija A.11.2. Nemenčinės šiaurinis aplinkkelis A.11.3. Atkarpos Baliuliai–Zalavas rekonstrukcija	108 108 102
A.12	Transporto koridorius Panevėžys–Kupiškis–Rokiškis	A.12.1. Panevėžio šiaurės rytų aplinkkelis A.12.2. Labiausiai apkrautų kelio ruožų rekonstrukcija	122 122
A.13	Regioninis Žemaitijos kelias Mažeikiai–Telšiai–Varniai–Tauragė–Smalininkai	A.13.1. Atskirų kelio atkarpų rekonstrukcija	164, 147, 161, 160, 162
A.14	Kelias Valkininkai–Varėna–Gardinas	A.14.1. Atskirų kelio atkarpų rekonstrukcija	A4
A.15	Kelias Pirčiupiai–Medininkai	A.15.1. Kelio rekonstrukcija	176, 3937, 5213
<b>PAPILDOMI KRAŠTO KELIAI</b>			
A.16	Kelias Leipalingis–Kapčiamiestis–Kiauknoris	A.16.1. Kelio rekonstrukcija	2505
A.17	Kelias Vištytis–Lenkijos siena	A.17.1. Naujo kelio tiesimas	Nauja trasa
A.18	Kelias Pandėlys–Suvainiškis	A.18.1. Kelio rekonstrukcija	2401
A.19	Kelias Adutiškis–Tverečius–Vidžiai	A.19.1. Kelio rekonstrukcija	4402
A.20	Vilniaus šiaurinis aplinkkelis Rykantai–Vilnius–Lavoriškės	A.20.1. Miesto aplinkkelio tiesimas	Nauja trasa
A.21	Kelias Širvintos–Giedraičiai	A.21.1. Kelio rekonstrukcija	4302
A.22	Kelias Šumskas–Medininkai	A.22.1. Kelio rekonstrukcija	5235
A.23	Kelias Aukštadvaris–Onuškis–Bobriškės	A.23.1. Atskirų kelio atkarpų rekonstrukcija	4703, 4701, 220
A.24	Anykščių šiaurinis aplinkkelis	A.24.1. Miesto aplinkkelio tiesimas	Nauja trasa
A.25	Alytaus miesto šiaurinis aplinkkelis	A.25.1. Naujo kelio tiesimas	Nauja trasa

4. Naujų kelių įrengimas ir esamų kelių rekonstrukcija gerinant techninius parametrus ir transporto srautų pralaidumą numatomi etapais (iki 2010 m., 2010–2020 m., po 2020 m.).
5. Geležinkelių transporto infrastruktūrai, kuri bus viena iš alternatyvų automobilių transportui sprendžiant aplinkosauginės ir ekologines problemas, tobulinti numatoma (žiūr. brėž. Nr. 7. Techninė infrastruktūra):
  - 1) plėtojant regionų ekonominę potencialą, padidinti geležinkelių tinklo tankumą ir užžiedinti pasienio geležinkelio tinklą, kuris nutrūko, kai Lietuva tapo nepriklausoma valstybė;
  - 2) transeuropinio IX B Vakarų–Rytų geležinkelio koridoriaus pagrindu formuoti svarbiausią Lietuvos urbanisti-

- 3) nę ašį. Šiuo geležinkeliu keliaus pagrindinis tranzitinių krovinių srautas, konkuruojantis su analogiškais trasomis per Baltarusiją–Lenkiją, Latviją, Estiją ir Suomiją;
- 4) geresniam susisiekimui su Lenkija ir pietvakariniu Alytaus regionu būtina atstatyti Vilniaus krypties geležinkelį suaktyvinant senojo geležinkelio iš Sant Peterburgo į Varšuvą panaudojimą;
- 5) naujai formuojamą transeuropinį standartinės europinės vėžės geležinkelio I koridorių *Via Baltica* (viena svarbiausių priemonių integruojantis į Europos geležinkelių tinklą) numatoma pratęsti iki Lietuvos sostinės – Vilniaus, pagerinant susisiekimą Vilniaus–Kauno

- metropolinėje jungtyje, kartu sudarant technines galimybes ateityje padidinti važiavimo greitį iki 220 km/val.;
- 5) dėl mažų esamų ir būsimų keleivių ir krovinių srautų siūloma panaikinti esamą geležinkelį į Adučiškį;
- 6) svarbiausios geležinkelio pasienio tarnybos ir muitinės siūlomos Kenos, Turmantos, Joniško, Pagėgių, Draugystės, Pajuostės, Šeštokų ir Kybartų stotyse.
6. Plėtojant ir modernizuojant geležinkelių transporto linijas, numatoma (žiūr. 5.1-2 lentelėje):

5. 1-2 lentelė. Geležinkelių transporto infrastruktūros plėtra ir modernizavimas

Eil. Nr.	Kelio pavadinimas	Realizuojama	Trasa
<b>I RANGO MAGISTRALINIAI KELIAI</b>			
B.1	TRANSEUROPINIO IX B Koridoriaus šaka Minskas–Vilnius–Šiauliai–Klaipėda	B.1.1. Kelio atkarpos Šiauliai–Klaipėda modernizavimas B.1.2. Kelio atkarpos Gudžiūnai–Radviliškis modernizavimas B.1.3. Kenos pasienio perdavimo stoties rekonstrukcija B.1.4. Klaipėdos jūrų uosto geležinkelių mazgo keliai B.1.5. Vaidotų, Radviliškio, Klaipėdos, Draugystės rūšiavimo stočių modernizavimas B.1.6. Vilniaus, Klaipėdos, Šiaulių keleivių stočių rekonstrukcija	Esamas kelias Esamas kelias – – – –
B.2	Transeuropinio IX D koridoriaus šaka Kaunas–Kariaučius	B.2.1. Kauno geležinkelio tunelio rekonstrukcija B.2.2. Kybartų pasienio perdavimo stoties rekonstrukcija B.2.3. Kauno keleivių stoties rekonstrukcija	Esamas kelias – –
B.3	Transeuropinis I transporto koridorius Varšuva–Kaunas–Ryga–Talinai  <i>Pastaba: kai kuriuose planavimo dokumentuose vadinamasis „greituoju europiniu geležinkeliu“</i>	B.3.1. Europinės vėžės kelio atkarpa Lenkijos siena–Marijampolė–Kaunas B.3.2. Europinės vėžės kelio atkarpa Kaunas–Vilnius B.3.3. Europinės vėžės kelio atkarpa Kaunas–Šiauliai–Latvijos siena B.3.4. Pasienio universalių paskirstymo stočių statyba	Naujas kelias Naujas kelias Naujas kelias –
<b>II RANGO MAGISTRALINIAI KELIAI</b>			
B.4	Kelias Sankt Peterburgas–Vilnius–Varšuva	B.4.1. Kelio atkarpos Valkininkai–Alytus statyba	Naujas kelias
<b>PAPILDOMI KRAŠTO KELIAI</b>			
B.5	Kelias Valkininkai–Druskininkai	B.5.1. Kelio atkarpa Druskininkai–Kabeliai	Naujas kelias
B.6	Kelias Darbėnai–Šventoji	B.6.1. Kelias Darbėnai–Šventosios uostas (jeigu bus giliavandenis uostas)	Naujas kelias
B.7	Kelias Pilviškiai–Tauragė	B.7.1. Kelio įrengimas	Naujas kelias
B.8	Kelias Skuodas–Ruzgai	B.8.1. Kelio įrengimas	Naujas kelias
B.9	Kelias Utena–Anykščiai–Subačius	B.9.1. Kelio įrengimas	Naujas kelias
B.10	Kelias Pabradė–Didžiasalis	B.10.1. Kelio demontavimas	Sena trasa
<b>TURISTINIS REKREACINIS KELIAS</b>			
B.11	Siaurasis geležinkelis Panevėžys–Anykščiai–Rubikiai	B.11.1. Esamo turistinio kelio rekonstrukcija ir priežiūra	Sena trasa

7. Jūrų uostų plėtros srityje numatoma:
- 1) modernizuoti Klaipėdos jūrų uosto infrastruktūrą;
  - 2) rekonstruoti ir patbulinti jo užnugario susisiekimo sausuma infrastruktūrą;
  - 3) įrengti giliavandenį uostą, jei galimybių studija patvirtins šio projekto pagrįstumą;
  - 4) atstatyti Šventosios uostą, kurio paskirtis ir dydis priklausytų nuo šalies poreikių ir Klaipėdos jūrų uosto plėtros galimybių.
8. Plėtojant ir modernizuojant Klaipėdos jūrų uosto infrastruktūrą, numatoma (žiūr. 5.1-3 lentelėje):

5.1-3 lentelė. Klaipėdos jūrų uosto infrastruktūros plėtra ir modernizavimas

Eil. Nr.	Objekto pavadinimas	Realizuojama
C.1	Klaipėdos valstybinis jūrų uostas	C.1.1. Įgyvendinti Klaipėdos jūrų uosto įplaukos tobulinimo projektą C.1.2. Rekonstruoti krantines C.1.3. Plėtoti uosto geležinkelių tinklą C.1.4. Įrengti logistikos centro infrastruktūrą (atlikus galimybių studiją) C.1.5. Įrengti kruizinių laivų terminalo infrastruktūrą C.1.6. Įrengti keleivinių keltų terminalo infrastruktūrą C.1.7. Įrengti giliavandenį uostą esant pagrindimui

9. Civilinės aviacijos sektoriuje numatoma:
- 1) modernizuoti 4 tarptautinius oro uostus (Vilniaus, Kauno, Palangos, Šiaulių), kurie yra neatskiriama transeuropinio IX B transporto koridoriaus šakos dalis;
  - 2) Vilniaus tarptautiniame oro uoste (pagal Vilniaus miesto bendrąjį planą) būtina nutiesti naują kilimo ir leidimosi taką, nukreipiant skrydžius nuo užstatytos miesto teritorijos;
  - 3) užtikrinti kokybišką keleivių aptarnavimą, modernizuoti terminalus ir jų prieigas, išplėsti keleivių tarptautinį ir tranzitinį susisiekimą, ypač su Vokietija, Jungtine Karalyste, Rusija, Danija, Švedija, Olandija, Prancūzija, Lenkija ir kitomis valstybėmis;
  - 4) plėtoti mažesnius civilinius ir sportinius aerodromus – S. Dariaus ir S. Girėno (Kaunas), Klaipėdos, Akmenės, Alytaus, Biržų, Kartenos (Kretingos rajonas), Paluknio, Panevėžio, Pociūnų (Prienujų rajonas), Rokiškio, Sasnavos (Marijampolės rajonas), Šeduvos (Radviliškio rajonas), Telšių, Tirkšlių (Mažeikių rajonas), Utenos ir Zarasų;
  - 5) modernizuoti skrydžių kontrolės įrangą, kad būtų užtikrintas skrydžių saugumas visoje Lietuvos oro erdvėje.
10. Plėtojant ir modernizuojant oro transporto infrastruktūrą, numatoma (žiūr. 5.1-4 lentelėje).

5.1-4 lentelė. Oro transporto infrastruktūros plėtra ir modernizavimas

Eil. Nr.	Objekto pavadinimas	Realizuojama
D.1	Vilniaus oro uostas	D.1.1. Esamo kilimo ir leidimosi tako pailginimas ir modernizavimas D.1.2. Privažiavimo sąlygų pagerinimas rekonstruojant esamas gatves ir aikštę D.1.3. Naujo kilimo ir leidimosi tako įrengimas
D.2	Palangos oro uostas	D.2.1. Kilimo ir leidimosi tako modernizavimas
D.3	Kauno oro uostas	D.3.1. Kilimo ir leidimosi tako statyba

11. Numatoma atgaivinti ir plėtoti vidaus vandenų transportą. Palaikytini šie valstybinės svarbos vidaus vandenų keliai: Nemunas nuo Viršutinės Pervalkos iki Kuršių marių, Kuršių marios, Mituvos kanalas (nuo Mituvos kanalo žiočių iki Jurbarko krovinių priplaukos), Neris nuo Kauno iki Jonavos. Pagrindiniai vidaus vandenų uostai numatomi Kaune, Jurbarko, Rusnėje, Nidoje, Jonavoje.
12. Numatomos šios svarbiausios vandens kelių tvarkymo kryptys:
- 1) sutvarkyti ir rekonstruoti tarptautinės reikšmės vidaus vandenų kelius E 41, E 60, E 70;
  - 2) rekonstruoti ir modernizuoti upių uostus ir priplaukas;
  - 3) įrengti kelią vidaus vandenų transportui apiplaukti Kauno hidroelektrinės užtvanką.

13. Plėtojant ir modernizuojant vidaus vandenu kelius, numatoma (žiūr. 5.1-5 lentelėje):

5.1-5 lentelė. Vidaus vandenu kelių plėtra ir modernizavimas

Eil. Nr.	Kelio pavadinimas	Realizuojama	Trasa
<b>PAGRINDINIAI KELIAI</b>			
E.1	Kelias Klaipėda–Kuršių marios–Nemuno upė–Kaunas	E.1.1. Užtikrinti IV klasės standartus atitinkančią trasą Nemunu iki Kauno, rekonstruoti esamus uostus. E.1.2. Atgaivinti keleivių susisiekimą tarp Kauno ir Nidos (Klaipėdos) E.1.3. Pratęsti kelią iki Jonavos ir įrengti Jonavos uostą	Esamas kelias Esamas kelias Naujas kelias
E.2	Kelias Karaliaučius–Kuršių marios–Klaipėda–Baltijos jūros pakrantė	E.2.1 Turistinio maršruto atidarymas	Naujas
<b>MAGISTRALINIAI KELIAI</b>			
E.3	Kelias Vidurio Europos kelių tinklas–Karaliaučius–Kuršių marios–Klaipėda E70	E.3.1. Esamų ir naujų (Preila, Pervalka) uostų modernizavimas	Esamas kelias
E.4	Kelias nuo Gibraltaro iki Archangelsko, einantis Baltijos jūros pakrante, E60	E.4.1. Naujų ir esamų uostų (Palangos, Šventosios, Klaipėdos) rekonstrukcija, pritaikant juos vidaus vandenu kelių priemonėms	Esamas kelias

14. Plėtojant ir modernizuojant ryšių infrastruktūrą, pirmiausia numatoma: teisės aktų, suderintų su ES aktų reikalavimais, koregavimas ir naujų parengimas, antžeminės skaitmeninės televizijos (DVB-T) tinklų įdiegimas, senos telefoninės įrangos pakeitimas į skaitmenines ryšių sistemas, antžeminio skaitmeninio radijo (T-DAB) ir skaitmeninio radijo (DRM) siuntimo technologijų įdiegimas, pašto infrastruktūros stiprinimas, trečios kartos

(G3) tinklų, kurie remiasi UMTS technologija, plėtojimas.

#### ENERGETIKOS INFRASTRUKTŪRA

15. Bendrajame plane prognozuojami vidutiniai suminiai elektros energijos bei vidutiniai suminiai energetinės galios poreikiai yra pateikti 5.1-6 ir 5.1-7 lentelėse:

5.1-6 lentelė. Vidutiniai suminiai elektros energijos poreikiai

Metai	1997	2000	2010	2020
Poreikiai (TWh)	9,13	8,28	11,8	14,8
%	100	90,7	129	162

5.1-7 lentelė. Vidutiniai suminiai energetinės galios poreikiai

Metai	1997	2000	2010	2020
Poreikiai (TWh)	2051	1779	2280	2810
%	100	86,7	111	137

Pagrindinis elektros energijos generavimo šaltinis yra Ignalinos AE, gaminanti 80–85 procentus elektros energijos, todėl tolesnę šalies elektros energetikos raidą lems dviejų jos blokų eksploatavimo trukmė. Rengiant preliminarius sprendinius, buvo nagrinėti 3 Ignalinos AE ateities variantai. Variantų analizė rodo, kad įvertinant socialines, ekonomines ir ekologines pasekmes tikslinga užtikrinti kuo ilgesnį, saugų esamų reaktorių darbą.

16. Ignalinos AE veiklai jos eksploatavimo laikotarpiu užtikrinti numatoma:
- 1) parengti tarptautinius susitarimus, reikalingus saugiam eksploatavimui;
  - 2) parengti detalias veiksmų programas, reikalingas neigiamiems Ignalinos AE blokų uždarymo padariniams sumažinti bei radioaktyviųjų atliekų laidojimui išspręsti;
  - 3) nutraukti Ignalinos AE I bloko eksploatavimą, tai atliekant trimis etapais:
    - *pirmasis etapas* – pasirengimas nutraukti eksploatavimą (2001–2004 metai);
    - *antrasis etapas* – pasirengimas išmontuoti įrenginius ilgalaikio saugojimo laikotarpiu (2005–2009 metai);
    - *trečiasis etapas* – įrenginių ir pastatų išmontavimas tuoj po ilgalaikio saugojimo laikotarpio (priklausomai nuo pasirinktos strategijos 2011–2030 metai arba 2011–2080 metai);
  - 4) įrengti naują katilinę, kuri aprūpintų šiluma Ignalinos AE ir Visagino miestą.

17. Naujų energijos rūšių panaudojimo srityje numatoma panaudoti vietines, atsinaujinančias ir atliekines medžiagas elektros energijos gamybai. Galimos jų panaudojimo mastai, vertinant vietinių, atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių vartojimo perspektyvą, sudaro 1417 tūkst. tne/metus. Tai savo ruožtu sudarys 14,8 procentų bendro pirminės energijos kiekio.

18. Integravimuisi į tarptautines energetikos rinkas numatoma:
- 1) plėtoti „Baltijos žiedo“ projektą, numatantį Baltijos jūros šalių elektros tinklų sujungimą į žiedą, juosiantį Baltijos jūrą;
  - 2) pastatyti galingą jungtį su Lenkija integracijai į Vakarų Europos valstybių elektros energijos sistemą ir tuo užtikrinti Lietuvos elektros energijos sistemos darbo patikimumą nuosekliai mažinant priklausomybę nuo Rusijos elektros energijos sistemos (EES);
  - 3) stiprinti bendradarbiavimą ir kooperaciją su Baltijos ir Šiaurės Europos šalimis, kurti bendrą elektros energijos rinką, mažinti priklausomybę nuo Rusijos EES, optimaliai išnaudoti šalių elektros energetikos potencialą.
19. Svarbiausia programinė šalies šilumos ūkio racionalios plėtros prielaida yra Nacionalinio šilumos ūkio plano parengimas. Prognozuojama centralizuotai tiekiamos šilumos poreikių perspektyva yra pateikta 5.1-8 lentelėje:

5.1-8 lentelė. Centralizuotai tiekiamos šilumos poreikiai.

Metai	1996	2000	2010	2020
Poreikis (TWh)	22,6	13,7	14,7	15,8
%	100	60,6	65,0	69,9

20. Ekologinėms sąlygoms gerinti šilumos ūkyje numatoma:
- 1) atsižvelgiant į efektyvumą ir susidėvėjimą spręsti dėl grupinių šilumos punktų likvidavimo, vietoj jų įrengiant karšto vandens ruošimą pastatų šilumos punktuose;
  - 2) neefektyvias katilines, kur ekonomiškai tikslinga, paversti termofikacinėmis elektrinėmis panaudojant dujų turbinas.

21. Kaip prielaidą racionaliam dujų tiekimui vykdyti būtina parengti patikslintą Lietuvos gamtinių dujų tinklų perspektyvinį plėtros planą, numatantį prisijungti prie kaimyninių šalių dujotiekių. Numatoma nutiesti antrą magistralinio dujotiekio liniją nuo Kauno iki Kaliningrado. Iki 2020 m. padidinti šalies magistralinių dujotiekio tinklų ilgį iki 3500 km (2000 m. – 2800 km, 2010 m. – 3350 km). Tam tikslui planuojama:

- 1) magistraliniu dujotiekiu Panevėžys–Kuršėnai padidinti dujų tiekimą Klaipėdai, Būtingės terminalui, išplėsti dujų naudojimą (Pakruojyje, Joniškyje, Naujojoje Akmenėje, Mažeikiuose, Šiaulių DSS Nr. 2);
  - 2) išplėsti vidaus magistralinius tinklus nutiesiant dujotiekus rytinėje šalies dalyje (Panevėžys–Kupiškis–Rokiškis, šaką į Nemenčinę, Pabradė–Švenčionys–Ignalina) ir pietinėje šalies dalyje (Alytus–Druskininkai);
  - 3) parengti tyrimus, numatant įrengti 0,6 mlrd. m<sup>3</sup> talpos požeminę gamtinių dujų saugyklą Vaškuose, norint tolygiau tiekti dujas.
22. Naftos kuro tiekimui užtikrinti numatoma:
- 1) sukaupti 90 dienų privalomasias naftos produktų atsargas. Kad būtų saugiai ir patikimai sandėliuojami naftos produktai, rekonstruoti esamas naftos produktų saugyklos, atitinkančias ES lakiųjų organinių junginių emisijų ribojimo reikalavimus;
  - 2) skatinti gaminti ir vartoti ekologiškai švaresnes kuro rūšis – mažai sieros turintį mazutą, kitus naftos produktus. Tuo tikslu numatoma modernizuoti AB „Mažeikių nafta“ naftos perdirbimo įmonę. I modernizavimo etapu – iki 2005 m. numatoma pasirengti gaminti Europos standartus ir normas atitinkančią benzina, II modernizavimo etapu – iki 2010 m. numatoma pasirengti gaminti mazutą, turintį ne daugiau 1 procentą sieros.

#### EKOINŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA

23. Bendrajame plane numatoma, kad Lietuvos gyventojų vidutinis bendrasis (buities, įmonių ir viešųjų vietų) vandens suvartojimas gali siekti 260 l/d. asm., o vandentiekos sistemų numatoma galia turės viršyti apie 1,5 karto prognozuojamą vandens poreikį.

5.1-9 lentelė. Numatomi vandens poreikiai ir vandentiekos sistemų galia

Metai	2000	2010	2020
Vandens poreikis (tūkst. m <sup>3</sup> /d.)	380,9	972	1080
Vandentiekos sistemų galia (tūkst. m <sup>3</sup> /d.)	501	1458	1620

24. Laikotarpiu iki 2020 metų vandentiekos sektoriuje numatoma:
- 1) pastatyti požeminio vandens gerinimo 0,5–50,0 tūkst. m<sup>3</sup>/d. galios įrenginius vandenvietėse siekiant sumažinti geležies ir mangano koncentraciją vandenyje iki ES standartų;
  - 2) pakeisti iki 100 procentų vandens kėlimo siurblių įrangos (siurbLIAI, armatūra, elektros įranga);
  - 3) pertvarkyti plieninius vandens tiekimo vamzdinius padengiant jų vidaus sienelės antikorozinėmis medžiagomis arba keičiant vamzdžius (Vilniuje ir Kaune – iki 90 procentų, kituose miestuose ir miesteliuose – iki 100 procentų);
  - 4) vykdyti eksploatuojamų požeminio vandens horizontų stebėseną ir teikti siūlymus dėl vandens kokybės pagerinimo.
25. Numatomi vandentiekos infrastruktūros plėtojimo mastai yra šie:

## 5.1-10 lentelė. Vandentiekos infrastruktūros plėtojimo mastai

Eil.Nr.	Pavadinimas	Mato vnt.	2020 m.
1.	Vandenvietės ir talpyklos:		
	• nauji gręžiniai	vnt.	85
	• rekonstruojami gręžiniai	vnt.	215
	• keičiami gręžiniuose siurbliai	vnt.	860
	• statomi rezervuarai ir vandens bokštai	tūkst. m <sup>3</sup>	120
2.	Vandens gerinimo įrenginiai		
	• modernizuojami esami įrenginiai	tūkst. m <sup>3</sup> /d.	165
	• statomi nauji įrenginiai	tūkst. m <sup>3</sup> /d.	400
3.	Antro ir trečio kėlimo vandens siurblinės		
	• statomos naujos siurblinės	vnt.	100
	• modernizuojamos siurblinės keičiant siurblius ir armatūrą	vnt.	300
	• modernizuojamas elektros ūkis ir dispečerinis valdymas	vnt.	300
4.	Tinklai		
	• tiesiami nauji tinklai	km	600
	• rekonstruojami tinklai	km	3200
	• statomos naujos sklendės ir keičiama kita armatūra	vnt.	11 500

26. Prognozuojant vandenvalos infrastruktūros ilgalaikį plėtojimą iki 2020 metų Bendrajame plane numatoma:

- 1) pastatyti arba rekonstruoti vandenvalos įrenginius miestuose, miesteliuose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse įrengiant juose azoto ir fosforo šalinimo įrenginius, kaip tas numatyta ES direktyvose; pramonės įmonėse įrengti nuotėkų pirminio valymo įrenginius, sumažinančius arba visiškai pašalinančius sunkiųjų metalų kieki dumblių;
- 2) pasiekti, kad vandenvalos įrenginių galia būtų maksimaliai panaudota ir į atvirus vandens šaltinius išleidžiamos nuo-

tėkos būtų apvalytos, kaip reikalauja ES standartai;

- 3) renovuoti arba perstatyti iki 100 procentų susidėvėjusių slėginių ir savitakių tinklų;
- 4) tiesti naujus nuotėkų surinkimo tinklus, ypač miestų mažaaukštės statybos kvartaluose, miesteliuose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse;
- 5) iki 100 procentų pakeisti nuotėkų siurblių ir nuotėkų valyklų technologinę ir elektrotechninę įrangą modernesne, suvartojančia mažiau elektros energijos ir lengviau aptarnaujama.

27. Numatomi vandenvalos infrastruktūros plėtojimo mastai yra pateikti 5.1-11 lentelėje:

## 5.1-11 lentelė. Vandentiekos infrastruktūros plėtojimo mastai

Eil. Nr.	Pavadinimas	Mato vnt.	2020 m.
1.	Vandenvalos įrenginiai:		
	• pradėtų statyti užbaigimas	tūkst. m <sup>3</sup> /d.	350
	• naujų statyba	tūkst. m <sup>3</sup> /d.	140
	• rekonstravimas ir išplėtimas	tūkst. m <sup>3</sup> /d.	350
	• esamų modernizavimas	tūkst. m <sup>3</sup> /d.	270
2.	Nuotėkų siurblinės:		
	• siurblių rekonstrukcija	vnt.	250
	• naujų siurblių statyba	vnt.	210
	• elektros ūkio ir dispečerinio valdymo modernizavimas	vnt.	460
3.	Nuotėkų tinklai:		
	• savitakių ir slėginių tinklų rekonstrukcija	km	1190
	• naujų savitakių ir slėginių tinklų tiesimas	km	1000

28. Kaip būtina racionalaus atliekų tvarkymo organizavimo prielaidą Bendrajame plane numatoma rengti regionų ir savivaldybių atliekų tvarkymo planus. Nepavojingų atliekų (įskaitant statybų ir griovimo darbų atliekas), kurios vežamos į sąvartynus, numatomas kiekis yra pateiktas 5.1-12 lentelėje:

5.1-12 lentelė. Nepavojingų atliekų numatomas kiekis

Metai	2000	2005	2010	2015
Kiekis iš viso: (tūkst. tonų per metus)	961	967	976	1076

29. Savivaldybių teritorijoje esamų atliekų surinkimo sistemas rekomenduojama išplėsti:
- iki 2005 metų miestams ir miesteliams, turintiems mažiau negu 1000 gyventojų, kur yra daugiabučių namų (ne mažiau 100 gyventojų); įrengti konteinerių aikštes 20 procentų kaimų;
  - iki 2010 metų atliekų surinkimo sistemas kaimiškose savivaldybėse; įrengti konteinerinius sąvartynus 50 procentų kaimų.
30. Numatoma įrengti šiuolaikinius reikalavimus atitinkančius sąvartynus visuose šalies regionuose. Taip pat tikslinga pertvarkyti ir miestų bei miestelių atliekų surinkimo ir gabenimo sistemas įdiegiant integruotą ir veiksmingą tvarkymą, įskaitant atliekų surinkimą, rūšiovimą, laikiną saugojimą (prireikus), gabenimą, utilizavimą ir perdirbimą. Siūlomos preliminarios regioninių sąvartynų vietos yra pateiktos kartoschemoje (žiūr. brėž. Nr. 7. Techninė infrastruktūra) bei 5.1-13 lentelėje:

5.1-13 lentelė. Preliminarios regioninių sąvartynų vietos

Apskritis	Sąvartynų skaičius	Preliminari vieta
Alytaus	1	Visos apskrities sąvartynas prie Alytaus miesto
Kauno	2	Sąvartynai prie Kauno ir Kėdainių miestų
Klaipėdos	2	Sąvartynai prie Klaipėdos ir Šilutės miestų
Marijampolės	1	Visos apskrities sąvartynas prie Marijampolės miesto
Panevėžio	2	Vienas sąvartynas prie Panevėžio miesto, kitas – Biržų, Kupiškio ir Rokiškio savivaldybėms
Šiaulių	1	Visos apskrities sąvartynas prie Šiaulių miesto
Tauragės	1	Visos apskrities sąvartynas prie Tauragės miesto
Telšių	1	Visos apskrities sąvartynas prie Telšių miesto arba Sedos miestelio
Utenos	1	Visos apskrities sąvartynas prie Utenos miesto
Vilniaus	2	Sąvartynas prie Vilniaus miesto ir sąvartynas prie Ukmergės miesto

31. Numatoma parengti ir įgyvendinti 31 projektą, kompleksškai sprendžiantį naujų sąvartynų statybą, problematiškų sąvartynų uždarymą, atliekų rinkimo ir atitinkamų rūšiavimo linijų įdiegimą, atliekų deginimo ir kompostavimo įrenginių statybą.
32. Tikslinga parengti patikslintą Valstybinę ilgalaikę pavojingų atliekų tvarkymo programą ir jos įgyvendinimo priemones įvertinant sukauptą patirtį ir realias galimybes. Kaip būtini pavojingų atliekų tvarkymo ilgalaikių programų įgyvendinimui numatomi šie konkretūs veiksmai:
- 1) įrengti 6 regionines pavojingų atliekų perdirbimo aikštes (stotis): Alytuje, Šiauliuose, Klaipėdoje, Panevėžyje, Vilniuje, Kaune;
  - 2) įrengti ilgalaikį saugų pavojingų atliekų sąvartyną;
  - 3) įrengti specializuotą pavojingų atliekų deginimo įmonę;
  - 4) pritaikyti veikiančias Lietuvoje įmones (AB „Palemono keramika“, AB „Akmenės cementas“ ir kt.) pavojingų atliekų panaudojimui pagal įvairius technologijos variantus (terminė stabilizacija, deginimas, išskyrimas į specifinius pavojingų atliekų srautus).
33. Šalyje būtina sukurti specifinių pavojingų atliekų (medicininių atliekų, odos pramonės pavojingai užteršto dumblo, naftos produktų atliekų, gyvsidabrio ir kitų atliekų) tvarkymo sistemą. Centrinė kenksmingumo pašalinimo iš medicininių atliekų įmonė numa-

- toma Kaune, greta rajoninės pavojingų atliekų perdirbimo stoties (RPAPS) aikštelės.
34. Šalyje būtina įgyvendinti rekomenduojamą kompleksinę planavimo, reglamentavimo bei inžinerinių technologinių priemonių sistemą, skirtą oro taršai iš stacionarių šaltinių, automobilių bei geležinkelių transporto mažinti.

## PRIORITETAI

### TRANSPORTO IR RYŠIŲ INFRASTRUKTŪRA

35. Svarbiausiu prioritetu išlieka automobilių transporto plėtra. Kitais šalies transporto infrastruktūros raidos prioritetais numatyta:
- esamų automobilių kelių modernizavimas ir važiavimo sąlygų per miestus gerinimas;
  - susisiekimo geležinkelių transportu greičio didinimas juos modernizuojant ar tiesiant antruosius bėgius;
  - Klaipėdos jūrų uosto infrastruktūros rekonstravimas sudarant sąlygas aptarnauti didesnio tonažo laivus ir įdiegti modernias krovos technologijas;
  - susisiekimo sausuma su Klaipėdos jūrų uostu infrastruktūros (ypač šiaurinis ir pietinis išvažiavimai) rekonstravimas ir tobulinimas;
  - oro uostų modernizavimas skrydžių ir eismo saugumui užtikrinti;
  - vidaus vandenių kelių atstatymas ir modernizavimas.
36. Ryšių infrastruktūros plėtros srityje Bendrajame plane numatomi šie prioritetai:
- **naujų pažangių technologijų diegimas;**
  - **valstybės parama pašto infrastruktūros ir pašto paslaugų plėtotei;**
  - spartesnis telekomunikacijų įsijungimas į tarptautinius tinklus ir rinką.

### ENERGETIKOS INFRASTRUKTŪRA

37. Elektros energetikos srityje skiriami šie prioritetai:
- Ignalinos AE esamų reaktorių visapusiškai saugaus eksploatavimo užtikrinimas per visą veikimo laiką, taip pat pasiruošimo I ir II blokų eksploatavimo nutraukimui bei eksploatavimo nutraukimo metu;
  - integravimosi į bendrą Vakarų Europos energetikos sistemą būdų ir veiksmų įgyvendinimas;
  - naujų energijos rūšių ir gamybos šaltinių paieška ir įdiegimas.
38. Šilumos energetikos srityje skiriami šie prioritetai:
- detalios šilumos energetikos infrastruktūros plėtros strategijos ir programos parengimas įvertinant kiekvienos savivaldybės esamą situaciją;
  - centrinių šilumos tiekimo sistemų modernizavimas jas plačiau pritaikant elektros energijos gamybai, sudarant galimybę vartotojui tiksliai žinoti tiekiamos šilumos kiekį ir jį reguliuoti.
39. Dujų tiekimo srityje skiriami šie prioritetai:
- alternatyvaus dujų tiekimo įrengimas;
  - magistralinių dujotiekio tinklų plėtojimas aprūpinant dujomis šalies vartotojus ir užtikrinant galimą tranzitą.

### EKOINŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA

40. Vandentiekos ūkio ir nuotėkų šalinimo bei valymo srityje Bendrajame plane numatomi šie ilgalaikės perspektyvos prioritetai:
- vartotojams tiekiamo vandens kokybės gerinimas;
  - mažų gyvenamųjų vietovių aprūpinimas požeminiu vandeniu iš gilesnių horizontų;
  - vandenvalos įrenginių statyba ir modernizavimas siekiant visiško nuotėkų išvalymo;
  - nuotėkų tinklų tiesimas miestų mažaukštės statybos kvartaluose, miesteliuose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse.
41. Vandentiekos ir vandenvalos infrastruktūros plėtojimo sprendiniai priklausys nuo jos techninės būklės, ES reikalavimų vandens kokybei ir aplinkos taršai, šalies ekonominės galios bei gebėjimo racionaliai ir veiksmingai panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas.
42. Tikslinga iš anksto sudaryti vandentiekos ir vandenvalos infrastruktūros plėtojimo kompleksinius projektus. Vienas iš pagrindinių aplinkos apsaugos investicijų šaltinių yra ES priemonės struktūrinei prisijungimo politikai (IS-PA) įgyvendinti. Aplinkos apsaugos pagerinimas turi būti planuojamas nacionaliniu lygmeniu suskirstant šalį pagal upių baseinus.

- Kiekvieno įgyvendinamo projekto investicijų suma turi būti ne mažesnė kaip 5 mln. eurų.
43. Nepavojingų atliekų srityje Bendrajame plane numatyti šie prioritetai:
    - **regioninių sąvartynų įrengimas;**
    - **neefektyvių esamų sąvartynų likvidavimas;**
    - **savivaldybių teritorijose esančių atliekų rinkimo sistemų išplėtimas.**
  44. Pavojingų atliekų srityje numatomi šie prioritetai:
    - **teisinių dokumentų, reglamentuojančių pavojingų atliekų tvarkymo finansinius ir ekonominius aspektus, parengimas;**
    - **pavojingų atliekų tvarkymo regioninių aikštelių įrengimas;**
    - **veikiančių įmonių pritaikymas pavojingų atliekų termininei stabilizacijai.**
  45. Oro taršos mažinimo srityje nustatyti šie prioritetai:
    - besąlyginis „teršėjas moka“ principo įgyvendinimas;
    - oro kokybės gerinimo priemonių įgyvendinimas labiausiai užterštose teritorijose, ypač didžiuosiuose miestuose ir intensyvaus eismo greitkeluose.

## 6. KITOS FUNKCINĖS TERITORINĖS STRUKTŪROS

### PRAMONĖS IR VERSLO TERITORINĖ PLĖTRA

1. Bendrajame plane numatoma, kad dėl integracijos į ES bei naujos pramonės politikos bus baigtas pramonės privatizavimo procesas, restruktūrizuotos ir modernizuotos pramonės įmonės. Numatomi trys pramonės ir verslo raidos etapai:
  - 1) *institucinių reformų etapas – iki 2005 metų;*
  - 2) *modernizavimo etapas – iki 2010 metų;*
  - 3) *intensyvavimo etapas – iki 2020 metų.*
2. Didieji šalies miestai ir toliau bus vidaus ir užsienio kapitalo investicijų traukos poliai bei ekonominio potencialo centrai, nes mažiau negu kiti miestai ir rajonai priklauso nuo vienos ar kelių stambių pramonės įmonių. Būtina dinti kitų dabartinių bei numatytų naujų regioninių centrų, pirmiausia Utenos, Ukmergės, Tauragės, Raseinių bei Švenčionių, investicinį aktyvumą. Dėl Ignalinos AE uždarymo į Šiaurės Rytų Lietuvos regioną gali būti pritrauktos papildomos lėšos plėtoti pramonės ir verslo objektams. Svarbiu pramonės ir verslo teritorinės plėtros veiksmu turėtų tapti nustatyti transporto koridoriai arba urbanistinės integracijos ašys, kurie iš esmės darys įtaką šalies pramonės ir verslo teritorinei raidai ir investicijų pritraukimui į šalies regionus.
3. Numatoma, kad pramonės plėtros rajonuose perspektyvos priklauso nuo esamų pramoninių teritorijų restruktūrizavimo bei išvystymo. Pramonės ir verslo plėtros zonas būtina suformuoti Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje, Marijampolėje, Utenoje, Ukmergėje, Biržuose, Telšiuose, Raseiniuose, Rokiškyje, Kėdainiuose, Jonavoje bei Visagine.
4. Smulkaus verslo plėtros srityje nustatytas didelis Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Kretingos, Plungės, Mažeikių, Šiaulių, Panevėžio ir Utenos rajonų gyventojų verslumo augimo potencialas. Kiek mažesnis gyventojų verslumo augimo potencialas nustatytas Biržų, Rokiškio, Kupiškio, Pasvalio, Raseinių, Kelmės, Telšių, Šilutės, Tauragės, Jurbarko, Kaišiadorių, Prienų ir Trakų, o mažiausias – Zarasų, Ignalinos, Šalčininkų, Širvintų, Lazdijų, Skuodo rajonų savivaldybėse.
5. Įvertinta, kad iš bendro perspektyvinio įmonių skaičiaus savo lyginamuoju svoriu vyraus paslaugų įmonės Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių miestuose bei Anykščių, Zarasų, Ignalinos, Švenčionių, Molėtų, Trakų, Varėnos, Alytaus, Lazdijų ir Kretingos rajonų savivaldybėse. Mažiausias santykinis paslaugų įmonių skaičius Akmenės, Joniškio, Pakruojo, Pasvalio, Radviliškio ir Kelmės rajonų savivaldybėse.
6. Pagal prekybos įmonių santykinę plėtrą išskiria Kauno, Klaipėdos, Panevėžio miestų bei rajonų savivaldybės, taip pat Mažeikių ir Tauragės rajonų savivaldybės.
7. Įvertinus svarbiausius veiksmus, pramonės ir verslo plėtros perspektyvų požiūriu buvo rekomenduoti tokie pramoninių zonų kompleksai:
  - **Šiaurės Vakarų: Klaipėda–Kretinga–Plungė–Telšiai–Mažeikiai–Šiauliai;**
  - **Šiaurės Rytų: Panevėžys–Utena–Rokiškis–Visaginas;**
  - **Vidurio: Marijampolė–Kaunas–Kėdainiai–Jonava;**

- **Pietvakarių: Tauragė–Pagėgiai–Šilutė;**
- **Pietryčių: Alytus–Vilnius–Lentvaris–Vievis–Elektrėnai.**

8. Pramonės ir verslo plėtrą ypač rekomenduojama skatinti šiaurės rytų bei pietvakarių zonoje, kurių išvystymas užtikrintų proporcingesnę pramonės išdėstymą šalies teritorijoje.

### **SOCIALINĖS IR KULTŪRINĖS INFRASTRUKTŪROS TERITORINĖ RAIDA**

9. Bendrajame plane sveikatos apsaugos infrastruktūros ilgalaikis plėtojimas apima tik valstybines sveikatos apsaugos sistemos pirmo, antrinio ir tretinio lygio ambulatorines ir stacionarias sveikatos priežiūros įstaigas. Numatoma optimizuoti jų tinklą.
10. Stacionariose sveikatos priežiūros įstaigose lovų skaičių, tenkanti 10 000 gyventojų, numatoma priartinti prie ES šalių vidurkio.
11. Poliklinikų skaičiaus šalyje mažinti nenumatoma. Tačiau dėl pirminės sveikatos priežiūros centrų ir bendrosios praktikos gydytojų kabinetų steigimo minėtų asmens sveikatos priežiūros įstaigų skaičius gali ir sumažėti. Konsultacinių poliklinikų, įsisteigusių ligoninėse, skaičius turėtų būti susietas su specializuotos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių ligoninių perspektyva. Sanatorinio gydymo įstaigoms kurti šalyje turime ypač gerą gamtinį potencialą. Naujų tokio pobūdžio gydymo įstaigų poreikį turi diktuoti rinka.
12. Sprendžiant socialinės apsaugos infrastruktūros plėtrą, globos įstaigas numatoma steigti tose rajonų savivaldybėse, kuriose vietų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, nesiekia šalies vidurkio, ir nemažinti tose, kuriose jis viršija šalies vidurkį.
13. Vietų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, turėtų didėti Alytuje, Druskininkuose, Kaune, Klaipėdoje, Palangoje, Marijampolėje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje bei Alytaus, Lazdijų, Kauno, Biržų, Kelmės, Radviliškio, Jurbarko, Mažeikių, Molėtų, Šalčininkų, Trakų rajonų savivaldybėse.
14. Plėtojant švietimo ir mokslo infrastruktūrą iki 2020 metų numatoma:
- 1) siekiant tolygumo steigti arba reorganizuoti aukštesniausias mokyklas į kolegijas Telšiu, Mažeikių, Šiaulių, Panevėžio miestuose;

- 2) reorganizuoti kai kurias aukštesniausias mokyklas į profesines mokyklas metropoliniuose ir regioniniuose centruose bei rajonų savivaldybėse;
- 3) rajonų savivaldybėse, kuriose nėra profesinių mokyklų, t. y. Ignalinos, Skuodo, Širvintų, bei esamuose kurortuose (Birštone, Palangoje) įsteigti profesines mokyklas;
- 4) pagerinti apsirūpinimą švietimo įstaigomis tose miestų savivaldybėse, kurios atsilieka nuo šalies miestų savivaldybių vidurkio.

15. Kultūros įstaigų infrastruktūros plėtojimui iki 2020 metų numatoma:

- 1) optimizuoti apskričių, savivaldybių kultūros įstaigų tinklą bei jas renovuoti pritaikant plačiai kultūrinei veiklai;
- 2) iš esmės pagerinti apsirūpinimą kultūros įstaigomis sukuriant šiuolaikišką infrastruktūrą nuo šalies vidurkio atsiliekančiose rajonų savivaldybėse – Klaipėdos, Jonavos, Kauno, Raseinių, Šilutės, Vilkaviškio, Panevėžio, Akmenės, Joniškio, Kelmės, Pakruojo, Šiaulių, Šilalės, Plungės, Telšiu, Utenos, Ukmergės, Vilniaus. Taip pat pagerinti ir sukurti šiuolaikišką kultūros įstaigų infrastruktūrą Molėtų, Prienų, Skuodo, Šalčininkų, Švenčionių, Trakų rajonų bei Rietavo, Pagėgių savivaldybėse, Klaipėdos, Šiaulių, Kauno, Vilniaus miestuose;
- 3) pasiekti, kad visuose numatomuose plėtoti regioniniuose ir metropoliniuose centruose apsirūpinimas bibliotekomis, muziejais, universaliomis salėmis pasiektų šalies vidurkį miestų savivaldybių grupėje;
- 4) reorganizuoti, renovuoti esamas kultūros centrų, kino teatrų, teatrų, koncertų sales į universalias sales ir išplėsti jų tinklą Alytaus, Druskininkų, Birštono, Klaipėdos, Neringos, Palangos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Visagino miestų savivaldybėse ir Alytaus, Lazdijų, Jonavos, Kauno, Kėdainių, Prienų Raseinių, Kretingos, Skuodo, Šilutės, Panevėžio, Pasvalio, Akmenės, Joniškio, Kelmės, Radviliškio, Šiaulių, Šilalės, Tauragės, Plungės, Telšiu, Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Ukmergės, Vilniaus rajonų bei Elektrėnų, Kazlų Rūdos, Kalvarijos, Marijampolės savivaldybėse;

- 5) suformuoti apskričių administracijų steigiamų kultūros įstaigų, bibliotekų, kultūros centrų, muziejų tinklą, susietą su šalies metropolinių ir regioninių centrų sistema.

## PRIORITETAI

### PRAMONĖ IR VERSLAS

16. Bendrajame plane numatomi šie pagrindiniai pramonės ir verslo teritorinės plėtros prioritetai:
- turimų išteklių racionalus panaudojimas;
  - teritorinis pramonės ir verslo plėtros harmoningas derinimas;
  - regioninio pramonės ir verslo konkurencingumo didinimas;
  - naujų technologijų plėtra ir inovacijų diegimas.

### SOCIALINĖ IR KULTŪRINĖ INFRASTRUKTŪRA

17. Bendrajame plane numatomi šie sveikatos apsaugos infrastruktūros plėtros prioritetai:
- plėtoti pirminės sveikatos priežiūros įstaigų grandį, reikalingą bendrajam sveikatos stiprinimui, ligų profilaktikai bei jų nustatymui laiku;
  - užtikrinti sveikatos apsaugos infrastruktūros tinklo teritorinį bei socialinį prieinamumą;
  - optimizuoti traumų profilaktikos ir pagalbos sistemą ir jos teritorinį tinklą.

18. Bendrajame plane teikiami šie socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros prioritetai:

- užtikrinti socialinės apsaugos infrastruktūros tinklo teritorinį bei socialinį prieinamumą;
- organizuoti paslaugų įvairioms žmonių grupėms teikimą jų gyvenamojoje vietoje;
- plėtoti stacionarių slaugos ir globos įstaigų, teikiančių nuolatinę ir įvairiapusę pagalbą neįgaliems žmonėms, tinklą.

19. Bendrajame plane numatomi šie švietimo ir mokslo infrastruktūros plėtros ilgalaikės perspektyvos prioritetai:

- baigti bendrojo lavinimo švietimo įstaigų tinklo pertvarkymo reformą;
- tolygiau paskirstyti profesines mokyklas šalyje susiejant tai su šalies ūkio poreikiais;
- sukurti švietimo ir mokslo infrastruktūrą, suteikiančią galimybes visiems Lietuvos gyventojams siekti išsilavinimo.

20. Bendrajame plane numatomi šie kultūros infrastruktūros plėtros ilgalaikės perspektyvos prioritetai:

- muziejų, bibliotekų kompiuterizavimas ir panaudojimas kultūros, švietimo ir informacijos skleidimo funkcijoms;
- nenaudojamų patalpų kaimo mokyklose pertvarkymas į universalias sales, suaugusiųjų švietimo institucijas, bibliotekas;
- teatrų, kino, koncertų ir kultūros namų salių pertvarkymas į universalias sales, pritaikytas įvairiems kultūros poreikiams tenkinti.





ŠALIES

TERITORIJOS

RAIDOS

ERDVINIS

INTEGRAVIMAS

I III

## 7. INTEGRUOTOS RAIDOS STRATEGIJA

### BENDROJI ERDVINĖ KONCEPCIJA

1. Remiantis ankstesnio darbų ciklo dalyse – „Tikrosios būklės analizė“ bei „Raidos prognozės ir tikslai“ – nustatytomis šalies raidos tendencijomis, taip pat „Preliminariuose sprendiniuose“ suformuluotomis nuostatomis, teikiamas apibendrintas šalies teritorijos raidos erdvinio diferencijavimo modelis, išreiškiamas trijų plėtojimo tipų kraštotvarkinėmis zonomis (žiūr. brėž. Nr. 8. Teritorijos erdvinė koncepcija):
  - a) *konversinio tipo* – reikalinga dabartinio tradicinio naudojimo krypčių (daugiausia intensyvaus žemės bei miškų ūkio) ir prioritetų konversija (pertvarka) bei ypatingas aplinkosauginis reglamentavimas; šio tipo arealuose dažniausiai yra didžiausias gamtinio karkaso teritorijų tankumas, juose koncentruojasi ir dauguma ypač saugomų šalies teritorijų; tai Kuršių marių, Tauragės–Raseinių–Rietavo, Salantų–Sedos, Druskininkų–Trakų ir Utenos–Švenčionių arealai;
  - b) *palaikomojo tipo* – reikalinga žymi dabartinio naudojimo adaptacija bei atitinkama valstybės parama; tai Šilutės–Pagėgių, Skuodo, Raseinių, Alytaus–Prienu, Šalčininkų–Eišiškių, Adutiškio–Tverėčiaus, Ukmergės–Kupiškio ir Biržų–Pasvalio arealai;
  - c) *plėtojamojo tipo* – reikalingas dabartinių naudojimo krypčių tolesnis plėtojimas bei intensyvinimas. Tai didžiųjų miestų bei technogenizuotų transporto koridorių, pramonės bei rekreacijos aglomeracijų, taip pat Mažeikių–Akmenės, Pakruojo–Linkuvos, Pandėlio–Vabalninko ir Jurbarko–Šakių arealai.
2. Remiantis nustatytu šalies urbanistinio karkaso modeliu, išskirtas esminis teritorijos erdvinės funkcinės struktūros komponentas – aktyvios bei santykinai aktyvios raidos arealai, formuojantys savotišką funkcinę šalies stuburą, kaip kraštotvarkinę zoną, palaikančią visos šalies socioekonominį gyvybingumą. Šalies teritorijos funkcinį stuburą sudaro svarbiausioji socialinių, ekonominių bei urbanistinių funkcijų aktyvumo zona, juosianti metropolinės integracijos ašis. Ji apima Vilniaus–Kauno dinapolį, ūkiškai ypač aktyvią centrinę šalies dalį tarp Kauno ir Šiaulių, taip pat Panevėžio, Klaipėdos ir Marijampolės išorinės (tarpvalstybinės) integracijos mazgus, magistralinius Žemaitijos (Plungė–Telšiai) ir Žiemgalos (Šiauliai–Joniškis) koridorius. Šioje zonoje dėl urbanistinio ir gamtinio karkaso ašių sankirtos išsiskiria probleminis pozonis, kuriame persidengia ir turi būti derinami abiejų šių erdvinių struktūrų interesai.
3. Kita šalies teritorija sudaro *dekoncentruotos plėtros arealus, kuriems reikalingas ypatingas valstybės dėmesys ir parama*, nes apima dabar santykinai pasyvios arba netgi regresuojančios raidos zonas – savotišką dabartinę socioekonominę šalies periferiją, kuriai priklauso:
  - I. *Šiaurės Rytų Lietuvos regionas* – tai ypač didelių socialinių, ekonominių, ekologinių bei urbanistinių problemų bei didžiausios depopuliacijos zona; apima Utenos–Švenčionių, Ukmergės–Kupiškio, Adutiškio–Tverėčiaus ir Biržų–Pakruojo arealus. Taip pat į jį patenka Ignalinos atominės elektrinės probleminis regionas, apimantis Zarasų ir Ignalinos rajonų bei Visagino miesto savivaldybių teritoriją;
  - II. *Pietryčių Lietuvos regionas* – tai didelių socialinių, ekonominių, ekologinių bei urbanistinių problemų bei depopuliacijos zona; apima Alytaus–Prienu, Druskininkų–Trakų ir Šalčininkų–Eišiškių arealus;
  - III. *Pietvakarių Lietuvos regionas* – tai santykinai vidutinio raidos problemiško zona; apima Kuršių marių, Šilutės–Pagėgių, Tauragės–Kelmės–Rietavo, Raseinių ir Jurbarko–Šakių arealus;
  - IV. *Šiaurės Vakarų Lietuvos regionas* – tai santykinai vidutinio raidos problemiško zona; apima Mažeikių–Akmenės, Skuodo ir Salantų–Sedos arealus.
4. Visuose šiuose dekoncentruotos plėtros arealuose pagrindinę ekonominę bazę sudaro žemės bei miškų ūkis ir rekreacija, o teritorija yra nutolusi nuo didžiųjų miestų metropolinės ašies. Jų socialiniai ir ekonominiai rodikliai yra gerokai blogesni negu funkcinio stuburo zonos ir juos reikia iš esmės pagerinti: trūksta stambių miestų – aktyvumo centrų, nepakankamos investicijos, neišvystyta paslaugų sritis, menkos veiklos galimybės, pensinio amžiaus gyventojų vyravimas, didžiau-

šias sergamumas ir kt. Kita vertus, jiems būdinga santykinai mažesnė aplinkos tarša, didesni natūralaus kraštovaizdžio ištekčiai, didelės tradicinio naudojimo konvertavimo pagal naujus rinkos nulemtus funkcinius poreikius galimybės. Nustatytų dekoncentruotos plėtros arealų teritorija nėra visiškai identiška socialiniu, ekonominiu bei ekologiniu požiūriais, todėl planuojamos jų raidos programos diferencijuojamos pagal esamus jų gamtinio bei socialinio ir ekonominio teritorijos potencialo ypatumus ir priskiriamos minėtiems konversinio, palaikomojo bei plėtojamo vystymo tipams.

5. Šalies bendrosios erdvinės struktūros dalimi, kaip teritorinio vystymo atsvara jos funkciniam stuburui, yra tarptautinės bei nacionalinės svarbos *gamtinio karkaso ašys*. Jos rodo svarbiausius teritorinius gamtinio kraštovaizdžio išsaugojimo prioritetus, būtinus bendrajai ekologiškai šalies pusiausvyrai palaikyti. Taip pat šalies bendrojoje erdvinėje struktūroje, pirmiausia jos funkcinio stuburo zonoje, išryškėja ir svarbiausios *urbanistinio karkaso ašys* bei *centrai*.
6. Teikiama šalies principinę erdvinę struktūrą (žiūr. brėž. Nr. 8. Teritorijos erdvinė koncepcija), atspindinčią bendrąsias mūsų valstybės teritorijos raidos tendencijas, visiškai galima realizuoti tik įgyvendinant specialias plėtros skatinimo, reguliavimo ar konvertavimo priemones. Tam tikslui reikalingos specialios valstybės pastangos tiek socialinėje, tiek ekonominėje, tiek ekologinėje srityje, pirmiausia – teritoriškai diferencijuotų šalies regioninės politikos programų rengimas bei vykdymas.

### TERITORIJOS FUNKCINIAI PRIORITETAI

7. Šalies teritorijos funkcinio zonavimo problema sprendžiama įvairiais planavimo lygmenimis atsižvelgiant į kiekviename jų nagrinėjamos erdvės suvokimo mastą bei pobūdį. Pagrindinis Bendrajame plane atliktos funkcinės analizės rezultatas yra šalies funkcinis makrozonavimas, t. y. Lietuvos teritorijos dalijimas į pakankamai didelius nustatytos esamos bei numatomos paskirties arealus.
8. Bendrasis planas nustato tokią šalies teritorijos funkcinio zonavimo vienetų sistemą:
  - *funkcinių prioritetų sritys* – pagal makro-

lygmeniu (10–20 tūkst. km<sup>2</sup>) apibendrintus interesų kompleksus;

- *funkcinių prioritetų rajonai* – pagal mezolygmeniu (1–5 tūkst. km<sup>2</sup>) apibendrintus interesų kompleksus;
  - *funkcinių prioritetų vietovės* – pagal lokaliu lygmeniu (1–2 tūkst. ha) orientuotus interesus.
9. Funkcinių prioritetų sritys apima dideles mūsų šalies dalis arba makroregionus, pasižyminčius savita gamtine bei ūkine sankloda ir besiklostančiais skirtingais pagrindinių funkcinių prioritetų kompleksais. Skirtinos šios funkcinių prioritetų sritys (žiūr. brėž. Nr. 8. Teritorijos funkciniai prioritetai):
    - A. PAJŪRIO – apima Lietuvos Respublikos teritorinius vandenis Baltijos jūroje, Kuršių marias bei Pajūrio žemumos ruožą. Esamą naudojimą formuoja rekreacija, tausojantis miškų ir žemės ūkis bei žvejyba, prioritetinės naudojimo formos – rekreacija, konservacija ir žvejyba, taip pat transportas.
    - B. VAKARŲ ŽEMAIČIŲ – apima Vakarų Žemaičių moreninės žemumos juostą, savotišką tarpinę zoną tarp Baltijos pajūrio kranto zonos ir Žemaičių aukštumos. Esamas šios srities naudojimas apima žemės ir miškų ūkį, o ateities prioritetai priklausytų tausojančiam žemės ir miškų ūkiui bei ekstensyviai rekreacijai.
    - C. VIDURIO ŽEMAIČIŲ – apima Kuršo–Žemaičių aukštumą, įskaitant plynaukščių pobūdžio jų prieškalves. Esamam naudojimui būdinga žemės ir miškų ūkis, o ateities prioritetus turėtų sudaryti tausojantis miškų ūkis, konservacija bei rekreacija.
    - D. ŠIAURĖS IR VIDURIO LIETUVOS – apima dideles lyguminių pobūdžio teritorijas šalies šiaurėje, viduryje bei pietvakariuose, iš esmės sutampančias su derlingąja Vidurio žemuma ir vakarinėmis Baltijos aukštumų plynaukštėmis. Tiek esamas naudojimas, tiek ateities prioritetai pirmiausia susiję su intensyviu žemės ir miškų ūkiu, taip pat su transportu. Tai vienintelė neginčijamo gamybinių interesų prioriteto sritis šalyje.
    - E. RYTŲ IR PIETŲ LIETUVOS – apima kalvotąjį Baltijos aukštumų ruožą bei gretimas jam pietrytines teritorijas. Esamam naudojimui būdinga žemės ir miškų ūkis

bei žvejyba, o prioritetinės perspektyvinės funkcijos tektų tausojančiam miškų ūkiui, rekreacijai bei konservacijai, taip pat transportui. Tai antroji (po pajūrio) funkcinė sritis, kurioje išryškėjęs nacionalinės svarbos rekreacinio naudojimo prioritetas.

10. Funkcinių prioritetų rajonai apima gana plačias mūsų šalies dalis, arba mezoregionus, kur yra panašios gamtinės, ūkinės bei urbanistinės sąlygos, besiklostantys saviti pagrindinių funkcinių prioritetų kompleksai.
11. Funkcinių prioritetų vietovės apima nedidelės teritorijas, kuriose jau yra arba numatoma koncentruoti nacionalinio ar regioninio lygmens funkcinę veiklą bei objektus (*žiūr. brėž. Nr. 8. Teritorijos funkciniai prioritetai*). Tai esamos bei perspektyvinės stambių energetikos ir pramonės bei transporto kompleksų (mazgų) vietos, naudingųjų iškasenų kasybos plotai, poilsio ir turizmo centrai ar rekreacinės infrastruktūros kompleksai, įvairios ypač saugomos teritorijos (valstybiniai rezervatai, valstybiniai parkai, stambiausi draustiniai), gynybinių interesų vietovės bei aglomeracinės plėtros zonos. Ypač daug funkcinių vietovių nustatyta kasybos interesais, kur jos apima nacionalinę bei regioninę svarbą turinčias dabartines naudingųjų iškasenų eksploatavimo zonas bei svarbiausius telkinius, kurių eksploatavimą būtų tikslinga pradėti artimoje ateityje – per artimiausius 20 metų. Kita svarbią grupę sudarė rekreacinės vietovės, kur į jas pateko tiek sovietiniais metais pradėtos kurti intensyvaus naudojimo rekreacinės zonos su įvairaus pobūdžio poilsio ar turizmo bazių kompleksais paežerėse, paupiuose ar pajūryje, tiek perspektyvinės geras sąlygas rekreacinei infrastruktūrai kurti turinčios teritorijos. Atskirai buvo išskirti nedideli miestai, dėl savo gamtinės aplinkos galintys nuosekliai tapti turizmo bei poilsio centrais, – Ignalina, Molėtai, Trakai, Zarasai, Anykščiai, Varniai, Veisiejai ir kt.
12. Teritorijos funkcinių prioritetų problema buvo sprendžiama tokiu mastu, koks įmanomas per planavimo laikotarpį (iki 2020 metų). Pateikiamas esamo teritorijos naudojimo pobūdis yra pakankamai inertiškas ir per 20 metų praktiškai neturėtų pakisti. Planuojant įvairių teritorijų naudojimo kryptis, būtina atsižvelgti į tai, kokia veikla turėtų šioje teritorijoje vyrauti. Planuojamos teritorijos naudoji-

mo kryptys apibūdinamos kaip labiausiai priimtinos visuomenės raidos ir vyraujančių interesų atžvilgiu veiklos sritys, kurioms rekomenduojama suteikti prioritetus, o *teikiamas teritorijos funkcinis zonavimas nustato galimų ir labiausiai pageidautinų tikslinių teritorijos naudojimo bei apsaugos programų kūrimo bei realizavimo kryptis ir formuoja šalies regioninės politikos diferencijavimo metmenis.*

## REGIONINIŲ REGLAMENTŲ SISTEMA

13. Bendrojo plano rekomenduojami regioniniai reglamentai turi nustatyti:
  - teritorijų plėtojimo prioritetus bei sąlygas, reikalingas strateginiams atskirų ūkio sričių vystymo (plėtros) dokumentams rengti;
  - sąlygas bei bendruosius reikalavimus žemės ūkio lygmens bendriesiems bei ūkio sričių specialiesiems teritorijų planavimo dokumentams.
14. Veiklos plėtros regioninis reguliavimas taikytinas kaip teritorijos regioninio naudojimo bei apsaugos politikos instrumentas vyriausybės bei savivaldos institucijų darbe. Jis svarbus teritorijų planavimą organizuojančioms bei prižiūrinčioms valdymo institucijoms. *Regioninio reglamentavimo sistema netaikoma teisiniu fiziniu asmens lygmeniu.*
15. Lietuvos teritorijoje išskiriamos trys arealų grupės (pagal susidariusias sąlygas ir veiklos galimo vystymo savitumus):
  - konservaciniu požiūriu vertingiausios teritorijos – jose visa veikla organizuojama daugiausia dėmesio skiriant kraštovaizdžio apsaugos interesams. Šiose teritorijose daugiausia apribojimų intensyviai veiklai, ypač pramonei, intensyviai žemės ūkiui bei naudingųjų iškasenų gavybai plėtoti;
  - kitos miškingos agrarinės teritorijos – prioritetas teikiamas intensyvaus miškų ūkio arba intensyvaus žemės ūkio plėtrai, taip pat rekomenduojama vystyti tausojančios plėtros kryptis (tausojanti miškų ūkį arba žemės ūkį), didinti želdynų plotus gamtinio karkaso teritorijose, be miškiuose rajonuose;
  - intensyviausiai urbanizuojamos teritorijos – veikla jose mažiausiai ribojama.

### PAJŪRIO AREALO, KAIP IŠSKIRTINIO LIETUVOS REGIONO, PLĖTRA

Pajūrio arealas, apimantis Klaipėdos, Neringos, Palangos miestų ir Šilutės, Klaipėdos ir Kretingos rajonų savivaldybių teritorijas, užima svarbią vietą šalies ekonomikos, rekreacijos ir turizmo plėtroje, pasižymi unikaliu ir pažeidžiamu kraštovaizdžiu, gamtiniais ir kultūriniais ištekliais.

Palyginti nedideliame Pajūrio areale yra visų trijų plėtros tipų zonos:

- konversinio tipo, reikalaujančio dabartinio tradicinio naudojimo krypčių ir prioritetų pertvarkos bei ypatingo aplinkosaugos reglamentavimo (Kuršių marių zona);
- palaikomojo tipo, kur reikalinga dabartinio naudojimo adaptacija bei atitinkama valstybės parama (Šilutės–Pagėgių zona);
- plėtojamojo tipo, reikalaujančio dabartinio naudojimo krypčių tolesnio plėtojimo ir intensyvinimo (Klaipėdos miesto ir tarptautinio IX B transporto koridoriaus zona).

Pagal šalies urbanistinio karkaso formavimo koncepciją Klaipėdos miestui suteikiamas metropolinio centro statusas ir jis plėtojamas kaip svarbus pramonės, verslo, transporto ir aptarnavimo mazgas.

Šalies transporto infrastruktūros plėtros požiūriu Pajūrio arealas įgauna ypač svarbią reikšmę. Klaipėdoje kuriamas multimodalinis transporto centras, integruojantis tarptautinių IX B automobilių transporto ir geležinkelių transporto koridorių bei Klaipėdos jūrų uosto darbą, užtikrinančio vežimų tranzitu plėtojimą ir transporto ryšius su Europos, Amerikos ir Azijos valstybėmis. Ateityje didės keleivių vežimai ir turistų srautas, todėl numatyta ir kruizinių laivų priplaukos įrengimas, o esant palankiam techniniam ekonominiam pagrindimui numatoma galimybė atstatyti Šventosios uostą. Palangos oro uosto modernizavimas taip pat yra neatskiriama tarptautinio IX B transporto koridoriaus plėtros dalis, o Klaipėdos oro uostas galėtų būti naudojamas vietiniams ryšiams, sportinei ir pramoginei aviacijai.

Pajūrio areale tikslinga atgaivinti ir vidaus vandenų kelių maršrutus, kurie patvirtinti 1996 m. JT Europos Ekonominės komisijos nutarimu. Tai kelias Klaipėda–Kuršių marios–Nemuno upė–

Kaunas (E 41), kelias Karaliaučius–Kuršių marios–Klaipėda (E 70) ir kelias, einantis Baltijos jūros pakrante, (E 60). Vidaus vandenų uostai numatomi Klaipėdoje, Nidoje ir Rusnėje.

Pajūrio arealas priskirtas labai didelio potencialo rekreacinių arealų grupei. Pagal gamtos ir kultūros paveldo išteklių turtingumą ir aplinkos sveikumą Pajūrio arealas užima pirmą vietą. Taip pat jame gerai išplėtotą rekreacinę infrastruktūrą, geros vietos gyventojų ekonominės galimybės ir aptarnavimo tradicijos. Pajūrio arealas tinka visų rūšių rekreacijai (poilsio, pažintinei, sporto, pramoginei ir gydomajai) bei turizmui plėtoti. Jame yra nacionalinio reprezentacinio kultūrinio turizmo maršruto „Lietuvos istorijos ir kultūros vėrinys“ dalis ir regioninis gamtinio ir kultūrinio pobūdžio „Pajūrio parkų žiedas“ bei *Eurovelo* sistemos trasų koridorius (Nr. 10) – „Baltijos takas“.

Lietuvos pajūrio arealas pasižymi svarbiais gamtinio karkaso elementais. Iš pietų į šiaurę jį kerta tarptautinės svarbos Pajūrio ir nacionalinės svarbos Pamario geoekologinės takoskyros, nacionalinės svarbos Nemuno ir regioninės svarbos Minijos–Bartuvos–Dangės–Šventosios migraciniai koridoriai, taip pat jame išsidėstę regioninės svarbos Kulių ir Veiviržėnų geosistemų vidinio stabilizavimo arealai. Vertingiausiais kraštovaizdžio kompleksais, kuriems reikalingas ypatingas dėmesys ir griežtos apsaugos priemonės, Pajūrio areale pripažinti Kuršių nerija, Nemuno delta, Karklės–Šventosios priekrantė ir žemyniniai kopynai.

Dėl savo ypatingos svarbos Lietuvos tvariai ir pusiausvirai plėtrai pajūrio arealui reikalingas didesnis valstybės dėmesys ir detalesnio jo teritorijos specialiojo plano parengimas. Lietuvos Respublikos pajūrio juostos įstatyme numatyta tokio dokumento parengimo būtinybė.

#### PRIORITETAI

16. Bendrajame plane nustatytoje teritorijos raidos bendrojoje strategijoje numatomi teritorijos naudojimo ir apsaugos prioritetai išskirti politiniu, erdvinės koncepcijos, funkcinių prioritetų reglamentavimo pjūviais.
17. Principinėje politinėje plotmėje numatomi šie teritorijos raidos prioritetai:
  - tvarios ir pusiausviros plėtros koncepcijos privalomumo planuojant šalies teritorijos raidą įtvirtinimas aukščiausiu teisiniu lygmeniu;
  - integracija į Europos erdvinę struktūrą;

- šalies regioninio savitumo išsaugojimas bei stiprinimas.
18. Erdvinės koncepcijos plotmėje numatomi šie teritorijos raidos prioritetai:
- teritorinių ryšių šalies funkcinio stuburo zonos formavimas ir užtikrinimas;
  - teritorijos raidos konversijos skatinimas ir rėmimas;
  - didžiausio kompleksinio problemiško arealų investicinis palaikymas.
19. Funkcijų prioritetų išskyrimo teritorijose požiūriu numatomi šie teritorijos raidos prioritetai:
- rekreacinės funkcijos stiprinimas pajūryje ir miškinguose ežeringuose rajonuose bei turizmo ir poilsio centrų formavimas tam palankias sąlygas turinčiuose nedideliuose miestuose;
  - tausojančios žemės ir miškų ūkio veiklos teritorinės sistemos suformavimas ypač ekologiškai jautriose teritorijose;
  - žemės naudmenų fondo transformacija pagal naujos socialinės ir ekonominės konjunktūros poreikius;
  - teritorijų funkcinės raidos konversijos užtikrinimas.
20. Regioninio reglamentavimo plotmėje numatomi šie teritorijos raidos prioritetai:
- regioninio teritorijos naudojimo ir apsaugos rekomenduojamo reglamentavimo pagrindų kūrimas;
  - konservaciniu požiūriu vertingiausių regionų įtvirtinimas šalies regioninėje politikoje.
21. Šalies teritorijos naudojimo ir apsaugos bendrosios strategijos įgyvendinimas yra daugiaplanis ir specifinis procesas, kuriame gana sunku išskirti konkrečias laiko ir erdvės atžvilgiu griežtai fiksuotas priemones. Šiam procesui būdinga:
- *permanentiškumas* – išreiškiantis proceso nenutrūkstamumą ir neleidžiantis jo skaidyti į griežtus chronologinius etapus;
  - *politiškumas* – išreiškiantis proceso kryptingumą ir reikalaujantis nustatyti kraštotvarkos nuostatų įtvirtinimo bendroje šalies politikoje;
  - *kompleksiškumas* – išreiškiantis rezultato integralinį pobūdį ir priklausomybę nuo sektorinės raidos priemonių realizavimo.
22. Dėl minėtų priežasčių šalies teritorijos naudojimo ir apsaugos bendrosios strategijos sprendinių įgyvendinimui svarbiausiomis (t.

y. įgyvendintinomis iki 2010 metų) rekomenduojamos tik koordinuojamojo pobūdžio teritorijos raidą programuojančios arba reguliuojančios kompleksinės teisinės bei planavimo priemonės.

## 8. REGIONINĖ POLITIKA PAGAL BENDRAJĄ PLANĄ

### REGIONINĖS POLITIKOS PRIELAIDOS

1. Priimtos bendrosios šalies tvarios ir pusiausviros plėtros idėjos įgyvendinti įvairiuose teritoriniuose vienetuose arba regionuose reikalingos skirtingos priemonės, kitokio pobūdžio programos, planai ir projektai, t. y. diferencijuota teritorinės raidos politika. Šiuolaikinė regioninė politika – *tai teritoriškai ir hierarchiškai diferencijuotas šalies socialinės, ekonominės ir ekologinės raidos ir krašto tvarkymo reguliavimas siekiant vispusiškai išnaudoti vietos sąlygų ypatumus, išsaugoti regionų savastį bei sušvelninti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas.*
2. Pagal Bendrajame plane priimtą regioninės politikos sampratą šalies regioninėje politikoje turi būti siekiama dviejų svarbiausių strateginių tikslų:
  - 1) užtikrinti teritoriškai diferencijuotą socialinių, ekonominių ir ekologinių vystymąsi ir krašto tvarkymą siekiant visapusiškai išnaudoti vietos sąlygų ypatumus bei išsaugoti regionų savastį;
  - 2) švelninti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas mažinant socialinius ir ekonominius Lietuvos regionų skirtumus.
3. Siekiant pirmojo tikslo būtina spręsti šiuos uždavinius:
  - nacionalinėje bei sektorinėse plėtros strategijose įvertinti regioninius šalies potencialo skirtumus;
  - nustatyti šalies vystymo regionavimo mokslinius pagrindus;
  - nustatyti socialinės ir ūkio raidos kryptis, labiausiai atitinkančias šalies teritorinius ypatumus;
  - rėmimo priemonėmis skatinti nustatytas regionų pagrindines ūkinės veiklos kryptis;

- pritraukti ir paskirstyti investicijas pagal tikslines regioninės plėtros programas;
  - suformuoti regionų socialinius, ekonominius ir aplinkosaugos reikalavimus atitinkančią infrastruktūrą;
  - staigiai ir radikaliai nekeisti šalies teritorijos naudojimo struktūros, kad būtų užtikrintas apgyvendinimo sistemos stabilumas ir gyventojų užimtumas.
4. Siekiant antrojo tikslo būtina spręsti šiuos uždavinius:
- parengti moksliskai pagrįstą šalies regionų strateginio vystymo skirtumų tipologiją;
  - parengti šalies regionų plėtros planus, įvertinančius jų būklę bei pageidaujamas raidos tendencijas;
  - sumažinti svarbiausių socialinių ir ekonominių bei gyvenimo kokybės rodiklių skirtumus šalies regionuose;
  - pertvarkyti ir restruktūrizuoti kaimiškųjų regionų ūkį, reformuoti jų žemės ūkio gamybą, perdirbamąją pramonę ir rinkodaros struktūras, skatinti naujų verslų bei paslaugų kūrimąsi kaime;
  - remti rinkos ekonomikos plėtrą kiekviename šalies regione, sudaryti reikiamas ilgalaikės plėtros sąlygas;
  - garantuoti, kad dėl planuojamos plėtros nepablogės atskirų šalies teritorijos dalių ekologinė situacija, o bus sudarytos prielaidos jai pagerinti.
5. Europos Sąjunga (ES) savo erdvėje suformavo ir vykdo regioninę politiką, kuri atsirado ir plėtojama išryškėjus dideliems ES regionų skirtumams arba regionų disbalansui. Įkurto Regionų komiteto darbe gali dalyvauti tiek platūs Europos regionai, tiek smulkios savivaldybės, tai joms suteikia galimybę tiesiogiai daryti įtaką ES politikai. Pačios regioninės politikos tikslas yra sustiprinti šio valstybių junginio ekonominę ir socialinę sąsają (santalką) regioninėmis struktūrinėmis, socialinėmis, darbo rinkos ir kitokiomis priemonėmis. Taip pat yra svarbi teritorinė sąsaja. Būtina ją didinti.
- Įstojus į ES, 2004–2006 metų laikotarpiu Lietuva gaus paramą ES SF I-ojo prioritetinio paramos tikslo pagrindu (*kaip vienas regionas, kurio bendras vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui, mažesnis negu 75 procentai Europos Sąjungos bendrojo vidaus produkto, tenkančio vienam gyventojui, apskaičiuoto pagal palyginamosios perkamosios galios paritetą, vidurkio*).
6. Vertinant Lietuvos perspektyvas ES regioninėje politikoje, svarbiausia yra tai, kad ES pagalba gali prisidėti prie spartesnės regionų plėtros. *Vienok efektyvios regioninės politikos formavimo atsakomybė tenka šalies valdymo institucijoms, o vykdymo našta – esamiems nacionaliniams ištekliams.*
- Lietuvos regioninės politikos formavimo organizacinės hierarchijos pakopos skirstomos į: a) tarptautinę (ES instrumentai taikomi tarptautiniam bendradarbiavimui bei teritorinei integracijai), b) nacionalinę (formuojami nacionalinius tikslus atitinkantys instrumentai, pageidautina ES parama) ir c) vietinę (formuojami lokalius tikslus atitinkantys instrumentai, galima ES parama).*
7. Pastaraisiais metais atliekami rengimosi narystei ES darbai regioninės politikos srityje bei šalies planavimo sistemos raida revizuoja esamą regioninės plėtros politikos formavimo ir įgyvendinimo sistemą. Tai kelia tokius sprendinius uždavinius:
- 1) Lietuvos politinis apsisprendimas, atitinkantis ES nuostatas, – rengti Bendrąjį programavimo dokumentą bei siekis užtikrinti šakinių strategijų suderinamumą Lietuvos Respublikos bei regionų lygmeniu, labai aiškiai suformuoja stiprios nacionalinės regioninės politikos poreikį. Jos formavimas reikalauja Regioninės plėtros įstatymo, pritaikyto dabarties poreikiams;
  - 2) būtina sustiprinti Bendrojo programavimo dokumento, pagal kurį yra programuojama parama iš ES struktūrinių fondų šalies ekonominei plėtrai bei numatomas nacionalinio bendrafinansavimo poreikis, vaidmenį. Ateityje pagal šį planą galėtų būti planuojamas investicijų panaudojimas plėtrai tiek iš užsienio, tiek iš vidinių finansinių šaltinių. Būtina į regioninės politikos formavimą bei vykdymą integruoti bendrąjį bei specialųjį teritorijų planavimą, nes rengiamuose dokumentuose teikiami sprendiniai konkretizuoja regionų bei sektorių plėtrą erdviniu aspektu;
  - 3) Bendrasis planas – vienas iš svarbiausių regioninę politiką nacionaliniu lygmeniu formuojančių dokumentų. Jame teikiamų sprendinių įgyvendinimui yra būtinas specialus regioninės politikos programavimas bei investicinių lėšų sistema. Šalies regioninę politiką atitinkamais te-

ritorinės hierarchijos lygmenimis formuoja bei vykdo ir kiti bendrojo teritorijų planavimo dokumentai.

### NACIONALINĖS REGIONINĖS POLITIKOS ORGANIZAVIMO NUOSTATOS

8. Nustatyta *nacionalinės regioninės plėtros politikos strateginė nuostata* apima tvarios ir pusiausviros socialinio, ekonominio ir ekologinio Lietuvos regionų plėtros užtikrinimą plėtojant regioninių ir vietinių bendruomenių kompetenciją ir gerinant šalies tarptautinį konkurencingumą bei mažinant Lietuvos atsilikimą nuo ES šalių vidurkio. Esminis Lietuvos nacionalinės regioninės politikos bruožas turėtų būti demokratiškos, integralios politikos formavimas bei įgyvendinimas užtikrinant regionų ir savivaldybių poreikių tenkinimą, vykdant sektorinę politiką. *Regioninis matmuo, integruotas į visas bendras nacionalines šakines programas, privalo aiškiai atspindėti regionų poreikius, kuriais remdamasi įgaliota valstybės institucija privalo užtikrinti šių regionų plėtros planuose argumentuotų poreikių tenkinimą.*
9. Būtinai sektorinio (koordinacinio, horizontalaus) regioninės politikos matmens išryškėjimas jokia būdu nereiškia, kad galima atsakyti savarankiškų regioninės plėtros priemonių. Turi būti tęsiamas jau pradėtas teritorinis (savarankiškas, vertikalusis) regionų planavimas, o iškilusioms aštrioms regioninės plėtros problemoms tiek nacionaliniu, tiek regioniniu mastu spręsti galima rengti ir įgyvendinti tikslines integruotas regioninės plėtros programas bei išnaudoti vietines ir regionines plėtros iniciatyvas šioje planavimo srityje.
10. Šalies regioninės politikos formavimui ypač svarbi nuostata, kad regioninė politika turi būti įgyvendinama planavimo priemonėmis per:
  - Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą;
  - Valstybės ilgalaikės raidos strategiją ir Bendrąjį programavimo dokumentą;
  - atskirų ūkio šakų strategijas ir programas, kuriose įtvirtintas regioninės politikos matmuo;
  - nustatytų regionų (apskričių) plėtros ir administracinių vienetų teritorijų bendrus planus, savivaldybių plėtros programas;
  - tikslines integruotas valstybines regioninės plėtros programas aštrioms regioninėms problemoms spręsti;
  - **regionines ir vietines plėtros iniciatyvas.**
11. Regioninės politikos formavimas planuojamas geopolitine ir demografinė, socialine ir ekonomine, etnine ir kultūrine, aplinkosaugos, urbanistine ir inžinerine bei administracine kryptimis, o jos vykdymo lygmenys galėtų derintis su hierarchine Teritorinių statistinių vienetų nomenklatura (*NUTS*), kuri yra svarbi integruojantis į ES. Lietuvai rekomenduotina 3 pakopų vidaus teritorinių vienetų sistema, kuri yra susiformavusi per ilgą istorinį laikotarpį tiek Lietuvoje, tiek daugelyje Europos šalių. Pagal minėtus šalies regionavimo lygmenis galėtų būti organizuojamos įvairios tikslinės (planavimo, statistinės, administracinės ar pan.) funkcijos bei vykdoma šalies vidinė regioninė politika.
12. Teikiamas planavimo dokumentas specialiai nesprendžia šalies regionavimo problemos, tačiau jo sprendiniuose, ypač nustatytoje urbanistinės sistemos hierarchijoje bei atskirų ūkinės veiklos rūšių specializacijos rajonavime, yra nubrėžtos tam tikros teritorinių darinių sistemos formavimo rekomendacinės gairės.
13. Regioninės politikos metmenis Bendrasis planas formuoja teikiamais teritorijos raidos sprendiniais (*žiūr. brėž. Nr. 10*. Nacionalinės regioninės politikos organizavimas). Jų įgyvendinimui yra būtina nacionalinės regioninės politikos svertų – konkrečių programų bei projektų – sistema, kuri numatoma kaip tinkamiausių šalies teritorijai tvarkyti instrumentų kompleksas. Svarbiausiu ekonominiu regioninės politikos instrumentu gali tapti nacionalinės regioninės politikos struktūrinės programos. Kita vertus, regionų (vietos) programos bei projektai galėtų būti finansuojami ES struktūrinės paramos lėšomis tuo atveju, jei jie atitiktų Bendrojo programavimo dokumento nuostatomis. Nežiūrint į tai, kad valstybė šiaudien stokoja pakankamų ekonominių galimybių, – negalima paneigti regioninės politikos principų bei instrumentų sukūrimo svarbos ir galimybės juos įgyvendinti ateityje.
14. Regioninėms programoms organizuoti turi būti sudaroma speciali kriterijų sistema. Būtų naudinga naudoti panašią į tarptautinę kriterijų sistemą, ją papildant šaliai reikalingų as-

pektų kriterijais. *Regionai privalo turėti galimybę pretenduoti į paramos programas.* Dabartinės apskritys ir savivaldybės turėtų sudaryti savo struktūrines programas vietinės svarbos projektams rengti ir jų įgyvendinimui paremti.

15. Bendrasis planas rekomenduoja formuoti šalies regioninei politikai vykdyti reikalingų nacionalinių programų sistemą, sudarytą pagal šiame planavimo dokumente numatytų prioritetinių tikslinių paskirčių grupes, derinant jas su ES regioninės politikos tikslais (žiūr. brėž. Nr. 10. Nacionalinės regioninės politikos organizavimas):

### A. KOMPLEKSNĖS REGIONINĖS PROGRAMOS

#### A-1. Socialinio IR ekonominio aktyvinimo programa

1. Ekonomiška atsilikusių ir probleminių regionų plėtojimo rėmimas.
2. Švietimo, permokymo, socialinės adaptacijos ir įdarbinimo rėmimas.
3. Turizmo ir rekreacijos centrų ir teritorijų plėtojimo rėmimas.
4. Teritorijų bendrojo planavimo ir plėtros rėmimas.
5. Pramonės parkų ir logistikos centrų, verslo plėtojimo rėmimas.

Programos struktūroje sudaromos autonomiškos teritorinės paprogramės:

A-Ia – Šiaurės Rytų Lietuvos probleminio regiono paprogramė;

A-Ib – Pietų Lietuvos probleminio regiono paprogramė;

A-Ic – Pajūrio probleminio regiono paprogramė.

Ekonomiškai atsilikusiais regionais šalyje laikytini regionai, kur BVP vienam gyventojui sudaro 50–75 procentų šalies vidurkio, o labai atsilikusiais – kur BVP vienam gyventojui sudaro 50 ir mažiau procentų šalies vidurkio.

#### A-2. urbanistinės plėtros programa

1. Silpnų urbanistinio karkaso metropolinių ir regioninių centrų plėtojimo rėmimas.
2. Naujų urbanistinio karkaso lokalių centrų kūrimo ir silpnų plėtojimo rėmimas.

3. Aglomeracinių zonų restruktūrizacijos ir tvarkymo rėmimas.
4. Būsto plėtros programų rėmimas.

#### A-3. Pasienio zonų palaikymo programa

1. Pasienio zonų raidos aktyvinimas.
2. Ryšių per valstybių sienas ir bendradarbiavimo rėmimas.

### B. SPECIALIOSIOS PROGRAMOS

#### B-1. bioproductinio ūkio teritorijų palaikymo programa

1. Žemės ir miškų ūkio teritorijų adaptacijos ir kaimo palaikymo programų rėmimas.
2. Agrarinių teritorijų konversijos rėmimas.
3. Ekologinės žemdirbystės rėmimas.
4. Žuvininkystės ūkio rėmimas.

#### B-2. Komunikacinės integracijos plėtros programa

1. Urbanistinių centrų potencialų sujungimo (sąsajos) rėmimas.
2. Tarptautinės bei nacionalinės integracijos ašių plėtojimo rėmimas.
3. Regioninių bei lokalių jungčių plėtojimo rėmimas.

Programa ypač svarbi šalyje formuojant europinio lygmens centrą ir žemesnio lygmens regioninius centrus.

#### B-3. aplinkosaugos plėtros programa

1. Aplinkos kokybės gerinimo rėmimas.
2. Gamtinio karkaso formavimo rėmimas.
3. Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos plėtojimo rėmimas.
4. Saugomų teritorijų planavimo ir tvarkymo rėmimas.

#### B-4. Kultūros paveldo apsaugos programa

1. Kultūros paveldo teritorinio stuburo formavimo rėmimas.

2. Kultūrinio kraštovaizdžio regioninio identiteto palaikymo rėmimas.
3. Etnokultūrinės raiškos vertybių išsaugojimo rėmimas.
4. Lietuvos kultūros paveldo už šalies ribų tvarkymo rėmimas.
5. Reprezentacinės kultūrinio turizmo trasos realizavimo rėmimas.

### ŠALIES IR REGIONŲ PLANŲ KOORDINAVIMAS

16. Bendrasis planas yra vienas svarbiausių šalies regioninę politiką formuojančių dokumentų. Su juo turi būti derinamas ir Bendrasis programavimo dokumentas (Nacionalinis plėtros planas), kuriame sprendžiamos šalies ir jos regionų socialinio ir ekonominio vystymo strategijos problemos bei kiti poveikį teritorijų raidai turintys plėtros planai. Dėl šios priežasties Bendrasis planas atlieka programuojantį bei koordinuojantį vaidmenį sudarant regionų (apskričių) bendruosius, specialiuosius ir plėtros planus.
17. Nustatytais Bendrojo plano pagrindiniais sprendiniais turi būti vadovaujamasi rengiant žemesnio hierarchijos lygmens, pirmiausia apskričių, bendruosius planus. Tuo būdu būtų užtikrinamas patikimesnis valstybinių interesų bei prioritetų perimamumas.
18. Kiekvienas žemesnio lygmens bendrasis planas, būdamas stambesnio mastelio, detalizuoja ir plėtoja aukštesnio lygmens plano nuostatas ir sprendinius, juos glaudžiau susieja su konkrečiomis teritorijomis. Turi būti palaikomas ir grįžtamasis ryšys – išryškėjus, kad aukštesnio lygmens sprendiniai detalesniu lygmeniu duoda neigiamus rezultatus, sudaromos sąlygos aukštesnio lygmens bendrojo plano korektūrai. Taigi regioninės politikos struktūra bendruosiuose planuose turi būti koordinuota vertikalčiai ir horizontalčiai. Tokia privaloma koordinacija pagrindžia „tiesaus kelio“ principą arba tiesiogiai perimamų regioninės politikos instrumentų panaudojimą.
19. Specialiojo planavimo dokumentų sprendiniai koordinuojami pagal administracinių vienetų lygmenis. Visi specialieji sektorių plėtros planai bei strategijos remiasi bendrųjų planų sprendiniais.
20. Bendrajame plane nustatytos teritorijos naudojimo ir apsaugos strategijos kontekste regionų (apskričių) bendrieji planai turi:
  - neprieštarauti Bendrajame plane nustatytiems šalies raidos tikslams, principams bei jų įgyvendinimo prioritetams ir padėti jame iškeltus uždavinius spręsti neperžengiant savo regionų ribų;
  - konkretizuoti ir struktūrizuoti regionų tvarkymo problemines situacijas bei arealus;
  - įvertinti šalies teritorijos raidos strateginių tikslų sistemą ir nustatyti detalizuotus regionų perspektyvinio vystymo tikslų kompleksus;
  - konkretizuoti ir detalizuoti nustatytos integruotos erdvinės koncepcijos lokalizavimą, ypač skirtingo vystymo tipo arealų ribas;
  - peržiūrėti ir patikslinti atskiriems funkciniais rajonams, įeinantiems į planuojamų teritorijų ribas, numatytus teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų kompleksus bei konkretizuoti rekomenduotos veiklos įgyvendinimo galimybes;
  - remiantis Bendrajame plane teikiamais teritorijos naudojimo funkciniais prioritetais ir atsižvelgiant į rekomenduotą regioninių reglamentų sistemą, nustatyti jų konkretizavimą žemesniam – savivaldybių lygmeniui ir juos teritoriškai lokalizuoti;
  - konkretizuoti erdvinės regioninės politikos organizavimo būdus ir priemones mechanizmus planuojamų regionų (apskričių) teritorijose.
21. Pagrindinę teritoriškai lokalizuotą informaciją, reikalingą apskričių planavimo dokumentų bazinėms strateginėms pozicijoms formuoti bei konkretizuoti, teikia šiame dokumente pateikiami šalies teritorijos raidos erdvinio integravimo dalies brėžiniai.
22. Apskričių teritorijų bendrieji planai taip pat privalo perimti šio planavimo dokumento nustatytus svarbiausių bendrųjų bei specializuotų teritorinių struktūrų formavimo sprendinius ir, remdamiesi atitinkamuose sektorių raidos brėžiniuose teikiama informacija, juos konkretizuodami lokalizuoti planuojamoje teritorijoje.







TERITORIJŲ

REZERVAVIMAS

VALSTYBĖS

POREIKIAMS

IV



## 9. REZERVUOJAMŲ TERITORIJŲ SUVESTINĖ

1. Teritorijų rezervavimas valstybės ir visuomenės poreikiams yra numatytas šalyje galiojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais. Bendrajame plane numatytos tokio rezervavimo reikalaujančios teritorijos šiems poreikiams:
- naudingųjų iškasenų gavybai;
  - požeminio vandens gavybai;
  - ekoinžinerinės infrastruktūros plėtrai;
2. Svarbiausių rezervuotinių teritorijų išsidėstymas pateikiamas specialioje kartoschemoje (žiūr. brėž. Nr. 11. Rezervuojamos valstybės poreikiams teritorijos), o bendri jų mastai – specialioje suvestinėje lentelėje (9-1 lentelė):
- saugomų teritorijų tinklui;
  - gynybos teritorijų tinklui;
  - susisiekimo reikmėms.

9-1 lentelė. Rezervuotinių valstybės poreikiams teritorijų suvestinė

Teritorijų paskirtis	Objektų skaičius	Rezervuojamas plotas (km <sup>2</sup> )
<b>1. Naudingųjų iškasenų gavyba</b>		
1) nenaudojami kietųjų iškasenų telkiniai	399	195,5
2) prognoziniai kietųjų iškasenų plotai	177	335,9
3) nenaudojami durpynai	692	975,4
<b>2. Rezerviniai požeminio vandens gavybos plotai</b>	22	~440
<b>3. Susisiekimo sistema</b>		
1) automobilių kelių tinklo plėtra	45	238,2
2) geležinkelių plėtra	9	136,9
3) oro uostų plėtra	2	5,1
<b>4. Ekoinžinerinė infrastruktūra</b>		
1) nuotėkų valyklos ir dumblo saugyklos	18	1,6
2) atliekų tvarkymo įmonės ir sąvartynai	10	10,8
<b>5. Saugomos teritorijos*</b>	9	~850
<b>6. Krašto gynyba</b>	19	90,2
<b>Iš viso</b>	<b>1402</b>	<b>3279,6</b>

\* Šioje eilutėje nurodytas rekomenduojamų steigti svarbiausių saugomų teritorijų plotas teiktinas rezervavimui pagal Saugomų teritorijų įstatymo numatytas procedūras bei reikalavimus.





COMPREHENSIVE  
PLAN OF THE  
TERRITORY  
OF THE REPUBLIC  
OF LITHUANIA

## COMPREHENSIVE PLAN OF THE TERRITORY OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

**Legal grounds of the preparation.** Comprehensive plan of the territory of the Republic of Lithuania was prepared according to the year 1993 Decision No.161 of the Government of the Republic of Lithuania (Valstybės žinios' 1993 No. 10-251). The Ministry of Construction and Urban Development has initially performed the functions of the planning organiser. After administrative reform in 1998 – the Ministry of Environment took over the functions and obligations of planning organiser and proceeded with the preparation of the Comprehensive plan.

The preparation of the document was based on the legal demands of the "Law on Planning of the Territories" of the Republic of Lithuania, No.I-1120, adopted by Seimas on the 12 December, 1995 (Valstybės žinios' 1995 No. 107-2391).

### **The phases of the plan preparation.**

The first step of this plan – "**Evaluation of the real situation**" was prepared in 1996. A short version of this document (in Lithuanian) was published in 1997 in the magazine "Statyba ir architektūra" N°10. The prepared material was presented (public hearings) to the regions (apskritis) during special series of presentations while visiting them on this purpose.

The second step - "**Preliminary solutions**".

The first draft of the "Preliminary solutions" was prepared by the year 1999 and has been a subject to public hearings during 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> months procedure and 1 month of public exhibition in the summer of 1999.

The first part of this draft was "Development prognoses and goals". A second part of the draft was "Spatial organisation of the territory". It was based on the results of the "Evaluation of the real situation" and on the "Use of the potential of apskritis (the counties) in the context of the Comprehensive plan of the territory of Lithuania". National sectoral strategies, plans and programmes were evaluated during the preparation of the Comprehensive plan draft "Preliminary solutions".

While preparing the first part of the draft the main strategic goals were defined for forming and implementing national social, economic and ecological policy by the year 2020 based on the principles of sustainable development.

The stand of the comprehensive plan was formulated through:

1. System of the development goals;
2. Evaluation of the trends and prognostic development scenarios;
3. Formulation of the future vision.

The main goal of the second part of the draft was - to propose the national sustainable development and management policy of the territory of the whole country by the year 2020. The main challenges to form the spatial development strategy were:

1. To define the geopolitical presumptions of the state development.
2. To prepare spatial development concept of the country's territory.
3. To determine the functional use and protection priorities of the territory.
4. To determine the stand in technical infrastructure development.

Important goals of the Comprehensive plan:

- to form the main directions of the regional policy;
- to define the main guidelines and planning preconditions for the national special and apskritis (county) level comprehensive and special plans.

**The main thematic parts** of the draft were:

– macroregional development, social, economic, environmental, urban, cultural heritage, technical infrastructure, agriculture, land use;

The **use of the potential of the apskritis** was based on the anticipated changes in the population number, labour market and employment, economic development of apskritis and on their ability for development basing also on the resources of the entrails of earth, improvement of the quality of life.

The **main principles for forming the regional policy** were presented as a result of a cross-sectoral approach. In this stage also, a rough division of the territory into several types of areas differing due to the existing situation was proposed:

- sustaining,
- development, intensive development,
- conversion.

This proposal was later modified, elaborated to be a more operable instrument for the country in its period of transition and facing EU enlargement process.

A comprehensive result of this stage in the graphic form was expressed in the following main schemes:

- Macro-regional situation of Lithuania,
- Spatial concept of the territory
  - main territorial structures,
  - principal model;
- Functional priorities of the territory,
- Development of the technical infrastructure.

The preliminary concept was further elaborated. The first version was improved according to the proposals received during the public hearings and other remarks. Following the stage of the "Preliminary solutions" the next step of this work was the preparation of the "Development of the perspective solutions for the year 2020".

## THE SOLUTIONS OF THE COMPREHENSIVE PLAN OF THE TERRITORY OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Basing on the preliminary solutions of the Comprehensive plan, the main solutions of the territory are presented in following main directions:

- common territorial structures,
- specialised territorial structures,
- spatial integration of the development of the territory of the state,
- reserving the territories for the common needs of the state.

A system of strategic goals of the development of the territory according to the issues dealt with in the Comprehensive plan guided whole the development proposals.

While preparing the solutions of the plan – the mentioned directions were split into the special issues as follows and respective territorial development goals outlined accordingly:

### COMMON TERRITORIAL STRUCTURES

In this part the Comprehensive plan dealt with 2 important issues:

1. Optimisation of urban system. The main items were: development of the urban frame of the country, axes of urban integration, influenced neighbouring areas, relations of urban and rural territories, improvement of the quality of life.  
A system of 3 categories of urban centres envisaged, including national, regional and local level centres as well as relevant urban integration axes, intended to ensure the forming and interaction of its parts.
2. Ensuring landscape protection. The main items were: nature framework, protection of landscape and biological diversity, use and protection of cultural heritage territories.  
The nature framework territories are defined and presented, as well as functionally differentiated system of protected territories of the country. Cultural heritage territories including those making a backbone of such territories of the country and the support policy defined.

### SPECIALISED TERRITORIAL STRUCTURES

In this part the plan dealt with 4 issues:

1. Territories of the bio-productive economy, including agricultural and forest territories. 7 zones of different agro-potential defined and guiding management proposal presented.  
Fishery perspectives in internal waters outlined. Territorially differentiated forestry development and its territorially oriented policy formulated.
2. Development of recreation territories.  
Recreation areas according to their attractiveness and potential for recreation defined, 3 levels (national, regional and local) basing on these features marked. Recreation service centres according to their importance and specialisation defined. National importance

tourism routes system presented. Support for recreation development envisaged.

3. Technical infrastructure territories. The solutions presented include transport and communications, energy infrastructure, eco-engineering infrastructure. Common transport infrastructure and its territorial development directions defined. Other technical infrastructure main development system and territorial directions given.
4. Other functional territorial structures. In this part the plan dealt with following issues: industry and trade, social and cultural infrastructure, including health and social care as well as education science and culture infrastructure.

#### **SPATIAL INTEGRATION OF THE DEVELOPMENT OF THE TERRITORY OF THE COUNTRY**

In this part the plan dealt with following issues:

1. **Integrated development strategy.**  
In the common spatial concept 3 different management types envisaged - territories of conversion, support and development. Main social, economic and urban functions active zone and de-concentration areas defined. Functional priorities for the defined areas outlined and the use guide-lines for them given.
2. **Regional policy in the context of the Comprehensive plan of the territory of the country.**  
Territorially differentiated policy basing on principles of the sustainable development formulated. Integrated regional territorially oriented policy of the country given. Priority target groups outlined (for A.- complex, B. - special programmes).

#### **RESERVATION OF THE TERRITORIES FOR THE COMMON NEEDS OF THE STATE**

Here the summary of all the territories to be reserved for the common needs of the state were given as an outcome of all the proposed solutions of all the parts of the plan.

The solutions of the plan were given also in graphic form in a series of drawings prepared while using GIS means.

### **THE APPROVAL AND LEGAL STATUS OF THE PLAN**

The Comprehensive plan of the territory of the Republic of Lithuania was approved by the ministries, by the governors of apskritis (the counties), checked by the State Territorial planning and construction inspectorate, approved by the Government of the Republic of Lithuania and in October 29, 2002 adopted by Seimas (the Parliament of the Republic of Lithuania) by the Decision of Seimas No.IX-1154 (Valstybės žinios' 2002 No.110-4852). After the approval it was registered in the Territorial planning documents state register.

The adopted Comprehensive plan:

- is obligatory for state governmental institutions taking decisions on national level related to the use, management and protection of the territory of the country, forming regional policy;
- forms planning conditions for national level special plans, long term programmes and strategies and for regional level comprehensive and special plans;
- fulfils other tasks.

Development strategies of economy sectors, other strategic plans and programmes of state institutions have to rest upon the Comprehensive plan of the territory of the Republic of Lithuania. When implementing the Comprehensive plan, they have in their turn to plan the relevant corresponding measures (actions). The stands of the Comprehensive plan have to be taken into consideration when preparing the Single programming document of the country (National development plan).

---

---

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA  
**LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS**

Nuotraukos RAMŪNO DANISEVIČIAUS  
Maketavo VILIJA GLAVICKIENĖ  
Išleido LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA  
Spausdino UAB „PETRO OFSETAS“  
Žalgirio g. 90, LT-09303 Vilnius, tel./faks. +370 5 2733140, el. p. [priemimas@petrooffsetas.lt](mailto:priemimas@petrooffsetas.lt)

